په اسلامي عباداتو
څېړنيز نظر

ليکوال: ابوفاروق

په اسلامي عباداتو

څېړنيز نظر

ليکوال: ابوفاروق

سريزه

په کومه موضوع چې دلته بحث او څېړنه کيږي، لدې مخکې ما خپل کتاب (اسلام پوهنه) کې پرې بحث کړی او په هغې مې رڼا اچولې ده، خو هلته زمامطلب عام ولسي خلک وو نو ځکه ما په هغه کې ساده او روانه ژبه استعمال کړه ترڅو هغوی پرې ښه پوه شي. له دې وروسته ما ددې اړتيا وليده چې پوهو، روڼ آندو او تعليمي خلکو ته ددې موضوع په هکله داسې څه وړاندې کړم چې ژورې معناوې ولري.

سره لدې چې په دې اړه زيات معلومات او خبرې شته چې په دې څېړنه کې ندي

ځـای پـر ځـای شوي خـو زه هیـلـه لـرم چې مـا څـه وړانـدې کـړي هغـه بـه د پـوهـو او عـلـمـي خلـکـو لـپـاره د ډاډ مـصدر او لامـل وګـرځـي .

اوس سمدستـي څمـا دوه مقـالـې او لـېکـنې د لـمـانـځـه او روژې پـه هکـلـه بـشپـړې شـوی، پـه زکـات او حج بـانـدې لا لـیکل نـدي شـوی چې وخـت تـه اړتـیـا ده خـو د دوسـتـانـو هیـلـه دا ده چې څـه لـیـکـلـې شوي هغـه بـایـد خپـاره شي او نـورو لـیـکـلـو تـه څنـد نـشي ، همـدا لـیـکـلـې شـوی بـرخـه اوس لـوسـتـوونـکـو تـه وړانـدې کـیـږي .

(ابـوفـاروق)

د عبادت حقيقت

د قرآن مجيد له مخې عبادت هغه اصلي مقصد او هدف دی چې د هغه لپاره انسان پيداشوی دی :

﴿ وَمَا خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾ ﴾ الذاريات: ٥٦

(ما ندي پيداکړي انسانان اوپيريان مګر ددې لپاره چې زما عبادت وکړي)

انبياء υ چې د کوم مقصد، هدف او موخې لپاره نړۍ ته راليږل شوی وه هغه ددې څخه پرته بل څه نه وه چې انسانان د الله پاک عبادت ته راوبولي.

﴿ أَنِ ٱعْبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱجْتَنِبُواْ ٱلطَّٰغُوتَ ﴿٣٦﴾ ﴾

(النحل ٣٦)

(دا چې تاسې بندګي وکړئ د الله او له طاغوت څخه ځان وساتئ)

نو څمونږ لپاره پدې پوهيدل ډير ضروري او اړين دي چې عبادت څه ته وايې؟ او په اسلام کې چې کوم عبادتونه فرض شويدي د هغو اصل روح څه شی دی ؟ که پدې خبرو مونږ پوه نشو نو د کوم مقصد لپاره چې مونږ پيداشوی يو هغه به پوره او بشپړ نشو کړای .

د عبادت جاهلي تصور

په اسلام کې د عبادت مفهوم يواځې لمانځنه نده بلکې بندگي (Prayer) هم ده، عبادت يواځې په لمانځنه کې رالنډول د جاهليت تصور دی . جاهل، کافر او مشرک انسانان خپل معبودان د انسانانو په شان گڼي، هغوی فکر کوي لکه څرنگه چې د دنيا مشران، سرداران، پاچايان او نور په چاپلوسی، غوړه

مالی او ډالیو باندې خوښ، خوشحاله او مهربانه کیږي په عاجزی، تواضع، لاس په سینه ایښودلو او ملا ښکته کولو باندې نرمیږي او کار ور څخه اخستل کیږي نو په همدې توګه او طریقه د هغوی معبودان (خدایان) د انسانانو څخه عاجزي، ټیټېدل او چاپلوسي غواړي، پدې طریقو او چلونو د هغوی مهرباني تر لاسه کیږي چې د هغوی له خوښی او رضا څخه بیا خپل کارونه او غوښتنی پوره کیږي . له همدې امله جاهلي، شرکي او کفري دینونه په ځېنو ځانګړو وختونو کې ځانګړي مراسم او لمانځنې د عبادت په نامه سره یادوي .

د عبادت جوګیانه او رهباني تصور

په همدې توګه په اسلام کې د عبادت دا تصور هم نشته چې انسان د دنيا له ژوند څخه جلا شي او يوازې د خداى سره دې ځان ونښلوي. د مراقبې (Meditation)، د نفس غوښتنو د له منځه وړلو، رياضت او مجاهدت (Spiritual Exercises) په وسيله خپلو باطني او داخلي ځواکونو ته نمو او وده ورکړي ترڅو پخپل ځان کې د کشف او کرامت کيفيت را پيداکړي،ددنيوي ژوند د مسؤليتونو څخه ځان خلاص او د اخرت نجات او برى ترلاسه کړي.

د عبادت دا تصور په هغو دينونو کې شته چې د ژوند بنسټ او بنياد رهبانيت او ګوښه کيناستل بولي، د هغوى په آند نړى او دنيا د انسان لپاره محبس، زندان او جيل دى او بدن د روح لپاره

قفس دی. د هغوی په آند دنیاداري او دینداري جلاجلا او یودبل ضد دي، هغوی د دنیا د ژوند، دنیوي اړیکو او دنیوي مسؤلیتونو څخه د باندې او بهر د بري، کامیابۍ او نجات لاره لټوي . د هغوی په آند د روحاني او معنوي ترقۍ او پرمختګ لپاره د مادیاتو څخه ځان ساتل لازمي، ضروري او اړین دي .

د عبادت اسلامي تصور

د عبادت په هکله د اسلام تصور ددې دواړو څخه جلا او بیل دی، د اسلام له نظره انسان د یو الله تعالی بنده دی . د هغه خالق، پیداکوونکې، روزي ورکوونکې، مالک، حاکم او واکمن یواځې او یواځې الله تعالی چې د ټولو کائناتو پیداکونکې او خالق هم دی . الله تعالی

هغه په ځمکه باندې د خپل نائب او خليفه په توګه ټاکلی چې په کړنو کې يې هغه ته ځينې اختيارات او واک هم ورکړی دی، څه مسؤليتونه او څه خدمتونه يې پرې اچولي دي ، د خپل ملکيت او رعيت په څه برخه او حصه باندې يې واک هم ورکړې دی . د انسان کار د خپل مالک هدف، مقصد او موخه پوره کول دي، خپل مسؤليتونه پيژندل او د هغو پوره کول او د خپل بادار له لوري ورسپارل شوي خدمتونه سرته رسول دي .

خپل اختيارات، واک او ځواک د خپل مالک او څښتن د قانون، رضا او خوښی سره سم سرته رسول د هغه دنده او وظيفه ده . هر څومره چې هغه په کوښښ، هلوځلو او منډو ترړو سره خدمتونه

وکړي او په څومره وفادارئ، اخلاص او صداقت سره چې د خپل واکمن، مالک او څښتن اطاعت او پيروي وکړي په هماغه کچه او اندازه به بريالې او کامياب وي .

د هغه برې، کاميابي او پرمختګ پدې پورې تړاؤ لري چې کله هغه د خپل کار، وظيفې او ماموريت څخه وزګار شي او د حساب کتاب لپاره هلته وړاندې شي نو د هغه د ژوند د کارنامو څخه دا ثابته شي چې هغه منونکې، مسؤليت پېژندونکې او پوره اطاعت کوونکې وو.

نه دا چې هغه په ورسپارل شويو کارونو کې لټ، سست، تيښته کوونکې، مسؤليت نه پېژندونکې، باغي او نافرمان وي. له همدې امله مخکې چې د

عبادت کوم دوه تصورات وړاندې شول هغه بالکل غلط او دروغ دي .

څوک چې د ژوند لږه برخه او لږ ساعت خپل خدای ته ورکوي، پدې لږ وخت کې څو ځانګړي مراسم سرته رسوي او بيا فکر کوي چې ما د خپل خدای او معبود حق اداء کړ، نور زه ازاد او خپلواک يم چې د ژوند چارې څرنګه سرته رسوم هغسې به يې رسوم .

ددې مثال خو داسې دی لکه چې تاسې څوک د شپې او ورځې د خدمت او نوکرۍ لپاره نيولې وي او هغه ته پوره او د ټول وخت معاش او تنخواه هم ورکوئ او پالنه يې هم په غاړه لرئ،خو هغه بس يواځې سهار او ماښام ستاسې مخې ته راشي، درته ښکته شي اوسلامونه درته وکړي او بيا ددې سلامونو څخه وروسته

چې چيرې ګرځي هلته ازاد ګرځي يا د بل چا نوکري او خدمت کوي .

په همدې ډول هغه څوک چې د دنيا د کارونو، چارو او معاملو څخه يو لوري ته شي او په يوه ګوښه ځای کې کيني، هلته خپل ټول وخت په لمانځه، روژه، تلاوت، ذکر او نورو چارو تيروي ، د داسې سړي مثال د هغه باغوان پشان دی چې تاسې د خپل باغ د ساتلو او پاللو لپاره ټاکلې وي، خو هغه د باغ چارې او کار خوشې کړي او هر وخت ستاسې په وړاندې حاضراو ولاړ وي، ښکته پورته کيږي او په دوه لاسونو سلامونه اچوي، بيا د سهار څخه تر ماښام پورې او د ماښام څخه تر سهار پورې د بادار، بادار چيغې اونارې وهي، د باغ د ساتنې او پالنې لپاره چې تاسې کومې

خبرې او لارښوونې ورته کړي هغه په ډيره خوږه ژبه تکرار وي خو د باغ د پالنې، ساتنې او پرمختګ لپاره هيڅ هم نکوي .

د داسې نوکرانو په هکله چې ستاسې څه نظر، رايه او خيال وي بس د داسې عبادت کوونکو په هکله د اسلام نظر هم همداسې دی.په څه ډول چې تاسې د داسې نوکرانو سره رويه او سلوک کوئ نو الله تعالی هم د داسې بندګانو سره همداسې معامله کوي.

د عبادت په هکله د اسلام اصلي تصور دا دی چې ستاسې ټول ژوند دې د الله تعالی په بندګۍ کې تير شي، تاسې بايد خپل ځان تل پاتې نوکر، بنده او مامور وګڼئ، ستاسې د ژوند يوه ثانيه اويوه دقيقه دې هم د الله تعالی د بندګی او

غلامۍ څخه خالي نه وي او تاسې چې په دې دنيا کې هريو کار کوئ نو هغه بايد د الله تعالی د قانون او شريعت سره سم تر سره شی .

ستاسې خوب او بيداري، ستاسې خوراک او څښاک او ستاسې ټلل راتلل لنډه دا چې ستاسې هر کاربايد د الهي قانون او شريعت تابع او مطيع وي .[1]

---

[1] ((په اوسني وخت کې يو سړي د شرعي **قانون (Moral Law) او طبيعي قانون (Physical law) ترمنځ** توپير او فرق له نظره غورځولې او د بې لارۍ او ګمراهۍ لوی فتنه او فساد يې پيداکړې . د هغه په آند الهي عبادت د طبېعي قانون پيروي او منه ده که هغه د شرعي قانون سره برابر وي او که نه وي، د هغه په آند هغه خلک هم عابدين، زاهدان، الهي خليفګان او صالح مؤمنان دي چې د طبيعي قانون سره سم ساينسي کشفيات کوي او نوي ګټور شيان خلکو ته وړاندې کوي سره لدې چې پدې کار کې د شرعي قانون پابندي هم ونکړي .
دا داسې لوی او ستره غلطي ده چې کفر يې اسلام، بغاوت يې عبادت او معصيت يې طاعت ګرځولې دی . هغه لدې څخه ناخبره دی چې د اسلام د راتللو اصلي او بنيادي مقصد، هدف او موخه دا ده چې انسان د

الله تعالی چې تاسې په کومو اړيکو پابند کړي ياستئ په هغو ټولو به تاسې پابندي کوئ، هغه به په همغه توګه پالئ يا ختموئ په کومه طريقه چې الله تعالی درته حکم کوي . الله تعالی چې کوم خدمتونه تاسې ته سپارلي او د دنيا په

....

طبيعي قانون څخه د شرعي قانون په اساس کار واخلي، که چيرې انسان يواځې د طبيعي قانون تابع کيدل وي نو بيا دومره پيغمبرانو υ او اسماني کتابونو ته څه اړتيا او ضرورت وو، ددې لپاره خو يواځې حيواني فطرت هم بس او کافي وو، که انسان يواځې د طبيعي قانون پابند ګرځول وي نو بيا د انسان او حيوان په منځ کې فرق او توپير څه شی دی؟ که چيرې انسان څاروي حلالوي او بيايې خوري نو که يوبل زورور انسان همدا انسان وخوري نو د کوم طبيعي قانون مخالفت يې کړی دی ؟ که يو قوم او هېواد زيات اتوم بمونه او پوځ جوړوي او نور انسانان خپل غلامان او بندګان ګرځوي نو دا خو يو طبيعي قانون دی. دا ډول خبرې، نظريات او فکرونه انسان د انسانيت له درجې او مرتبې څخه راښکته کوي او د ضررې او څيرونکو ځناورو په ډله کې يې ودروي. د اسلام څخه دا ډول نظريات په ميلونو لرې دي، چې د انسان دا ډول حيوانيت او ځناورتوب په عبادت کې وشماري))

ژوند کې يې څه مسؤليتونه په تاسې ايښي دي هغه ټول بار به تاسې په خوښۍ او خوشحالۍ سره سمبالوئ او په هغه توګه او طريقه به يې اداء او پوره کوئ کومه طريقه او لاره چې درته د الله تعالی پيغمبرانو ښودلې ده . تاسې بايد تل په ټولو کارونو او چارو کې الله تعالی په زړه، فکر، خيال او نظر کې ولرئ او دا تصور درسره ژوندی وي چې د دې ټولو چارو حساب به زه ورکوم . که په خپل کور کې تاسې د خپلو بچيانو سره، په کلي کې د خپلو ګاونډيانو سره، په ټولنه کې د دوستانو سره او په خپل تجارت کې د خپلو شريکانو سره کومه معامله، رويه او سلوک کوئ نو قدم په قدم کې به د الله تعالی لارښوونې په نظر کې ساتئ .

که چيرې تاسې د شپې په تياره کې ياستئ او پداسې شکل ګناه کولای شئ چې څوک مو کتلې او ليدلای نشي نوپه همداسې پټ حالت کې بايد ستاسې سره دا فکر، عقيده او تصور وي چې ما الله تعالی ويني . که تاسې په يو ځنګل کې روان وئ او پداسې حال کې ګناه کولای شئ چې هيڅ نيوونکې او هيڅ شاهدي او ګواهي ورکوونکې نه وي نو په همداسې ګوښې حالت کې بايد تاسې خپل رب او خالق په تصور کې راولئ او له جرم کولو څخه ځان وساتئ. کله چې تاسې ته دروغ ويل، خيانت او ظلم زياتې دنيوي ګټه او فايده پلاس درځی او هيڅ منع کوونکې هم نه وي نو تاسې له خپل رب او خالق څخه ويره وکړئ او هغه پدې هيله او اميد

خوشې کړئ چې الله تعالی پرې خفه او ناراضا کيږي .

کله چې تاسې ته په رښتيا ويلو، امانت ساتلو او نيک کار کولو باندې دنيوي زيان، تاوان او نقصان رسيږي خو تاسې خاص ددې لپاره هغه قبول کړئ چې پدې کارونو باندې الله تعالی خوښ او راضي کيږي .

نويو اځې دنيا خوشې کول، په ګوښه او کُنج کې کيناستل او الله ويل عبادت ندی بلکې ددنيا په ټولو کارونو کې بوختيدل ، د ژوند ټول مسؤليتونه په غاړه اخستل او هغه ټول د الله تعالی د قانون او شريعت سره سم سرته رسول عبادت دی .

د الهي ذکراويادونې مطلب دا ندی چې انسان يواځې په ژبه الله تکرار کړي

بلکې اصلي الهي ذکر دا دی چې تاسې
پداسې کارونو کې بوخت شئ چې هغه د الله
څخه غافل او بې پروا کوونکې وي خو
سره له هغې هم تاسې خپل الله له یاده
ونه باسئ او هغه درته په یاد وي .
کله چې د دنیا په ژوندانه کې د
الهي قانون د ماتیدو بې شمیره
حالتونه او د لویو لویو زیانونو د
راتللو ویره وي، نوهلته الله پاک یاد
کړئ او د هغه د قانون او شریعت اطاعت
وکړئ. د حکومت په څوکی ناست دا په
یاد ولرئ چې زه د خلکو او انسانانو
خدای نه بلکې خپله د الله تعالی بنده او
غلام یم، د عدل او قضاء په منصب ناست
او د زور زیاتي توان او ځواک هم ولرئ
خو دا تصور او فکر درسره وي چې زه د
عدل، انصاف او برابري کولو او

راوستلو لپاره مامور شوی یم. د هېواد په خزانو واکمن او هر ډول تصرف پکې کولای شئ خو دا تصور درسره وي چې زه ددې خزانو مالک، څښتن او واکدار نه بلکې امین، ساتوونکې او محافظ یم او د یوې یوې ذرې حساب به راسره کیږي او خپل اصلي مالک ته به ځواب ورکوم.

د پوځونو او لښکرو ستر قوماندان او سپه سالار اوسئ خو د الله تعالی له ویرې د زور او ځواک په نشه کې مست نشئ. دسیاست، حکومت او واکمنی سخت او ګران کار پلاس کې ولرئ خو سره ددې د صداقت، ریښتنولی، انصاف او عدل په اصولو باندې پابندي له ځان ښکاره او څرګنده کړئ.

په تجارت، سوداګری، صنعت او کسب کاری کې بوخت اوسئ خو په هغې کې د

حلال او حرام، روا او ناروا اصول په نظر کې وساتئ . پل په پل حرام په ډول او سينګار تا ته راوړاندې شي خو ستا په ګامونو کې توپير او لړزان رانشي .

هر لوري ته د زور زياتي، ظلم او تيري، دروغو، ناروا، دوکې، چل ول او حرام خوړلو لارې درته خلاصې او پرانستې وي، مادي برياليتوبونه او مادي خوندونه په لاره کې درته د هر کلي او استقبال لپاره ښه په ډول او سينګار ولاړ وي خو ددې ټولو په لاره کې درته خنډ او مانع د خپل رب او خالق ويره او خوف وګرځي .

د الله تعالی د دين او حدودو په عملي کولو کې درته په زرګونو خطرونه، ويرې او ډارونه را مخې ته شي. د عدل، انصاف او حق په عملي او ساتلو کې

درته د ځان او مال خطر پيداشي، د اسلام او دين په لاره تلل د زمکې او اسمان سره د ښمني او مخالفت معلوم شي خو سره ددې هم ستاسې ګامونه او اراده لړزانده نشي او ستاسې په تندي باندې ګونځې را پيدانشي اوهمدا اصلي عبادت دی، همدا الهي ذکر دی او يادونه، همدا ذکر او الهي يادونه ده چې په قرآن مجيد کې ورته اشاره شويده:

﴿ فَإِذَا قُضِيَتِ ٱلصَّلَوٰةُ فَٱنتَشِرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ وَٱبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِ ٱللَّهِ وَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٠﴾ ﴾ الجمعة: ١٠

(کله چې لمونځ ختم شي نو په ځمکه کې خپاره شئ،د الله پاک د فضل لټون وکړئ او الله ډېر زيات يادوئ ترڅو چې تاسې برى ومومئ).

روحاني پرمختګ او د الله پيداکولو لاره

اسلام د روحاني پرمختګ او د الله پاک د پيداکولو لپاره همدا لاره په ګوته کړې، انسان الله پاک اوخپل رب په ځنګلونو، غرونو، سمڅو او غارونو کې نشي پيداکولی. الله پاک هغوی ته د انسانانو په منځ کې او د دنيوي ژوند په لانجو او شخړو کې پيداکيږي، هغه به دومره ورته نژدې شي چې پخپلو سترګو به يې وګوري . چاته چې د حرامو فايدې، د ظلم او تيري وخت او چانس، د بدۍ او فسق لاري پل په پل مخې ته راځي خو هغه ددې ټولو څخه لاره يوې او بلې خواته کږ وي او وړاندې ځي نو همداسې خلکو ته الله تعالی پيدا کيږي، هغه به په هر پل او ګام کې خپل رب او خالق پيداکړي، بلکې پخپلو سترګو به يې وګوري، که خپل رب او خالق يې نه وی

پيداکړي او نه يې وې ليدلې نو هغه لدې تنگ او سخت کوتل څخه نشول تيريدلای؟ هغه چا چې په خپل ساعت تيری، تفريح او دنيوي تجارت او سوداگرئ کې خپل رب او خالق له ياده ندي ويستلې اوهغه يې نژدي گڼلې.

هغه چا چې د سياست او حکومت، سولې او جکړې، مالي، تجارتي او صنعتي ايمان لړزونکو او ايمان خوړنکو چارو کې کار کړې او د شيطاني لومو او دامونو څخه يې ځان ساتلې او د الله تعالی د پولو او حدودو اطاعت او پيروي يې کړې نو د داسې انسان څخه به د چا ايمان ځواکمن او قوي وي؟

دده څخه زيات به چاته د الله تعالی معرفت او پېژندگلوي په برخه وي؟ که

دا انسان د الله تعالی ولي او نژدي بنده نه وي نو څوک به وي؟

د اسلام له نظره د انسان د روحاني پرمختګ، نمو او ودې لپاره همدا لاره ده، د روحاني پرمختګ نوم دا ندې چې د پهلوانانو پشان دې سپورت وکړي او خپل ارادې ځواک او قوت دې زيات کړي اوله خپل ځان څخه دې د کشف او کراماتو ډرامې او ننداري وښئ، بلکې د روحاني پرمختګ نوم دا دی چې تاسې د خپل نفس په خواهشاتو کنترول او برلاسې ولرئ، د خپل ذهن او بدن د ټولو او بشپړو ځواکونو څخه سم او صحيح کار واخلئ. خپل اخلاق د الهي اخلاقو سره د نژدې کولو کوښښ وکړئ، په دنيوي ژوند کې چيرې چې پل په پل امتحان او ازميښت راځي، که تاسې د شيطاني او حيواني

لارو چارو څخه ځان خوندي ساتئ او په پوره شعور او عقل سره په هغه لاره کلک ولاړ اوسئ کومه چې د انسان د حيثيت او شان سره مناسبه او برابره وي، له همدې څخه ستاسې انسانيت ورځ په ورځ مخ په وړاندې ځي او ترقي کوي، ددې سره تاسې پل په پل الله تعالی ته نژدې کيږئ . آيا ددې څخه پرته د روحاني ترقئ او پرمختګ نوم بل شی دی؟

زيات خلک د روحاني پرمختګ او ترقئ نوم اخلي خو پدې نه پوهيږي چې روحانيت خپله څه شې دی؟ له همدې امله د يو مبهم، پټ او ورک شوي شي په لټون کې خپل ټول عمر تير وي او پدې نه پوهيږي چې ددې ټولو کوښښو نو په پای کې هغه په کوم ځای کې دی او چيرې رسيدلې دی ؟ خو که د روحانيت په کلمه

غور او فکر وشي نو خبره بالکل روښانه کېږي .

په روحانيت کې د روح څخه مراد او مطلب د انسان روح دی نه د بل چا روح، يعنې روحانيت د انسانيت دويم نوم دی . انسان چې څومره د حيواني خواهشاتو له بندګۍ څخه لرې کېږي او د انساني کمال لوړې درجې ته رسيږي، په انساني اخلاقو او صفتونو سمبال او سينګار د الهي رضا د لوړ هدف او مقصد د ترلاسه کولو لپاره چې څومره کوښښ او هلې ځلې کوي په هماغه کچه او اندازه هغه ته روحاني ترقي او پرمختګ په نصيب کېږي.

په اسلام کې د عبادتي مراسمو حيثيت

دا د عبادت په هکله د اسلامي تصور لنډيز وو، اسلام د انسان پوره او بشپړ

ژوند په عبادت باندې بدلوي، اسلام دا غواړي چې د انسان يوه دقيقه او ثانيه ژوند هم له عبادت څخه خالي نه وي . د لااله الا الله تر اقرار وروسته چې هغه الله پاک خپل معبود او اله قبول کړي نو بايد ځان د هغه بنده او غلام وګرځوي او همدا بنده ګرځيدل په اصل کې عبادت دی . په خوله او وينا دا خبره ډيره کوچنۍ او وړه ښکاري خو په عمل کې ټول ژوند او د هغې ټول اړخونه عبادت ګرځول څه اسانه کار ندی، ددې لپاره ډير زيات کوښښ او قوي تربيت، روزنه او تمرين اړين او ضروري دی . ددې لپاره بايد ذهن وروزل شي، قوي او ځواکمن سيرت او کردار پيداکړي، خويونه او عادتونه په يو ځانګړي چوکاټ کې برابر کړي او يواځې په

انفرادي سيرت جوړونې باندې بسوالې ونشي بلکې داسې ټولنيز نظام جوړ شي چې په زياته او پراخه کچه انسانان ددې عبادت لپاره تيار او چمتو کړي ترڅو ددې ټولګي او جماعت په مرسته او کومک د افرادو روزنه او تربيت اسانه شي او د هغوی کمزوري پوره کړي .

د همدې مقصد، هدف او موخي لپاره اسلام پخپلو منوونکو باندې لمونځ، روژه، زکات، حج او نور عبادتونه فرض او لازم کړې دي . دې ته عبادت ويل دا معنا نلري چې ګوندې يواځې همدا عبادت دی بلکې ددې مطلب دا دی چې دا عبادتونه اصلي، لوی او ستر عبادت ته انسانان چمتو او تياروي .

دا د اصلي عبادت لپاره د تمرين او ټريننګ کورس دی، د همدې څخه هغه

ځانګړې ذهن جوړیږي، د همدې څخه ځانګړې سیرت منځ ته راځي، د منظمو عاداتو او خویونو پوخ چوکاټ ورڅخه جوړیږي او بلاخره ددې څخه د هغې ټولنې بنسټونه او بنیادونه کلکیږي کوم چې پرته له هغې څخه د انسان ژوند په الهي عبادت باندې نشي بدلیدای . ددې څلورو عبادتونو څخه پرته بله داسې لاره نشته چې دا هدف او موخه پوره کړي، له همدې امله دا څلورواړه د اسلام د ارکانو او ستنو په نامه سره یاد شویدي یعنې هغه ستنې چې د اسلام ودانۍ او عمارت پرې ولاړ دی .

راځئ اوس وګورو چې پدې څلورو ستنو څرنګه د اسلام ودانۍ ولاړه ده او په څه

ډول انسان لوی، ستر او اصلي عبادت ته تيار او چمتو کوي .[2]

---

[2] (هغه شاغلي چې په مخکي پانوکي يې يادونه وشوه دکلمهٔ شهادت او ددي څلورو عباداتودرکنيت څخه يې بشپړ انکار کړې او د هغې پرځای يې له خپل ځان څخه لس نوي ارکان وړاندې کړي دي، دا شاغلي په مرکب جهل کې پريوتي دی،هغه نه د اسلام څخه خبر دی او نه د رکن په معنا او مطلب باندې پوهيږي، نه پدې پوهيږي چې دا پنځه شيان ولې د اسلام ارکان کرځول شوي دي، او نه پدې پوهيږي که دا پنځه شيان نه وي نو اسلام له سره شتون او موجوديت نلري . سره لدې چې د اسلام ستر پيغمبر ع دا پنځه شيان د اسلام ارکان گرځولي دي خوهغه وايي چې دا د اسلام ارکان ندي او د خپل ځان څخه يې چې کوم لس شيان ليکلي هغه د اسلام ارکان بولي . يعنې ددې شاغلي په آند اسلام هغه دين ندی کوم چې نبی عليه السلام نړی ته وړاندې کړی، بلکې د کيمبرج ايجنټ چې کوم شې وړاندې کړی هغه اسلام دی .

يو لوري ته ددې شاغلي اوږده شيان او بل لوري ته د ولسي خلکو ناپوهي، ناخبري او د دنيا پالنې شوق.ددې شاغلي په مشرۍ کې چې کوم تنظيم جوړ شوې هغه اسلامي تنظيم او اسلامي نظام امارت بولي . د هغوی په آند د امير عقيدې، اخلاقو او ديني علم معلومولو ته اړتيا نشته بلکې يواځې تنظيم او د امارت نظام اصلي هدف او مقصد دی، که هغه د حضرت عمر فاروق (رض) تر قيادت لاندې وي او که د هټلر

لمونځ

يادونه

د انسان بشپړژوند په عبادت باندې د بدلولو لپاره تر ټولو اړين او ضروري شې دا دى چې د هغه په ذهن او دماغ کې هر وخت بايددا خبره تازه، ژوندۍ او واکمنه وي چې هغه د يو الله تعالى بنده او غلام دى او په دنيا کې به ټول کارونه او چارې د يو بنده او غلام په توګه سرته رسوي .

....

او موسوليني تر واک لاندې . له پاک څخه ددې دوران د فتنو نه امان غواړو چې څومره ډېرې او زياتې شويدي)

ددې تصور، شعور او فکر د بيا بيا تازه کولو او روښانه کولو ضرورت او اړتيا ځکه شته چې کوم ذات هغه خپل معبود ګڼي او خپله د هغه غلام او بنده دی، هغه ذات دده له سترګو او حواسو څخه پټ او لری دی . په داسې حال کې چې د هغه په بدن کې نفس او شيطان تل موجود وي او هر وخت هغه ته همدا وايي چې ته زما بنده او غلام يې، په لکونو او ميليونونو شيطانان په دنيا کې هر لوري ته خپاره دي او هريو انسان ته همدا وايې چې ته زما بنده يې . دا شيطانان انسان ګوري، حس کوي يې، او هر وخت په نوې نوې طريقو او لارو چارو خپل طاقت او قوت ورته څرګندوي .

د همدې شيطاني کوښښونو او هلو ځلو په پايله کې د انسان له ذهن څخه دا

خبره مخفي او پټېږي چې زه د الله پاک بنده او غلام يم . ددې خبرې د تازه، ژوندۍ ساتلو لپاره يوازې پدې بسوالې نشي کيداى چې په خوله او ژبه د الله پاک اقرار وکړي يا د يو علمي فارمول په توګه په هغه باندې ځان پوه کړي بلکې دې ته اړتيا ده چې هغه بيا بيا تازه او را ژوندۍ کړي .

همدا کار لمونځ سرته رسوي:کله چې انسان سهار وختي له خوب څخه راپورته شي نو هغه دا خبره ورپه يادوي، کله چې د ورځې په کارونو کې بوخت او مشغول شي او ذهن يې هلته ولګيږي نو دوه ځلې بيا دا خبره ورته تکرار وي چې په ذهن کې يې را تازه او ژوندۍ شي . بيا ماښام د ساعت تيرۍ او تفريح په وخت کې ورته واي چې ته د الله پاک بنده

يې نه د نفس او شيطان،بيا چې کله شپه راشي کومه چې داخلي او بهرني ټول شيطانان د ګناهونو او بديو لپاره چمتو او تيار شوي وي، په همدې حساس وخت کې لمونځ هغه ته ور په يادوي چې ته د الله پاک بنده يې نه د نفس او شيطان .

دا د لمانځه لومړنۍ ګټه او فايده وه، له همدې امله قرآن مجيد هغه د ذکر يا يادونې په نوم سره تعبير کړې يعنې وريادونکی . که په لمانځه کې نور هيڅ هم نه وي همدا يو صفت يې د اسلام د رکنيت لپاره بس او کافي دی . ځکه که پدې فايدې او ګټې باندې ښه غور او فکر وشي نو د هغه ګټه او فايده ورسره نوره هم زياتيږي او په عملي توګه انسان د الله پاک بنده او غلام

ګرځي او دا پرته له يادونکي شي څخه امکان نلري .

د مسؤليت پېژندل

د ژوند په هر ګام او پل کې تاسې بايد د الله ﷻ احکام عملي کړئ، د الله ﷻ له لوري درسپارل شوي خدمتونه د هغه د احکامو او حدودو په رڼا کې بايد سرته ورسوئ . نو په تاسې کې بايد د مسؤليت پېژندلو او مسؤليت پوره کولو داسې صفت او عادت پيدا شي چې له اطاعت او منني سره ملګرې وي .

هغه څوک چې پدې نه پوهيږي چې مسؤليت څه شی دی او هغه را څخه څه غواړي نو هغه هيڅکله مسؤليت او وظيفه نشي پوره کولای . بله دا چې يوڅوک مسؤليت پېژني خو دومره بې پروا، لټ

اوروزنه يې دومره خرابه وي چې هغه نه اداء کوي ، پداسې سړي باندې هيڅوک هم باور او اعتماد نکوي او نه داسې انسان د کوم عملي خدمت اهل او وړ ګرځي .

نو دا ضروري او اړينه ده چې چاته کوم کار او خدمت سپارل کيږي بايد لومړى د هغه روزنه او تربيت وشي چې خپل مسؤليت او وظيفه وپيژني،ددې يواځې دا فايده او ګټه نده چې د کار خلک پيداکيږي بلکې د لټو،بيکاره او کار کوونکو فرق او توپير هم کيږي .

هره ورځ دا په ډاګه کيږي چې پدې خلکو کې کوم کوم د کار او کوم کوم ناکاره او خوشې انسانان دي . د ټولو عملي کارونو او خدمتونو لپاره دا ضروري ده چې مخکې له کار سپارلو له

هغه څخه امتحان او ازموينه واخستل شي او هغه وازمووول شي ترڅو بې کاره، لټ او سست انسان پکې داخل نشي .

تاسې پوځ ته وګورئ چې هلته د پوځيانو د امتحان، ازميښت او ارزونې لپاره څومره طريقې او لارې چارې ټاکل شويدي . په شپه او ورځ کې څو ځلې ورته شيپلاق وهل کيږي، هغوی ته په يوځای کې د را ټوليدو حکم او امر کيږي، په هغوی تمرين او تکرار ترسره کيږي، دا ټول کارونه د څه لپاره دي؟

ددې لومړنې موخه دا وي چې په پوځيانو کې د حکم د منلو عادت او خوې پيداشي، په هغوی کې د مسؤليت پيژندلو صفت را ژوندی شي او په هغوی کې د نظم او د سپلين مراعاتول او د هغه په رڼا

کې په هغه کې د کار کولو جذبه را بيداره شي .

دويمه گټه او فايده يې دا ده چې هره ورځ پوځيان امتحان، ازميښت او وارزول شي او دا څرگنده شي چې پدې خلکو کې څومره د کار کسان او څومره بيکاره کسان راغلي دي .

هغه کسان چې د شپيلاق په اوريدلو هم حرکت ونکړي او يا حکم سرته ونه رسوي، هغوی بايد په هماغه لومړني قدم کې له پوځ څخه وويستل شي، ځکه پداسې خلکو باور او اعتبار نشي کيدای چې د ضرورت او اړتيا په وخت کې به خپل ورسپارل شوی کار سرته ورسوي .

د دنيوي پوځ لپاره ددې کار او عمل وخت کله نا کله پيداکيږي خو سره له دې هم هره ورځ او هر وخت هغوی ته روزنه

او تربيت ورکول کېږي او د هغوی امتحان او ارزونه کيږي .

خو اسلام چې کوم پوځ او لښکر تيار وي د هغه لپاره هر وخت، هره دقيقه او هر ثانيه کار او مسؤليت موجود وي . هغوی هر وخت په کار اخته وي، د هغوی لپاره هر وخت د جګړې ميدان ګرم او تود وي، هغوی د ژوند په هره ثانيه کې مسؤليت اداء کوي، خدمت سرته رسوي، د شيطاني او نفساني څواکونو سره جنګيږي، د الله پاک د حدودو او پولو ساتنه او حفاظت کوي، او بلاخره د خپل لوی او ستر اله يا الله حکمونه او فرمانونه پوره کوي .

اسلام يواځې عقيدوي مسلک ندی بلکې عملي خدمت هم دی، داسې عملي خدمت چې نه رخصتي، نه استراحت او نه ځنډ مني،

په شپه او ورځ کې څلرويشت ساعته پرله پسې خدمت او نوکري ده .

او تاسې دې مسؤليت، کار او خدمت ته وګورئ او بيا پوځ په نظر کې راولئ چې د داسې پوځ او لښکر لپاره څه ډول او کوم تمرين، روزنه، تربيت او ټرېننګ پکار دی، هغوی بايد څه ډول امتحان او وارزول شي او څه ډول نظم او دسپلين پکې راشي .

يواځې په ژبه د عقيدې اقرار کول د داسې پوځ لپاره څرنګه بس او کافي ګرځي چې دومره سخت، ډېر او پرله پسې کارونه ورته سپارل کيږي .

د عقيدې منل او په هغې اقرار کول يواځې د نوم ليکلو او ثبت نام لپاره پکاريږي، او کله چې ددې اعلان او اقرار وکړي نو بيا د اسلام په بټۍ کې

داخلیږي او هلته پخیږي . څوک چې ځان سختیو ته نه ورکوي، په اواز او شپیلاق نه حاضریږي، د حکم او امر د پوره کولو لپاره هیڅ حرکت او خوزښت نه ښي نو داسې انسان د اسلام لپاره په درد نه خوری او الله پاک او د هغه دین داسې بیکاره خلکو ته هیڅ اړتیا نلري .

همدا دوه موخې او مقصدونه دي چې د هغو لپاره په شپه او ورځ کې پنځه وخته لمونځونه فرض شوي، هره ورځ پنځه ځلې اواز او آذان کیږي، ترڅو د الله پاک پوځیان هغه واوري او له هر لوري څخه په منډه راشي او دا ثابته او څرګندده کړي چې مونږ خپل مسؤلیت، وظیفه او دنده پیژنو، د الله پاک واکني منو، او د هغه د احکامو د پوره کولو او اداء کولو لپاره چمتو او تیار یو .

پدې توګه او طريقه له يو لوري د پوځيانو روزنه او تربيت کيږي او بل لوري ته د منافق او مؤمن توپير او فرق هم څرګنديږي . هغه څوک چې ددې اوازد اوريدو سره سم راځي، او د قانون او طريقې سره سم حرکت کوي، په هغوی کې وظيفه او مسؤليت پيژندل، نظم او د سپلين، او د اطاعت او منني ماده ورځ په ورځ نمو او وده کوي .

خو هغه څوک چې په اواز نه را پورته کيږي هغوی په خپل عمل سره دا ثابتوي چې مسؤليت او وظيفه نه پيژني يا دا چې پوهيږي خو د پوره کولو اراده او نيت يې نلري يا هغه واکمن نه مني کوم چې ده ته يې مسؤليت سپارلې دی . يا په ذهني لحاظ دومره کمزورې او احمق دی چې دې لومړني حکم او امر منلو ته

هم تيار ندی . هغه که د ايمان دعوه کوي نو په دې خبره کې هغه ريښتنی ندی، په هغه کې دا صفت، استعداد او اهليت نشته چې کوم حق ورته ښکاره شي له هغه سره سم دې عمل وکړي، په لومړي صورت کې هغه له سره مسلمان ندی او په دويم صورت کې هغه دومره بيکاره، نالايق او غبي دی چې په اسلامي ټولگي کې د پريښودلو وړتيا او لياقت نلري .

له همدې امله قرآن مجيد د داسې خلکو په هکله فرمايي :

﴿ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى ٱلْخَٰشِعِينَ ﴿٤٥﴾ ﴾ البقرة: ٤٥

(بيشکه دا لمونځ گران کار دی خو د منونکو لپاره گران او سخت ندی) .

يعنې هغه انسانان چې د الله تعالی بندگۍ او غلامۍ ته چمتو او تيار نه وي په هغوی لمونځ سخت او گران وي . يا

په بل عبارت په چاچې لمونځ سخت او ګران وي نو هغه ددې سند او ثبوت دی چې هغه د الله پاک غلامۍ او بندګی ته تيار او چمتو ندی . په همدې خاطر قرآن مجيد فرمايلي:

﴿ فَإِن تَابُواْ وَأَقَامُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَوُاْ ٱلزَّكَوٰةَ فَإِخۡوَٰنُكُمۡ فِي ٱلدِّينِۗ ﴿١١﴾ ﴾ التوبة: ١١

(که هغوی له کفر او شرک څخه توبه وباسي لمونځ اداء کړي او زکات ورکړي نو بيا هغوی ستاسې ديني ورونه دي)

يعنې د لمانځه څخه پرته انسان د اسلام په ديني وروګلوی کې نه داخليږي، ځکه نو قرآن مجيد فرمايي:

﴿ ذَٰلِكَ ٱلۡكِتَٰبُ لَا رَيۡبَۛ فِيهِۛ هُدٗى لِّلۡمُتَّقِينَ ﴿٢﴾ ٱلَّذِينَ يُؤۡمِنُونَ بِٱلۡغَيۡبِ وَيُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَمِمَّا رَزَقۡنَٰهُمۡ يُنفِقُونَ ﴿٣﴾ ﴾ البقرة: ٢ - ٣

(دا کتاب د هغو پرهيزګارانو لپاره هدايت او لارښوونه ده چې په غيبو

ايمان راوړي، لمونځونه ودروي، او كوم رزق چې مونږ وركړى د هغې څخه مصرف او انفاق كوي).

په قران كې د منافقانو دا صفت بيان شويدى .

﴿ وَإِذَا قَامُوٓاْ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ قَامُواْ كُسَالَىٰ ﴿١٤٢﴾ ﴾ النساء: ١٤٢

(او كله چې هغوى لمانځه ته پورته كيږي نو سست او لټ پورته كيږي).

او بل دا چې

﴿ ٱلَّذِينَ هُمۡ يُرَآءُونَ ﴿٦﴾ ﴾ الماعون: ٦

هغه كسان چيګ ريا كاري كوى.

په نبوي حديث كې راغلي دي.

عَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ الْعَبْدِ وَبَيْنَ الْكُفْرِ تَرْكُ الصَّلَاةِ.(رواه ابوداود)

(د بنده او كفر ترمنځ د لمانځه پريښودل واسطه دي).

يعنې د لمانځه پريښودل هغه پُل او لاره ده چې کله انسان ورڅخه تير شي نو د اسلام څخه کفر ته رسيږي .

له همدې امله د رحمت نبي (ص) وفرمايل: (هغه څوک چې د اذان په اوريدلو سره له کورونو څخه نه راوځي ځما زړه غواړي چې ولاړ شم او د هغوی کورونو ته اور واچوم).

او همدارنگه فرمايي.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعَهْدُ الَّذِي بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ الصَّلَاةُ فَمَنْ تَرَكَهَا فَقَدْ كَفَرَ.(رواه ترمذي)

(ځمونږ او د دښتي عربانو ترمنځ اړيکې په لمانځه ولاړې دي، چاچې هغه خوشې کړنو هغه کافر بلل کيږي او ځمونږ سره يې اړيکې ختميږي) .

نن سبا د دين څخه ناخبري او ناپوهي دې درجې ته رسيدلې چې کوم کسان لمونځ نکوي، د اذان په اوريدلو حرکت نه کوي، او لدې څخه بې پروا او غافل وي چې آخر اذان کوونکې څوک او د څه لپاره يې رابولي، نو داسې انسانان هم خلک مسلمانان بولي، او دا خبره اوس عامه شويده چې په اسلام کې لمونځ هيڅ اهميت نلري او د هغه د کولو څخه پرته هم انسان مسلمان وي، بلکې د مسلمانانو قايد، رهبر او امام هم کيداى شي خو هغه وخت چې اسلام ژوندې او تازه وو داسې حالت هغوى نلرلو، امام ترمذي يو روايت را نقل کړى چې:

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ شَقِيقٍ الْعُقَيْلِيِّ قَالَ كَانَ أَصْحَابُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَرَوْنَ شَيْئًا مِنْ الْأَعْمَالِ تَرْكُهُ كُفْرٌ غَيْرَ الصَّلَاةِ

(يعنې د نبي (ص) اصحاب كرام په دې خبره هم غبږي وه چې د لمانځه پرېښودل د كفر كار او عمل دی)

د سيرت جوړول او برابرول

د لمانځه دريم كار دادی چې د انسان سيرت او كړه وړه په هغه ځانګړي ډول تيارکړي چې د اسلامي ژوند د تيرولو يا په بل عبارت بشپړ ژوند د الله پاک د عبادت ګرځولو لپاره ضروري او اړين دي .

په دنيا كې تاسې ګورئ كومه ډله يا ګروپ چې كوم كار كول غواړي او څه هدفونه او موخې ورسره وي نو د هماغو په لحاظ د خپلو غړو او كار كوونكو سيرت، كردار او كړه وړه برابروي او

د هغو لپاره تربيتي او روز نيز نظام پكار اچوي .

په حكومتونو كې چې كوم دفترونه او وزارتونه دي په هغو كې تجربه او وفا مهم او اړين رول لري، نو ځكه د روزنې په كورسونو اوپه ټرينګ وركشاپونو كې پدې خبرو ډېر تاكيد كيږي چې راتلونكي مامورين او كار كوونكي بايد د نظام، حكومت او د سپلين پابند تربيه او وروزل شي . كه د هغه شخصي او انفرادي ژوند هر څومره چټل او نا پاك وي خو بيا هم هغه پكې داخليږي او وړاندې ځي چې هلته صداقت، حق او اخلاق د سياسي بنسټ جوړولولپاره هيڅ پلان او اهميت نه وي . همدارنګه په پوځ كې پوځيان د جګړې لپاره روزل كيږي، ځكه نو پوځيان په وژلو، مړه كولو او وينه

تـويـولـو عـادت کـوي، هغـوی تـه روزنـه ورکـول کـيـږي چې پـه مـنظم ډول سره کـار وکـړي، هغـوی تـه د مـختـلفـو وسـلـو روزنـه ورکـول کـيـږي چې پـه وژلـو او قـتـلـولـو کې مـهـارت پـيـداکـړي، هغـوی د حکم پـه اطاعت او مـنـنې بـانـدې روزل کـيـږي تـرڅو حکـومـت هغـوی د خـپلې خـوښې سره سم پـه هـر ځای کې استعمال کـړي .

څرنـګه چې د هغـوی سره بـل کـوم مـقـصد او هـدف نـه وي نـو پـه پـوځيـانـو کې د تـقـوی او ښـو اخلاقـو پـيـداکـولـو تـه هيـڅ تـوجـه او پـام نـکـوي، پـوځي چې د نـظم او د سپـلـين پـابـنـد وي همـدا حکـومـت تـه پـکـار او بـس دی، هغـوی ددې پـروا نـلـري چې پـوځي، افـسر او جـنـرال دې شراب خـور، زنـا کـار، دروغجن، ظالم او تـيـرې کـوونـکې وي .

خو اسلام ددې څخه داسې ټولګې، جماعت او ډله جوړوي چې د هغې لومړنې هدف او مقصد د نيکۍ خپرول او د بدۍ له منځه وړل وي، هغوی به په سياست، عدالت، قضاوت، تجارت، صنعت، سوله، جنګ، نړيوالو اړيکو لنډه دا چې د تمدن او ژوند په هره څانګه کې د ځانګړو اخلاقي اصولو پابند وي، هغوی به په ځمکه د الله پاک قانون نافذ او عملي کوي.

له همدې امله اسلام خپل ماموريڼ، پوځيان، افسران او غړي د يو ځانګړي او انفرادي تربيتي نظام لاندې روزي ترڅو په هغوی کې هغه خاص سيرت او کردار پيداشي چې د هغه د وظيفې او مسؤليت سره تړاو ولري.

ددې سيرت او کردار بنياد او بنسټ په ايمانياتو باندې ايښودل شوی دی، د

الله پاک څخه ويره، د هغه سره مينه او محبت، د هغه سره عشق، د هغه رضا او خوښي د خپل ژوند موخه او مقصد ګرځول، هغه خپل اصلي او ستر واکمن منل ، د هغه په وړاندې خپل ځان ځواب ورکوونکې او مسؤل ګڼل، او دا منل چې يوه ورځ به را څخه خامخا حساب اخلي، دا هغه بنيادي او اساسي اصول دي چې د اسلامي سيرت بنياد پرې ولاړ دی .

مسلمان د اسلام په طريقه باندې تر هغې پورې يو ګام هم نشي تللی ترڅو چې هغه پدې باور او يقين ونلري چې الله تعالی هغه په هر حالت کې ګوري، د هغه له هر حرکت څخه خبر دی، په تپه تياره کې هم هغه ويني، په يواځې والي او ګوښه کې هم د هغه د زړه له رازونو څخه خبر دی، د هغه په ذهن کې چې څه

فکر، تصور او خيال وي له هغه څخه هم بې خبره او غافل ندی، د ټولې دنيا څخه پټېدل امکان لري خو د الله پاک څخه پټوالې امکان نلري، د ټولې نړۍ له سزاګانو څخه ځان خلاصولې شي خو د الله تعالی د سزا څخه ځان نشي خلاصولې .

په دنيا کې نيکي او ښيګڼه ضايع او له منځه تللې شي بلکې کله نا کله د نيکی بدله بدي او خرابي هم کيدای شي خو د الله تعالی په وړاندې داسې نشي کيدای، د دنيا نعمتونه کم او محدود دي خو د الله تعالی نعمتونه بې کچه او بې اندازې دي، د دنيا ګټه او فايده لږه او فاني ده خو د الله تعالی فايده، ګټه او تاوان تل پاتې او ابدي وي .

همدا تصور، فکر، نظر، خيال او عقيده انسان دې ته تياروي چې د الله

تعالى اطاعت او پيروي وکړي، د همدې تصوراتو او عقيدې په زور او ځواک سره هغه د حلالو او حرامو پولو او حدودو ساتنه کوي کوم چې الله تعالى د دنيا په ژوند کې ټاکلي دي . همدا شيان هغه د خواهشاتو د بندګۍ، د ناروا ګټو او خوندونو د تمې، حرص او بد اخلاقۍ څخه خوندي ساتي .

پدې عقيده کې دا زور او ځواک شته دی چې انسان د عدل، انصاف، حق پالنې، نيکو او غوره اخلاقو او په نيغې لارې باندې برابر او کلک ساتلې شي او هم يې د عامو خلکو د اصلاح لپاره راپورته کولی او برابرولی شي کوم چې نامسلمان او کافر د هغو کړاونو او سختيو تصور هم نشي کولای .

لمونځ هغه عمل دی چې همدا تصور بیا بیا تازه او ژوندې کوي او د ذهن په ژورتیا کې یې ځای پرځای کوي . تاسې ته به څرګنده شوې وي چې د لمانځه د ارادې او قصد کولو سره جوخت د انسان سیرت سمیدل پیل کیږي،بیا د لمانځه هر حرکت، هر عمل او هر رکن داسې ترتیب شویدی چې د انسان سیرت او کردار خپله د اسلام په چوکاټ او قالب کې برابریږي .

وګورئ! کله چې تاسې د لمانځه قصد، اراده او نیت کوئ نو تر ټولو لومړې د ځان ارزونه کوئ چې ناپاک او ناولې خو نه یم؟ جامې او لباس خو ناپاک او ککړ ندی؟ اودس مې شته او که نه؟

پدې لږ فکر وکړئ چې دا تصور او فکر ستاسې سره ولې پیداکیږي؟ که چیرې

تاسې په جنابت يا بې اودسه په لمانځه ودريږئ نو تاسې څوک نيولې او ګيرولې شي؟ څوک ستاسې پدې حال باندې خبريږي؟ نو بيا تاسې ولې دومره فکر او پام کوئ چې ټول شيان سرته رسوئ؟ ددې بل هيڅ دليل او وجه نشته پرته لدې چې تاسې د الله تعالی ويره او خوف په زړه کې لرئ او پدې ښه پوهيږئ چې له هغه څخه هيڅ شی هم نشي پټيدای او پدې هم باور او يقين لرئ چې د آخرت په ورځ به ددې ځواب ورکوم . همدا عقيده، فکر او تصور تاسې دې ته اړ باسي چې غسل، اودس او پاکيزګي غوره کړئ کوم چې د لمانځه لپاره شرط او ضروري بلل شوی . کنه بل کوم دنيوي طاقت او ځواک نشته چې تاسې پدې اصولو باندې ونيسي او پرې مجبورمو کړي .

د اوداسه او پاکوالي څخه وروسته بيا لمونځ پيل کوئ، په لمانځه کې تاسې ددې کوښښ کوئ چې په قيام، رکوع، سجده او قعده کې هغه اياتونه او دُعاګانې ولولئ چې د کومو په هکله چې حکم شوی او تاسې يې په هماغه منصوصي طريقې سره لولئ، دا پابندي تاسې ولې کوئ ؟ دا ټول شيان خو پټ او په کراره سره لوستل کيږي، که تاسې هغه هيڅ ونه لولئ يا دا چې له ځانه پکې نورې خبرې ورګډې کړئ نو څوک به پرې خبر شي؟

تاسې خپله ووایاست چې دا د چا څخه ويره، ډار، خوف او د سزا وجزا باور، يقين او ايمان دی چې تاسې يې پدې کار اړ او مجبور کړي ياستئ ؟

د لمانځه وختونه په تاسې په مختلفو حالتونو کې راځي، کله تاسې په صحرا

او دښته کې اوسئ، کله د شپې په تپه تياره کې ، کله د کور په کنج کې، کله د خپلې ساعت تيرى په حال کې او کله پخپل تجارت او سوداګرئ کې، کله په سخته يخنئ او سړه هوا کې چې خپل سر هم نشئ ويستلاى او کله بيا پداسې زياته ګرمى کې چې د انسان بدن پکې پخيږي، يعنې په مختلفو حالتونو کې د لمانځه وخت راځي، پدې مختلفو سختو حالاتو کې تاسې کوم طاقت، توان او ځواک لمانځه ته چمتو او تيار وي؟ که چيرې په الله تعالى ايمان، دهغه د سميع او عليم ذات يقين، د هغه د نارضا کيدو ويره او د هغه د رضا لاس ته راوړلو تمه نه وي نو بل به څه وي؟ دا حتمي نده چې دا ټول تصورات دې ستاسې په ذهن او زړه کې تازه وي، په اصل کې

سيرت د هغو تصوراتو څخه جوړيږي چې په پټ او مخفي شعور کې ثبت او ريکارډ شوی وي، د شعور عمق او ژوروالي ته چې کوم تصورات ورسيږي هغه بيا کلک او ځواکمن وي او له همدې څخه ښه خويونه، اخلاق او صفات پيداکيږي .

اوس تاسې هغو شيانو ته وګورئ چې په لمانځه کې لوستل او ويل کيږي، په هغو کې د لومړي سر څخه تر اخره پورې داسې کلمات او الفاظ موجود دي چې د اسلام د بنيادي او اساسي تصوراتو څخه ډک اومالا مال دي، د هغو په بيا بيا لوستلو او تکرارولو ايمان، عقيده او باور تازه کيږي او په ذهن کې ځای نيسي چې په همدې بانديې د اسلامي سيرت تعمير او ودانی ولاړه ده .

تر ټولو د مخه اذان راواخلئ، تاسې په يوه شپه ورځ کې پنځه ځلې دا کلمات او جملې تکراروئ:

الله اکبر – الله اکبر : الله تر ټولو لوی دی – الله تر ټولو لوی دی .

اشهدُ ان لا اله الا الله : زه شاهدي او گواهي ورکوم چې پرته له الله څخه بل څوک د عبادت وړ او حقدار نشته .

اشهدُ ان محمدا رسول الله : زه شاهدي او گواهي ورکوم چې محمد صلی عليه وسلم د الله رسول دی .

حی علی الصلوةِ : لمانځه ته راشئ.

حی علی الفلاح : کاميابۍ او بري ته راشئ . الله اکبر الله اکبر :الله تر ټولو لوی دی،الله تر ټولو لوی دی.

لا اله الا الله : د الله څخه پرته بل څوک معبود او د عبادت وړ او مستحق نشته .

تاسې وګورئ چې دا څومره ځواکمن او قوي اواز دی، دا اواز تاسې ته په شپه او ورځ کې پنځه ځله په څه ډول دا در په يادوي چې په ځمکه کې څومره واړه او لوی انسانان او نور چې د خدايتوب دعوه کوي هغه ټول دروغجن دي، په ځمکه او آسمان کې يواځې يو ذات دی چې هغه لوی دی، او هماغه لوی ذات د عبادت او بندګۍ وړ او حقدار دی، راشئ د هماغه لوی ذات عبادت او بندګي وکړئ، د هغه لوی ذات په عبادت او بندګۍ کې ستاسې برې، نجات او کاميابي ده . څوک به داسې وي چې دا لوی او قوي اوازو اوري اوبيا هم له ځای څخه ونه ښورېږي؟ دا څنګه امکان لري چې د چا په زړه کې دې ايمان وي او هغه دې دومره لوی ، ځواکمن او قوي اواز او شاهدي واوري

او بيا دې هم پخپل ځاى هماغسې ناست وي او د خپل بادار او واكدار په وړاندې دې خپل سر ښكته نكړي؟

ددې څخه وروسته تاسې د لمانځه لپاره پورته كيږئ، مخ مودكعبې شريفې په لوري دى، پاك او صاف د كائناتو د لوى پاچا په وړاندې ولاړ او حاضر ياستئ ، تر ټولو د مخه ستاسې له خولې څخه دا كلمات وځي:

الله اكبر – الله تر ټولو لوى او ستر دى، ددې لوى او ځواكمن اقرار څخه وروسته تاسې خپل لاسونه تر غوږونو پورې پورته كوئ يعنې تاسې له دنيا او په هغې كې د هر شي څخه لاس په سر كيږئ ، بيا لاسونه تړئ يعنې د خپل بادار، حاكم او واكدر په وړاندې په ادب سره

ودرېږئ ، ددې ځخه وروسته بيا تاسې ځو وړاندېزونه کوئ .

سبحانک اللهم و بحمدک وتبارک اسمک وتعالی جدک ولا اله غيرک .

ياالله ستاپاکي بيانوم له هر ډول عيب ځخه د پاکۍ نسبت کوم، او ستا تعريف او صفت بيانوم ، ستانوم ډير برکتي دی او ستا شان لوړ دی، او پرته له ستا ځخه بل ځوک معبود او د عبادت حقداراووړ نشته .

اعوذ بالله من الشيطن الرجيم : زه له رټلی شوي شيطان ځخه په الله پاک باندې د هغه له شرارت او لاس وهنې ځخه پناه غواړم .

بسم الله الرحمٰن الرحيم : پيل کوم د الله په نامه سره چې ډير زيات مهربان او د پوره رحم ځښتن دی.

﴿ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢﴾ :ټول ښه صفات الله لره دي چې پالوونکې د ټولو عالميانو او مخلوقاتو دی .

ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿٣﴾ : ډېر زيات مهربان او پوره رحم کوونکې دی .

مَٰلِكِ يَوْمِ ٱلدِّينِ ﴿٤﴾ : د آخرت او د جزا او سزا د ورځې مالک او څښتن دی. (چې هلته فيصله کېږي او هر چاته به خپله بدله ورکول کېږي) .

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ﴿٥﴾ : اې الله! مونږ خاص ستا عبادت کوو او خاص ستا څخه مرسته غواړو .

ٱهْدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلْمُسْتَقِيمَ ﴿٦﴾ : مونږ ته نيغه او سمه لاره وښايه

صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ : د داسې خلکو لاره چې تاپرې فضل او انعام کړی دی.

غَيْرِ ٱلْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ ﴿٧﴾ ﴾ :

پـه چـا چې سـتـا غضب نـوې شـوى او څـوک چې بـې لارې او گـمـراه نـوي .

ٰ امـيـن : اې الله ! هـمـد اسې دې وي، اې مـالـکـه ! زمـونـږ دا دعـا قـبـولـه کـړه .

ددې څخه ورسـتـه تـاسې دقـرآن مـجـيـد نـور څو ايـاتـونـه ووايـي چې پـه هـغې کې د اسلا م اسـاسي اصـول ، اخلا قـي ښوونـې اوعـمـلـي چـارې بـيـان شـوي.پـه هـغې کې دلارې ټـولـې نـښې پـه گـوتـه شـوي.دمـثـال پـه تـوگـه :

﴿ وَٱلۡعَصۡرِ ۝١ إِنَّ ٱلۡإِنسَـٰنَ لَفِى خُسۡرٍ ۝٢

پـه زمـانـه بـانـدې قـسم چې انـسان پـه زيـان او تـاوان کې دى

إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ

خو يـواځې هـغـه کسان لـه زيـان اوتـاوان څخه بـچ اوخونـدي دي چې هـغوې ايـمـان راوړې اونـېک عـمـلـونـه يـې کـړي.

وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلۡحَقِّ وَتَوَاصَوۡاْ بِٱلصَّبۡرِ ۝٣ ﴾

او هغوې چې يو بل ته يې په حق سره لارښوونه کړی او يو بل ته يې په حق باندې تلقين کړی.

پدې مبارکو اياتونو کې ددې درس او سبق ورکول کېږي چې انسان د زيان، تاوان او ناهيلی څخه هغه وخت خوندي او بچ پاتې کېدای شي چې ايمان راوړي، صالح او نېک عمل وکړي او يواځې پدې بسوالې ونکړي بلکې د ايمان لرونکو داسې يوه ډله او ټولګې جوړکړي چې په حق دين باندې د پاتې کېدو لپاره د يو بل سره مرسته او کومک وکړي.

﴿ أَرَءَيْتَ ٱلَّذِى يُكَذِّبُ بِٱلدِّينِ ۝١

ايا تاوليده هغه څوک چې د اخرت ورځ نه مني نو هغه به څرنګه سړی وي؟

فَذَٰلِكَ ٱلَّذِى يَدُعُّ ٱلْيَتِيمَ ۝٢

داسې انسان يتيم رټي او ټيله کوي .

وَلَا يَحُضُّ عَلَىٰ طَعَامِ ٱلْمِسْكِينِ ﴿٣﴾

خپله بې وځلو ته خوراک نه ورکوي نور هم نه هڅوي چې هغوې ته خوراک ورکړي .

فَوَيْلٌ لِّلْمُصَلِّينَ ﴿٤﴾ ٱلَّذِينَ هُمْ عَن صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ﴿٥﴾
ٱلَّذِينَ هُمْ يُرَآءُونَ ﴿٦﴾ وَيَمْنَعُونَ ٱلْمَاعُونَ ﴿٧﴾

تباهي او هلاکت دی داسې لمونځ کوونکو ته چې (داخرت د ورځې د انکار په وجه) د خپلو لمونځونو څخه غافله او بې پروا وي او که لمونځونه اداء کوي نو دريا او ځان ښودنې لپاره يې کوي، او دهغوې زړونه دومره کوچني او تنګ دي چې په عادي شيانو ورکولو سره هم خفه او انديښمن کېږي .

ددې څخه دا درس او عبرت تر لاسه کېږي چې په آخرت باندې يقين لرل د اسلام روح او اصل دی، ددې يقين اوباور څخه پرته د اسلام په لاره څوک تګ نشي کولای .

﴿ وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ ﴿١﴾

افسوس او ارمان دی دهغه چا په حال باندې چې د خلکو عيبونه لټوي او په خلکو پسې اوازونه کوي او ملنډې پرې وهي .

ٱلَّذِى جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُۥ ﴿٢﴾

هغه چې مال راټولوي او بيايې شماري او حسابوي .

يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُۥٓ أَخْلَدَهُۥ ﴿٣﴾

هغه پدې هيله اوتمه دی چې دا مال به دده سره تل پاتې وي.

كَلَّا ۖ لَيُنۢبَذَنَّ فِى ٱلْحُطَمَةِ ﴿٤﴾

هېڅکله داسې نشي کېدای هغه به خامخا يوه ورځ مړکېږي او په حطمه کې به اچول کېږي .

وَمَآ أَدۡرَىٰكَ مَا ٱلۡحُطَمَةُ ﴿٥﴾

ايا تا ته څرګنده ده چې حطمه څه شې دی ؟

نَارُ ٱللَّهِ ٱلۡمُوقَدَةُ ﴿٦﴾ ٱلَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى ٱلۡأَفۡـِٔدَةِ ﴿٧﴾

د الله لمبې وهونکې آور دی چې د هغه لمبې په زړونو باندې را تاوېږي .

إِنَّهَا عَلَيۡهِم مُّؤۡصَدَةٞ ﴿٨﴾ فِي عَمَدٖ مُّمَدَّدَةِۭ ﴿٩﴾

هغه به ورباندېګ په خوريګدو سرپوښګ کؤای شي.

(په داسي حال کشګيګ چيګ هغه به) په لوؤو لوؤو ستنوکشګي (ايسار کؤای شوی وي).

لنډه دا چې تاسې د قرآن مجيد هر سورت چې لولئ په هغه کې به تاسې ته لوړ هدايات او لارښوونې درکول کېږي او تاسې ته به ويل کېږي چې د الله پاک

احکام کوم دي چې د هغو سره سم تاسې عمل وکړئ .

ددي لارښوونو او هدایاتو تر لوستلو وروسته یو ځل بیا تاسې الله اکبر لولئ او تر نمایي پوري ښکته کېږئ چې دې ته رکوع وايي : سبحان ربى العظيم : پاک دی رب زما چې ډیر لوی اوعظیم دی .

بیا نیغ اوسم ودرېږئ او دا وایئ : سمع الله لمن حمده. واوریده الله پاک اواز د هغه چاچې د ده حمد او صفت یې وکړ او بیا ورپسې دا وایئ : ربنالک الحمد : اې زمونږ ربه! ټول ښه صفات تالره دي .

بیا تاسې الله اکبر لولئ او ښکته پرځمکه خپل تندي ږدئ چې دې ته سجده وايي او په هغې کې بیا دا وایئ :

سبحان ربي الاعلىٰ. پاک دی زما رب چې تر ټولو لوړ او پورته دی.

التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ.(رواه صحيح البخاري)

بيا تر سجدو وروسته الله اكبر وايئ او په آدب سره کېنئ او دا وايئ:

التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ

زمونږ سلامونه، زمونږ لمونځونه او ټولې پاکې خبرې الله لره دي.

السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ

سلام دې وي پرتا اې نبي ع او د الله پاک رحمت اوبرکتونه.

السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ

سلام دې وي پرمونږ اوپه ټولونېکو اوصالحو بندګانو دالله پاک باندې.

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

زه شاهدي او ګواهي ورکوم چې پرته له الله څخه بل څوک د عبادت او بندګۍ وړ او حقدار نشته .

وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

او زه ددې ګواهي او شاهدي هم ورکوم چې محمد (ص) د الله بنده او رسول دی.

لدې وینا وروسته تاسې د شهادت ګوته پورته کوئ دا ځکه چې دا په لمانځه کې ستا د ګواهۍ او شهادت اعلان دی چې له ژبې سره ستاسې لاس او ګوتې هم ګواهي ورکوي .

لدې وروسته تاسې درود شریف لولئ :

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ. اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ (مسند احمد)

اې الله رحمت وکړې په محمد ﷺ او د هغه په آل لکه څرنګه چې تا رحمت کړى وو په ابراهيم υ او په آل د ابراهيم باندې، يقيناً ته د غوره صفاتو خاوند او ستايلې شوى ذات يې، او اې الله برکت وکړه زمونږپه سردار حضرت محمد ﷺ او د هغه په آل لکه څرنګه چې تا برکت کړى وو په ابراهيم υ او په آل ابراهيم υ باندې يقيناً ته دغوره صفاتو خاوند او ستايلې شوى ذات يې .

رَبَّنَآ ءَاتِنَا فِى ٱلدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِى ٱلْأَخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ ٱلنَّارِ

اې الله راکړې مونږ ته په دُنيا کې ښه او غوره ژوند او په آخرت کې هم غوره او ښه ژوند او وساتې مونږ د آور له عذاب څخه .

ددې دُعا په ويلو سره ستاسې لمونځ پوره شو اوس تاسې د خپل بادار او واکدار له دربار او حضور څخه بيرته ځئ او د تللو په وخت کې تاسې ښي لوري او چپ لوري ټولو ناستو موجودو خلکو او دډُنيا د هر شي لپاره د رحمت او سلامتيا دعا کوئ او وايئ :

السلام عليکم ورحمةُ الله وبرکاتهُ :

سلام دې وي پر تاسې او رحمت او برکت د الله دې وي پر تاسې، يعنې دا زيرې دی د دنيا لپاره د الله پاک له دربار څخه د بيا راتللو اور خصت کېدو په وخت کې .

دادی هغه لمونځ چې تاسې يې د خوب څخه د راپورته کېدو وروسته او د دنيوي کارونو له کېدو څخه مخکې اداء کوئ .

څو ساعتونه په دنيوي کارونو کې تر بوختيدو او مصروف کېدو وروسته د زوال کېدو څخه د لږ شانته ځنډه وروسته بيا د الله پاک په دربار کې حاضريږئ او همدا لمونځ اداء کوئ، بيا څو ساعته وروسته په ماذيگر کې همدا لمونځ اداء کوئ، بيا په دنيوي کارونو کې تر بوختيدو وروسته په ماښام کې همدا لمونځ اداء کوئ بيا چې کله د دنيوي کارونو څخه بالکل خلاص او وزگار شئ نو د خوب څخه مخکې د الله پاک په دربار کې حاضري ورکوئ چې ددې لمونځ خاتمه او پوره کېدل په وترو باندې کېږي چې په دريم رکعت کې يې تاسې يوه لوی اقرار نامه يا وينا ليک د خپل بادار او واکدار په مخکې وړاندې کوئ، دا دعای قنوت دی . د قنوت معنی ده د الله په وړاندې

عاجزي او ښکته کېدل، دا طاعت او بندګۍ اقرار، دا اقرار تاسې څه ډول اداء کوئ . دا دعا تاسې ښه په غور سره واورئ .

اللهم انا نستعينک و نستغفرک ونؤمن بک ونتوکل عليک ونثنی عليک الخير :

اې الله ! مونږ ستا څخه مرسته غواړو، او له تا څخه بښنه غواړو، پر تا ايمان راوړو، پر تا توکل او بروسه کوو، او ټول تعريفونه تا پورې خاص کوو .

ونشکرک ولانکفرک ونخلع ونترک من يفجرک :

مونږ ستا شکر او منڼه کوو او ناشکري نه کوو، مونږ هر هغه څوک خوشې کوو او اړيکي ورسره شلوو چې ستا نا فرمان او بدې کوونکې وي .

اللهم اياک نعبدُ ولک نصلی ونسجدُ واليک نسعیٰ ونحفدُ و نرجوا رحمتک و نخشيٰ عذابک ان عذابک بالکفار ملحق :

اې الله ! مونږ خاص ستا بندګي کوو، او خاص تا ته لمونځ اداء کوو، او خاص تاته سجده کوو، او زمونږ ټول کوښښ او هلې ځلې خاص ستا لپاره دي، مونږ ستا د رحمت اُميدواريو او ستا له عذاب څخه ويريږو، يقيناً ستا عذاب په کافرانو باندې پرېوتونکې دی .

دا هغه دُعاګانې او عبارتونه دي چې هيڅ شرحې او توضيح ته اړتيا **نلري،** هر څوک په هغو کې خپله ليدلای او کتلای شي چې اسلام خپل ملکي، پوځي او عسکري مامورين او د ټولنې خلک په کومو ارادو، نيتونو، ولولو، احساساتو او جذباتو باندې تربيه او روزي؟ کوم شيان د هغوی په زړونو کې ځای پرځای

کوي، کوم صفات، خويونه او عادتونه پکې پيداکوي؟ يواځې په سپورت او منډې وهلو باندې روزل شوې پوځ او لښکر د اسلام هيڅ په درد او ګټه نه خوري. يواځې فني، مسلکي او هنري روزل شوې کسان هم د اسلام په ګټه نه تماميږي .

د اسلام داسې خلک او انسانان پکار دي چې د فن، هنر، مسلک، علم، پوهې، نظم او د سپلين سره سره امين، صادق، مخلص او تقوى لرونکي هم وي. د جنګ، جګړې، قربانۍ او ايثار سره سره د نيکو اخلاقو، غوره سلوک او ښې رويې خاوند هم وي، هغه يواځې پوځي او عسکري وړتيا او قابليت ونلري بلکې د خلکو او ولس د اصلاح او سمون وړتيا او اهليت هم ولري .

کله چې تاسې دا هدفونه، مقصدونه او موخې وګورئ نو پوه به شئ چې د لمانځه څخه غوره بل عمل او کورس د داسې روزنې او تربيت لپاره مناسب نشي کيدای.

څوک چې د لمانځه په مدرسه، کورس او مکتب کې تربيه او وروزل شي نو د هغه څخه دا هيله، اميد او تمه کيدای شي چې که امانتونه، مسؤليتونه، حقوق الله اود حقوق العباد مسؤليت هغه ته وسپارل شي نو هغه به يې په سمه او صحيح توګه سمبال کړي او د درياب په تل کې به هم خپلې جامې لمدې نکړي، له همدې امله قرآن مجيد د لمانځه حکمت داسې بيانوي: ﴿إِنَّ ٱلصَّلَوٰةَ تَنۡهَىٰ عَنِ ٱلۡفَحۡشَآءِ وَٱلۡمُنكَرِ﴾ العنكبوت: ٤٥

(بيشکه لمونځ له بدئ او بې حيايې څخه بندول کوي)

له همدې امله لمونځ د لومړي سر نه د اسلام رکن، لازمی برخه او ضروري عمل وو، ټومره پيغمبرانυ چې نړی ته راغلي دي د هغوی ټولو په شريعت کې لمونځ اصلي او اساسي رکن وو، هر پيغمبر او امت ته د هغه د اداء کولو حکم او امر شوی وو، هر وخت چې اسلامي تحريک او اسلامي خوزښت څه زيان او تاوان ليدلی هغه د لمانځه د پريښودلو په سبب او وجه ورته رسيدلی .

﴿ فَخَلَفَ مِنۢ بَعۡدِهِمۡ خَلۡفٌ أَضَاعُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَٱتَّبَعُواْ ٱلشَّهَوَٰتِۖ فَسَوۡفَ يَلۡقَوۡنَ غَيًّا ﴿٥٩﴾ ﴾ مريم: ٥٩

(بيا له هغوی وروسته داسې بد او نا اهله خلک راغلل چې هغوی لمونځ ضايع

کړ او د خپلو نفسي غوښتنو پسې شول، نو زر به په بې لارۍ باندې اخته شي).

ددې علت، دليل او لامل څرګند دی، په اسلامي طريقې باندې د تلو لپاره د اسلامي سيرت درلودل ضروري او حتمي دی، او اسلامي سيرت د لمانځه په روزنيز کورس کې ترلاسه کيدای شي . کله چې دا نظام او روزنيز کورس خراب او ګډود شي نو سيرتونه ورسره حتماً خرابيږي او د هغه حتمي پايله به زوال او پريوتل وي .

د نفس کنترول

د سيرت جوړونې برسيره لمونځ په انسان کې د نفس د کنترول توان او ځواک هم را پيدا کوي چې ددې ځواک او

قوت څخه پرته د سيرت غوښتنه نه پوره کيږي .

د سيرت جوړونې کار او عمليه د انسان خودي (Human Ego) روزي او په يو چوکاټ کې يې راولي . روزل شوې خودي (انا) که په بدني او نفسي ځواکونو باندې چې ددې لپاره د وسيلې او آلې په حيث کار کوي کنترول او واک ونلري نو بيا ددې د روزلو او منظم کيدو پايله ښه او غوره نه راوځي کوم چې د سم او صحيح سلوک او چلند لپاره پکاريږي ، د يو مثال په وسيله دا موضوع ښه څرګنديداى شي :

انسان د موټر او ډريور مثال لري او دا هغه وخت روغ، سم او صحيح کار کوي چې د موټر سامان، الات، پرزې، ماشين او ټول ځواک د ډريور په کنترول او

واک کې وي خو ددې سره سره خپله ډریور هم هوښیار، پوه، روزل شوی، د سم او غوره سلوک خاوند او په لارو بلد وي .
که چیرې تاسې ډریور وروزلو او چمتو موکړ خو بریک، کلچ او سټرینګ هغه نشي کنټرولولای یا دا چې کنټرولولای یې شي خو کواکه او سست وي، پدې صورت کې ډریور موټر نشي چلولای بلکې موټر به خپل ډریور د ځان سره چلوي او کشکوي .
څرنګه چې موټر پرته د چلیدو او حرکت کولو څخه په بل شي نه پوهیږي ځکه هغه نه عقل لري ،نه پوهه، نه تمیز او نه په لارو بلدتیا، هغه به خپل ډریور په کندو او لوړو ژور سر کوي او بلاخره کومې کندې او ګړنګ ته به یې غورځوي .
ددې مثال په بنسټ د انسان بدني څواک، نفساني خواهشات او ذهني قوت د

موټر پشان دی او د هغه خودي (انا) د ډريور په حيث. دا شيان د اوسپنې د موټر پشان جاهل، بې عقله، ناپوهه او ناخبره دي، توپير او فرق يواځې دا دی چې موټر د اوسپنې او انسان د غوښې، هډوکو او پوستکي څخه جوړ شوی.

بله دا چې انسان هيلې، ارزوګانې، خواهشات، ولولې، احساسات او غوښتنې لري، هر وخت پدې کوښښ کې وي چې ډريور هغه ونه چلوي بلکې دوی ډريور له ځان سره وچلوي.

د ټولو پيغمبرانو υ د ښوونې او تعليم هدف، مقصد او موخه همدا وه چې داسې ډريور تربيه او وروزي چې موټر پخپل سر سپور نکړي بلکې دې پرې سپور شي، هغه ترکنترول لاندې راولې او په

نيغه لاره يې روان کړي چې خپل هدف او مقصد ته پرې ورسيږي .

يواځې دا کافي او بس نده چې ډريور دې په لارو بلد، په موټروانی پوه، د موټر استعمالول او د ډريوری په آدابو دې پوه وي، بلکې دا هم اړين او ضروري ده چې د موټر سامان، پرزې او برخې دې يو له بل سره نښتې او کلکې تړل شوی وي ترڅو ډريور هغه وچلولې شي . که داسې نه وي نو موټر خو پخپل زور او قوت باندې هر لوري ته تللې او سر بخود روانيدلې شي .

په لمانځه کې د دُعاګانو، د قرآن مجيد تلاوت اود تسبيحاتو سره د وخت پيژندل، پاکوالې او نور شرايط ددې لپاره لګول شوي چې ډريور خپل موټر پخپله اراده باندې د چلولو لپاره ښه

تمرين، مشق او تکرار وکړي، پدې توګه د موټر زور او ځواک د ورځې پنځه ځله کنټرولېږي، بريکونه کشکول کيږي، سټرينګ او اکسيلټر کلکيږي او د چلوونکي زور او قوت ورځ په ورځ وربانديې ځواکمن او قوي کيږي.

د سهار وخت دی، په خوږ خوب ويده، راحت او آرام غوښتوونکې بدن او نفس غواړي چې همداسې ګرم او نرم پروت پاتې شي او هېڅ پورته نشي.

خو لمونځ وايې چې وخت راورسيده، نيغ راپورته شه، که د غسل اړتياوي نو غسل وکړه، که نه وي نو بيا اودس وکړه، که ساړه او يخني وي نو وي دې، اوبه ګرمې نشته نو نه دې وي، په سړو او يخو اوبه اودس وکړه، بيا د جومات په لوري روان شه.

که ددې دوه يودبل ضد غوښتنو څخه تاسې د نفس غوښتنه پوره کړه نو موټر په تاسې سپور شو او که د لمانځه غوښتنه مو پوره کړه نو تاسې په موټر سپاره شوئ . په همدې توګه نفس په سهار، ماسپښين، مازديګر، ماښام او ماخستن کې ځانته بانې او پلمې لټوي ترڅو په خواهشاتو، خوندونو، مزو چړچو او ساعت تيريو کې وخت تير کړي، هغه پدې کوښښ کې وي چې په تاسې کې لږ شانته کمزوري او ناتواني پيداکړي او د پاسه درباندې سپور شي .

خو لمونځ ستاسې لپاره يو را بيدارونکې عمل دی چې ستاسې ويده شوي قوتونه او ځواکونه را بيدار وي او ستاسې څخه غوښتنه کوي چې موټر پخپل

کنترول کې وساتئ، د هغه غلام او بنده نشئ .

دا جګړه او شخړه هر ورځ روانه وي، په مختلفو حالتونو او مختلفو صورتونو کې پيښيږي . کله په سفر کې، کله د تجارت او سوداګرئ په وخت کې، کله د ساعت تيرئ او کله د غم او کړاونو په وخت کې. پدې مختلفو حالتونو کې د نفس د غوښتنو او د لمانځه ترمنځ مقابله او شخړه روانه وي چې تاسې په امتحان او ازميښت کې اچوي . که چيرې تاسې د نفس خبره ومنله نو ماتې مو وخوړه، نوکر او خادم ستاسې بادار وګرځيده ، د ړوند، ناپوهه او جاهل موټر چلوونکي لاس کې تاسې خپل ځان ورکړ نو تاسې به په کږو وږو لارو کرځوي او تاسې به د مجبوريت

او اړتيا په حالت کې د هغې پسې روان اوسئ .

ددې په خلاف که تاسې د لمانځه خبره ومنله او د هغه غوښتنه مو پوره کړه نو تاسې ددې زورور او ځواکمن موټر کنترول او واګې پخپل لاس کې واخستل، په هغه به واکمن او بادار شئ، په تاسې کې به دا زور او ځواک پيدا شي چې ددې موټر د ټولو پرزو او سامانونو څخه د خپل علم او پوهې په رڼا کې کار واخلئ او ستاسې لپاره به اسانتياوې برابرې شي .

له همدې امله قرآن مجيد د لمانځه د ضايع کولو او پريښودلو سمدستي پايله او نتيجه دا په ګوته کوي چې انسان د نفسي غوښتنو او خواهشاتو تابع او محکوم ګرځي، له نيغې او مستقمې لارې

څخه اوړي او په کبرو وړو لارو سر کېږي.

﴿ فَخَلَفَ مِنۢ بَعۡدِهِمۡ خَلۡفٌ أَضَاعُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَٱتَّبَعُواْ ٱلشَّهَوَٰتِۖ فَسَوۡفَ يَلۡقَوۡنَ غَيًّا ۝٥٩ ﴾ مريم: ٥٩

(بیا د هغوی څخه وروسته داسې بد او نااهله خلک راغلل چې هغوی لمونځ ضایع کړ او د خپلو نفسي غوښتنو پسې شول، نو زر به بې لارۍ له پایلې سره مخ شي).

د افرادو د جوړولو اوتیارولو پروګرام

تردې ځای پورې چې څه بیان او وړاندې شول دا د لمانځه د ګټو او فایدو یو لورې او طرف وو، یعنې دا چې لمونځ افراد څه ډول جوړوي، اوس بل لوري او بل طرف ته تر پام ګرځولو او توجه کولو مخکې دفرد دتیارولو او

ارزولو پروګرام ته په عمومي توګه وګورئ، دا پروګرام پنځه برخې لري:

۱- د انسان په ذهن او دماغ کې ددې خبرې، فهم او ادراک تازه کول چې هغه په دنیا کې ازاد او خپل سرې ندی، بلکې د رب العالمین بنده او غلام دی او په دنیا کې به په همدې حیثیت عمل کوي .

۲- د بنده او غلام په توګه په هغه کې د مسؤلیت، وظیفې او دندې پېژندلو خوې او عادت پیداکول .

۳- مسؤلیت پیژندونکي د نه پیژندونکو څخه جلا او بیا هغه بالکل ویستل او بهر کول .

٤- د تصوراتو، فکرونو او خیالاتو پوره او بشپړ نظام یا پوره ایډیا لوژي د هغه په ذهن او دماغ کې ځای

پرځاى او ثبت کول او هغه بيا داسې کلکه او پخول چې ټول سيرت او کردار ورسره پوخ او کلک شي .

٥- په انسان کې داسې ځواک، قوت او زور را پيداکول چې دخپلې عقيدې،پوهې،بصيرت اوعلم سره سم کومه تګلاره ورته سمه،صحيحه او ښه ښکاري په هغې عمل وکړي او د خپل نفس او بدن د ټولو ځواکونو، قوتونو او استعدادونو څخه پدې لاره کې کار واخلي . د هغه په کردار او کړو وړو کې څه داسې سستي، لټي، او بيکاري پيدانشي چې کوم شى هغه حق، سم او صحيح بولي په هغه باندې د خپل نفس په غوښتنه عمل ونکړاى شي او په بله لاره باندې روان شي .

اسلام چې كومه تولنه جوړول غواړي د هغې يو يو فرد او غړي د لمانځه په وسيله پدې توګه جوړ او تياره وي . ددې تولنې په هر لس كلن كوچني باندې لمونځ لازموي او په هيڅ حالت كې ددې فرض او عمل څخه نشي خلاصيداى، پرته لدې چې حواس له لاسه وركړي يا دا چې ميرمن په حيض يا نفاس كې وي .

په ناروغى، سفر او د جګړې په ميدان كې هم ددې مسؤليت، عمل او فرض اداء كول لازمي او ضروري دي، كه ودريداى نشي نو په ناسته دې وكړي، كه كيناستلې نشي نو په ملاسته دې وكړي، كه پښې لاسونه نشي شورولې نو په اشاره دې وكړي، كه اوبه نه پيداكيږي په خاوره دې تيمم وكړي، كه قبله ورته څرګنده نه وي نو په هر لوري يې چې

ګمان راشي په هماغه لوري لمونځ وکړي، لنډه دا چې ددې عبادت د پريښودلو لپاره هېڅ ډول عذر نه اوريدل کيږي، کله چې د لمانځه وخت راشي نو مسلمان مکلف او مجبور دی چې لمونځ اداء کړي .

بيشکه په نړۍ کې بل هيڅ داسې ټولنيز او اجتماعي نظام نشته چې د خپلې ټولنې هر فرد او غړې بيل بيل او جلا جلا د داسې تربيتي او روزنيز نظام پوسيله تيار او چمتو کړي . په دنيا کې د ټولنيز نظام لپاره له بهرني بنديزونو څخه کار اخستل کيږي او داخلي بنديزونو، روزنو او تربيتي پروګرام ته هېڅ پام نکوي ترڅو پدې توګه کلک، قوي او نه شليدونکې نظم منځ ته راشي .

د جماعت، ډلې او ټولګي مثال د ديوال په شان دى چې له خښتو جوړ شوى وي، که چيرې هره خښته پخه او کلکه نه وي نو ديوال خامخا کمزورې او کاواکه راځي .

په همدې توګه که د يوې ډلې غړي او افراد د سيرت او کردار کمزوري ولري، که د هغوى فکرونه او تصورات د تنظيم د چوکات سره برابر نه وي او په عملي ډول د تنظيم څخه په مخالفه لاره د تللو تکل لرونکي وي نو بيا يواځې بهرني بنديزونه د ډلې، ګروپ او تنظيم نظام او شکل روغ، سم او صحيح نشي ساتلې، بلاخره بغاوت او سر غړونه منځ ته راځي اوتنظيمي نظام دړې وړې کيږي .

د جماعت او ډلې تنظيمول

اوس بايد مونږ د لمانځه په بل اړخ باندې رڼا واچوو، دا حقيقت دی چې انفرادي او يواځنې سيرت کومه پايله او نتيجه نه ورکوي ترڅو پورې چې په ډله، تنظيم او جماعت کې هغه سيرت جوړ او پيدا نشي .

يو فرد او غړې يواځې په خپل سر هدف، مقصد او موخې ته نشي رسيدلای ترڅو پورې چې دده په شااو خواکې نور خلک ورسره پدې لاره کې مرسته او همکاري ونکړي .

فرد او غړی چې په کومو اصولو ايمان، عقيده او باور لري په هغو يواځې، ګوښې او تنها عمل نشي کولای

ترڅو پورې چې ټولنيز ژوند په هغو اصولو باندې ولاړ نشي ځکه چې انسان په دنياکې يواځې او ګوښې ندې پيداشوې او نه په يواځې ځان هر څه کولای شي .

د هغه ټول ژوند د ورونو، کورنۍ، دوستانو، ګاونډيانو، معامله کوونکو او د ژوند د بې شميره ملګرو سره تړاو لري. قرد په دنيا کې د الله تعالی له لوري پدې مکلف شوې چې پدې ټولنيز ژوند او ټولنيزو اړيکو کې د هغه قانون نافذ او جاري کړي، په همدې قانون باندې عمل کول، هغه نافذول او واکمنول عبادت دی .

که يو څوک د داسې خلکو په منځ کې اوسيږي چې هغوی دا قانون له سره نه مني، يا ټول ددې په خلاف را پورته شوی وي، يا دهغوی ټولنيزې اړيکې داسې وي

چې يو له بل سره پدې لاره کې مرسته او همکاري نشي کولای نو بيا د يو فرد او غړي لپاره پخپل شخصي او ځانګړي ژوند کې هم د خپلې عقيدې او اصولو سره سم ژوند تيرول ګران او سخت ګرځي، دا خولا څه کوې چې په ټولنيز ژوند کې دې هغه عملي او نافذ کړي .

له دې برسيره د مسلمان لپاره دا دنيا او نړۍ د سخت کوښښ، هلوځلو، منډو ترړو او شخړو ميدان دی، دلته د الله پاک څخه د بغاوت کوونکو لوی لوی ډلې ټپلې جوړې شويدي چې پخپل زړه او خوښه جوړ شوي قوانين په خلکو عملي کوي . پداسې حالت او داسې ځای کې په مسلمان باندې دا ملا ماتوونکې مسؤليت اچول شوی چې دلته بايد د الله پاک قانون خپور، عملي او نافذ کړي، په هر ځای

کې چې د انسان په خوښه جوړ شوې قانون نافذ او واکمن وي هغه له منځه یوسي او د هغې پرځای د یو او واحد الله قانون عملي او واکمن کړي .

دا درونـد، قـوي او سخت کار او مسؤلیت چې مسلمان ته سپارل شوی، یو مسلمان یې یواځې په هیڅ ډول او توګه سرته نشي رسولای ځکه چې دده په وړاندې لوی لوی باغي او سرکښه ډلې، ګروپونه او ځواکونه د مقابلې لپاره ولاړ دی، که په لکونو او میلیونونو مسلمانان هر یو جلا جلا د هغوی په خلاف کار وکړي بیا هم هغوی نشي بریالې کیدای او نه د باطل زور او ځواک ماتولې شي، نو ټولو هغو کسانو ته چې د الله تعالی عبادت کول غواړي دا ضروري او اړینه ده چې یو ټولګې، یو جماعت او یو

تنظيم شي، يو دبل مرسته او كومک وكړي، يو دبل تر شا ودريږي او ټول سره يو ځاى، يو موټې او يو لاس هلې ځلې او كوښښ پيل كړي . ددې دواړو هدفونو او مقصدونو د پوره كولو او لاس ته راوړلو لپاره يوازې د مسلمانانوپېژندل كافي او بس ندي بلكې دا ليدل، كتل او مخامخ كيدل باید په سمه او صحيح توګه سرته ورسيږي، يوازې ټولنيز نظام هم كافي او بس ندى، بلكې يو صالح، روغ او سم ټولنيز نظام پكار دى چې د يو مسلمان اړيكي د بل مسلمان سره داسې وي كوم چې اسلام د هغو غوښتنه كوي

د هغوى په منځ كې بايد برابري، محبت، مينه، وروري، مرسته، همكاري، د

ګډ عمل کولو قصد او اراده، په ټولو کې د الله تعالی د بندګۍ جذبه، احساس او ولوله وي، بلکې پرله پسې په حرکت او خوزښت کې اوسیدل د هغوی خوې او عادت وي، هغوی هر یو باید دا تصور او فکر ولري که چیرې د نظم او ټولګي مشر کیږي نو کوم کوم شیان ورته ضروري او اړین دي او څه ډول رویه او سلوک بایدوکړي او که بل څوک پرې مشر شي نو په څه ډول به د هغه اطاعت او پیروي کوي، څه ډول به د هغه په حکم عمل کوي، تر کوم ځای پورې په هغه باندې اطاعت لازم دی، څه وخت هغه پرې ګوت نیونه کولای شي، او کوم حد او پولې ته چې ورسیږي هغه یې له اطاعت څخه ازادیږي؟

په جماعت سره لمونځ

لمونځ د انفرادي،شخصي او ګوښي شخصيت او سيرت جوړولو او برابرولو سره سره دا کار هم کوي چې هغه د يوى تولنې پوره چوکات جوړوي، هغه برابروي او د هغو د ساتلو کوښښ کوي، او دا په ورځ کې پنځه ځله په حرکت او خوزښت باندې راولي ترڅو د يو ماشين په شان خپله حرکت وکړي. له همدې امله په ورځ کې پنځه وخته لمونځ د جماعت سره اداء کول ضروري او اړين وګرځول شول . د شريعت له نظره هر فرد او غړې په يواځې يواځې لمانځه باندې د مسؤليت څخه خلاصيږي خو هغه به ګنهګار وي چې پرته له کوم شرعي عذر څخه پنځه وخته د جماعت لمانځه لپاره جومات ته ولاړ نشي .

د جماعت د لمانځه تاکيد ددې لپاره دی چې په مسلمانانو کې ټولنيز نظام په خپل اصلي شکل او صورت سره تل پاتې او حرکت کوونکې اوسي، په جومات کې پنځه وخته را ټوليدل او راغونډيدل د اسلامي ټولنې او اجتماع بنسټ او بنياد دی، ددې نظام په کلکوالي پورې د مسلمانانو د ټولنې او اجتماع کلکوالې او قوي والې تړلې دی، کله چې دا کوچنی واحد او يونټ کمزوری او سست شي هلته هر څه کمزوري او له منځه ځي .

اذان

حکم دی چې کله د اذان اواز واورئ نو سمدستي پورته شئ، خپل کار او مصروفيت خوشې کړئ او جومات ته ځان ورسوئ . ددې اواز په اوريدو سره د

مسلمانانو پورته کيدل او د يو مرکز په لوري تلل داسې مثال او کيفيت لري لکه چې پوځيان او سپايان د شپيلاق په اوريدلو د خپل تعليمي ميدان په لوري منډې وهي . د پوځ سپاهي چې هر چيرې وي کله چې د شپيلاق اواز اوري نو پدې پوهيږي چې قوماندان مونږ غواړي، ددې اواز په اوريدو سره د ټولو په زړونو کې يو ډول حالت او کيفيت منځ ته راځې او هغه د خپل قوماندان امر او حکم منل دي، ددې فکر او تصور د پيداکيدو سره سم ټول يوډول کار کوي او هغه دا چې خپل کار او مصرفيت خوشې کوي او له هر لوري مرکز ته را ټوليږي ، په پوځ کې ولې دا ډول طريقه ټاکل شوی ده؟

ددې لپاره چې په هر پوځې، عسکر او سپاهي کې په انفرادي لحاظ د حکم او

امر منلو خوي، عادت او له هغه سره سم د عمل کولو استعداد راپيدا شي، بيا د داسې حکم منوونکو او تابع سپايانو څخه يو ګروپ، ټولې او کنډک جوړ شي چې په ټولو کې دا عادت او خوي موجود وي چې د قوماندان په يو شپيلاق او اواز سره ټول يو مرکز ته راټول او بلاخره ټول پوځ او لښکر د اړتيا په وخت کې د کار سرته رسولو لپاره وړاندې شي .په پوځي اصطلاح کې دې ته په بيړه را ټوليدل (Mobility) وايې او همدا د پوځي ژوند روح او جان وي، په کوم پوځ او لښکر کې چې دا استعداد نه وي او د هغه سپايان داسې خپل سري او بې نظمه وي چې هر لوري ته يې چې زړه وي هغه لوري ته ځي نو که داسې پوځ په زرګونو هم وي هېڅ کار او عمل نشي کولاى، د

داسې خپل سري او ګډوډ پوځ زرکسان د دښمن پنځوس تکړه سپايان ختمولې او ژوندي نيولې شي . د همدې مصلحت او حکمت په خاطر د مسلمانانو لپاره هم همدا قاعده او اصل ټاکل شوی چې د اذان په اوريدو سره خپل ټول کارونه او مصروفيتونه خوشې کړي او جوماتونه ته ځان ورسوي . ددې را ټوليدو تمرين او ټريننګ هره ورځ پنځه ځلې تکراريږي، دا ځکه چې ددې الهي پوځ او لښکر وظيفه او دنده د نړۍ د ټولو پوځونو څخه سخته او ګرانه ده .

د نړۍ پوځ او لښکر ته کله نا کله کار او عمليات پيداکيږي چې د همدې لږ کار او عملياتو لپاره دومره تمرين او ټريننګ ورکول کيږي پداسې حال کې چې الهي پوځ ته هر وخت کار، فعاليت او

عملیات په وړاندې موجود وي . په اصل کې دا ددوی لپاره ډېره اسانتیا او رعایت شوی دی چې په شپه او ورځ کې پنځه ځلې د اذان په اواز سره خپل مرکز یعنې جومات ته را ټولیږي .

په جومات کې اجتماع او ټولنه

دا خو یواځې د اذان ګټه او فایده وه، چې له دې څخه وروسته تاسې په جومات کې را ټولیږئ او په همدې را ټولیدو کې ډېرې ګټې او فایدې دي، تاسې په جومات کې یوله بل سره ګورئ، پیژنئ او بلدتیا پیدا کوئ ، دا لیدل، پیژندل او بلدتیا په کوم حثیت سره ده؟

دا له دې امله چې تاسې ټول د يو الله تعالی بندګان یاستئ، د یو پیغمبر او

رسول منوونکي ياستئ، په يو کتاب مو ايمان راوړی دی، د ټولو د ژوند هدف او مقصد يو دی او د همدې يو مقصد لپاره تاسې ټول په يو جومات کې را ټول شوي ياستئ. نو د جومات څخه تر وتلو وروسته بهر او د باندې هم بايد د همدې مقصد لپاره په ګډه او شريک کار او فعاليت وکړئ، دا ډول پيژندګلوي پخپله په تاسې کې دا فکر او تصور را پيدا کوي چې تاسې ټول يو قوم ، د يو پوځ او لښکر سپايان او د يو بل ملګري او ورونه ياستئ .

په نړۍ کې ستاسې موخې، ستاسې هدفونه او مقصدونه، ستاسې ګټې او زيانونه ټول سره ګډ او شريک دي، ستاسې ژوند يو له بل سره تړلې او نښتې دی ځکه چې که تاسې پورته کيږئ

نو هم يوځاى به وئ او كه لويږئ نو هم يو ځاى به لويږئ .

نو كله چې د يوبل سره ګورئ نو په غږولو سترګو به ګورئ، دا ليدل به د دښمنانو نه بلكې د دوه دوستانو او دوه ورونو ليدل وي .

كله چې تاسې يو مسلمان ورور ګورئ چې زړې او شليدلې جامې يې په تن دي، حالت يې خراب او ګډوډ دى، څوك وږې او تږې راغلې دى، څوك معيوب، ړوند، كوڼ، شل او ګونګى دى، نو ستاسې په زړه كې خامخا د مرستې، كومك او همكارۍ ولولې او احساسات را پيدا كيږي .

ستاسې څخه چې څوك مالدار او شتمن دي، هغوى په بې وځلو او غريبو رحم كوي، كوم چې غريبان او بې وځلې دي

هغوی خپل حال شتمنو ورونو ته ويلې او رسولې شي . د هر چا په هکله معلومېږي چې ناروغ يا په کوم کړاؤ کې راګير شوی څکه جومات ته نه راځي، نو خامخا تاسې د هغه پوښتنې او عيادت ته ورځئ . که د چا د جنازې خبر وشي نو هلته هم حاضري او پاتې خلکو ته ډاډ او تسلي ورکوئ . دا ټول کارونه او خبرې خپل منځي مينه، محبت زياتوي، يوله بل سره يې نژدې کوي او يو د بل مرسته کوونکې يې ګرځوي . تاسې لږ شانته غور وکړئ: په کوم ځای کې چې تاسې را ټول شوی ياستئ د يو پاک او مقدس هدف او مقصد لپاره را ټول شوی ياستئ، تاسې د کوم فلم او يا د فلمي ستوري د ليدلو لپاره نه يې راټول شوي، تاسې د شراب څښلو يا جوارئ لپاره نه يې را ټول

شوي، دا د بد کارو او لوفرانو ډله او ټولګې نه دی چې د ټولو په زړونو کې بدي او خرابي پرته وي.

بلکې دا د الله پاک د بندګانو ټولنه او اجتماع ده، د الله پاک د عبادت لپاره، د الله پاک په کور کې او ددې لپاره چې د الله پاک په وړاندې د خپلې بندګۍ اقرار وکړي.

په داسې حالاتو کې لومړې خپله د انسان په زړه کې د ګناه څخه توبه او پيښماني پيداکيږي خو که چيرې کوم مسلمان د خپل بل مسلمان ورور په وړاندې بدي کړی وي او هغه هم په جومات کې موجود وي نو يوائې د هغه په ليدلو سره دده زړه د ګناه د شرم څخه ټوټه ټوټه کيږي او که چيرې په مسلمانانو کې د نصيحت او خير خواهۍ

جذبه او ولوله شتون ولري او پدې وپوهيږي چې د مرستې او محبت سره چې کومه اصلاح صورت نيسي نو تاسې پدې يقين ولرئ چې دا ټولنه او اجتماع به د ډېر زيات خير، برکت او رحمت لامل وګرځي .

پدې توګه به مسلمانان د يوبل په ملګرتيا سره ټولې خرابۍ له منځه يوسي، يودبل نيمګړتياوې به اصلاح کړي چې بلاخره يو صالح، روغ او سمونکې ټولګی به ورڅخه جوړ شي .

ليکې او صفونه جوړول

دا خو يواځې په جومات کې د راټوليدو برکتونه وه، اوس دا وګورئ چې په جماعت سره لمونځ کول څومره برکتونه، ګټې او فايدې لري .

په جومات کې ټول مسلمانان يو شانته حيثيت لري، که يو موچي تر ټولو مخکې راغلی وي هغه به په لومړي صف کې ناست وي، او که کوم سردار او ريئس وروسته راغلی وي هغه به پخپله په شاتني صفونو کې کيني، هيڅ مسلمان که هر څومره لوی او غټ وي په جومات کې د ځان لپاره ځای نشي ټاکلی او هيڅ مسلمان نشي کولای بل مسلمان له جومات څخه منع کړي او يا يې له يو ځای څخه لرې کړي، هيڅ مسلمان ته دا حق نشته چې د خلکو په سرونو او اوږو پورته تير شي او مخکې ځان ورسوي، ټول مسلمانان په صف کې د يوبل سره برابر او يو شانته ودريږي . هلته نه څوک لوی شته او نه څوک وړوکې، نه څوک پورته شته نه څوک ښکته، او نه د چا

سره په لګيدو باندې ناپاکه کيږي، نه په يو شانته ودريدو سره د چا عزت او حيثيت ترپښولا ندې کېږي، د بازار جارو کوونکې به په جومات کې د وزير او والي سره يو ځای او برابر ودريږي . په اصل کې د جماعت لمونځ اجتماعي جمهوريت دی چې ددې جمهوريت په را وستلو او تل پاتې کيدلو کې پرته د اسلام څخه بل هيڅوک هم ندې بريالې او کامياب شوی .

دلته هره ورځ پنځه ځلې د ټولنې پورته او ښکته سره يو برابر او يو شانته ودرول کيږي، د لويانو او غټانو څخه د کبر، لويی او غرور نېشه وباسي او د ښکته او لاندې خلکو د ذهن او دماغ څخه د ذلت، خواری او سپکاوي تصور لرې کوي، ټولو ته دا ور په

يادوي چې تاسې ټول مسلمانان د الله پاک په وړاندې سره برابر او يو شانته ياستئ .

دا صفونه او ليکې جوړول لکه څرنګه چې طبقاتي امتيازات له منځه وړي په همدې توګه د نسل، نژاد، توکم، قبيلې، وطن، رنګ او نور تعصبي امتيازات او بيل والې هم له منځه وړي . په جومات کې د هيچا هيڅ ډول امتيازي نښه او علامه موجوده نه وي او نه د هغې په بنسټ خپله ډله او ګروپ ټاکلی شي .

ټول مسلمانان چې جومات ته راځي که هغه تور وي که سپين، اسيايي وي که اروپايي، سامي وي که اريايي، که هر ډول ژبه وايي خو دا ټول به د جومات په منځ کې په يو صف او ليکه کې ودريږي او لمونځ به اداء کوي .

په ورځ کې پنځه ځلې دا ډول غونډه، را تولیدل او اجتماع د هغو طبقاتي، تعصبي او امتيازي توپيرونو، اختلافونو او تفاوتونه ريښې وباسي کوم چې له بهر او د باندې څخه اسلامي او انساني ټولنې ته رانغوتي دي .

د جماعت لمونځ انساني يوالې او وحدت رامنځ ته کوي، نړيوال توب ځواکمن کوي، او دا تصور او فکر په ذهنونو، د ماغونو او زړونو کې پخوي چې دا ټول طبقاتي، ژبني، نسلي او عصبي فرقونه، تفاوتونه او اختلافات دروغجن دي بلکې ټول انسانان د يو الله تعالی بندګان دي او که دا ټول د الله تعالی په بندګی او عبادت باندې سره يو خوله او هم غږې شي نو ټول يو او واحد امت دی .

بيا چې کله يودبل سره اوږه په اوږه په يو صف او ليکه کې ودريږي، يو ځای سره رکوع او سجده وکړي نو په هغوی کې داسې ټولنيز او اجتماعي نظم او دسپلين را پيدا کيږي چې د کوم د پيداکيدو لپاره په عسکرو او پوځيانو باندې تمرينونه، مشقونه او ترينګونه کيږي .

د جماعت د لمانځه اصلي هدف او مقصد همدا دی چې په مسلمانانو کې د عمل يوالې، وحدت او اتحاد منځ ته راشي او ټول د الله تعالی په بندګۍ کې يو دبل سره تړلي او نښتي د يو تن او بدن پشان وګرځي .

ټولنيزې او اجتماعي دعاګانې

د ليكو او صفونو ټولې ګټې او فايدې هغه دعاګانې دوچنده او مؤثرې ګرځوي چې په لمانځه كې له الله تعالى څخه غوښتل كيږي، ټول په يوه خوله او ژبه الله تعالى ته وړانديز كوي : **اياک نعبدُ واياک نستعين**: مونږ ټول ستا عبادت كوو او مونږ ټول ستا څخه مرسته او مدد غواړو.

﴿ اَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ۝ ﴾ الفاتحة: ٦

مونږ ټولوته نيغه لاره په ګوته كړې.

السلام علينا وعلى عبادالله الصالحين:

په مونږ دې سلامتي وي او د الله په نيكو بندګانو هم.

د لمانځه په دعاګانو كې به تاسې ته واحده صيغه تر سترګو نشي، هر چيرې چې تاسې ګورئ نو د جمعي صيغه به وينئ.

په ټولنيزو عبادتونو او ټولنيزو حرکتونو کې چې کله ټولنيزې دعاګانې شريکې شي نو د مسلمان په زړه او ذهن کې دا خبره بيابيا ثبتوي چې هغه يواځې او ګوښې ندی، هغه بايد هر څه يواځې د خپل ځان لپاره ونه غواړي بلکې د هغه ژوند د ټولنې او اجتماع پورې تړاو لري، د ټولنې په ښوالي کې دده ښوالې دی، د ټولنې په سموالي، اصلاح او روغوالي کې دده خير او ګټه ده، د الله پاک له لوري خير او برکت په جماعت او ټولنه پورې تړاؤلري.

نو د هغو له فايدو او ګټو څخه به دا هم برخمن شي، همدا خبرې او کارونه د انساني ذهن او دماغ څخه ګوښيتوب او انفراديت وباسي او ټولنيز ذهنيت را پيداکوي . د ټولنې د غړو او افرادو

ترمنځ د يوبل د خير غوښتنې، مرستې، محبت او مينې ولولې او احساسات را بيداروي او هغې ته نمو او وده وركوي، پدې توگه په مسلمانانو كې د ورځې پنځه ځله دا ټولنيزتوب را هڅوي ترڅو د جومات څخه د باندې په پراخه او لوى ټولنه او اجتماع كې همدا ډول رويه، سلوك، كردار او اخلاق خپل كړي .

امامت

دا ټولنيز او اجتماعي عبادت د يو امام، رهبر او لارښود څخه پرته سرته نشي رسيداى، دوه خلك هم كه فرض لمونځ اداء كوي نو په هغوى باندې لازم دي چې يو يكې امام او بل مقتدي شي .

خو كله چې يو جماعت ودريږي بيا بيل او گوښې لمونځ كول سخت منع دى بلكې

داسې لمونځ له سره نه کيږي . حکم دا دی چې هر څوک راځي نو په همدې ولاړ امام پسې به ودريږي، د امامت منصب په کوم ځانګړي نسل، نژاد، کورنۍ، قوم او قبيلې پورې تړاو نلري. نه ددې لپاره سند، ډګري يا شهادت نامه ضروري ده، هر مسلمان امام کيدلای شي . خو شريعت دا وړاندېز کوي چې د امام په نيولو او غوره کولو کې بايد څو صفات او ټکي په نظر کې ونيول شي چې د هغو صفاتو يادونه وروسته کيږي .

د جماعت په لمانځه کې چې د امام او مقتديانو ترمنځ کوم تړاو او اړيکي په ګوته شوي د هغو يو يو ټکې د غور او دقت وړ دی ، د جماعت په لمانځه کې هر مسلمان ته د لارښود، قايد، واکمن، اطاعت کوونکي، مامور او محکوم ټول

اړخونه په ګوته کيږي او د هغو عملي تمرين، مشق او ترينڼګ ورکول کيږي . هغوی ته دا په ګوته کيږي چې ددې کوچني جومات څخه د باندې په لوی، پراخه او وسيع جومات يعنې ځمکه کې به د مسلمانانو نظام څرنګه وي؟

په ټولنه، ټولګي او اجتماع کې د امام حيثيت څه ډول دی؟ د هغه دندې او مسؤليتونه څه دي؟ د هغه حقوق او امتيازات څه دي؟ او د امام کيدو په صورت کې به د هغه رويه، سلوک او عادت څه ډول وي؟

بل لوري ته عام ولس او خلک به دده څه ډول پيروي، منڼه او اطاعت کوي؟ په کومو کارونو او خبرو کې به يې اطاعت او پيروي کوي؟ که امام غلطي وکړي نو خلک به څه کوي؟ تر کوم حده پورې به د

هغه په غلطيو کې هم منئنه او پيروي کوي؟ کله د هغه پوهول او خبردار کول اړين دي؟ کله د هغه څخه دا غوښتنه کولای شي چې خپله غلطي اصلاح او سمه کړي؟ او کله هغه د امامت له منصب څخه لرې او گوښه کولای شي؟

دا ټول شيان، خبرې او لارښودونکي کلمات په يو کوچني واحد کې ددې لپاره تمرين، مشق او عملي کيږي چې په پراخه دنيا او ځمکه کې د يو لوی نظام، حکومت او واکمنۍ چلول زده کړي . دا کارونه، تمرين او مشق هره ورځ پنځه وخته په يو کوچني ځای کې ورکول کيږي چې د هغه نوم جومات يا مسجد دی .

شريعت دا لارښوونه، هدايت او وړانديز کوي چې امام بايد هغه څوک وټاکل او غوره شي چې متقي، پرهيزگار

او د نيک سيرت خاوند وي، د دين علم او پوهه ولري، عُمر يې زيات وي، په حديث شريف کې ددې ترتيب هم ښودل شوى چې کوم کوم صفات مخکې او کوم وروسته دي، له همدې څخه دا جوته کيږي چې مسلمانان بايد خپل مشر، سردار، واکمن او حاکم څه ډول انسان غوره کړي .

حکم دا دى چې تاسې داسې انسان د امامت لپاره مه غوره کوئ چې زيات او اکثريت خلک ورڅخه ناخوښې او ناراضه وي، لېږ خلک خو د هر چا څخه خفه او ناخوښې وي، که چيرې زيات او اکثريت خلک د چا څخه خفه، ناراضه او کرکجن وي هغه بايد امام ونه ټاکل شي، لدې څخه هم مونږ ته دا اصل او قاعده په ګوته کيږي چې کوم سړې بايد سردار، مشر او واکمن وټاکل شي .

هغه څوک چې په بد سيرت، بدو اخلاقو او بد کردار باندې مشهور وي هغه ددې لياقت، وړتيا او اهليت نلري چې د مسلمانانو امير دې وټاکل شي .

حکم دا دی چې څوک امام وټاکل شي په جماعت کې بايد د کمزورو او ناتوانه خلکو خيال او لحاظ هم وساتي، يواځې د ځوانانو، تکړه خلکو، روغو او وخت لرونکو خلکو لپاره اوږده اوږده سورتونه، رکوع او سجدې ونکړي . بلکې دا په ذهن او زړه کې وساتي چې په جماعت اومقتديانوکې کمزوري، ناروغ، اړ او وخت نه لرونکي خلک هم شته چې هغوی خپل کار او کسب خوشې کړی او لمانځه ته راغلي دي او بيرته خپل کار ته تلل غواړي. رسول الله ﷺ پدې هکله تر ټولو زيات رحيم او مهربانه وو ځکه

کله به يې چې د کوم ماشوم او کوچني ژړا واوريدله نو لمونځ به يې رالنډا وه ځکه که چيرې د ماشوم مور په جماعت کې ګډون کړی وي نو چې د هغې زړه ته تکليف ونه رسي . دا په اصل کې نورو امامانو، سردارانو، واکمنانو او مشرانو ته تعليم، ښوونه او هدايت ورکول دي چې د خلکو سره بايد د هغوی رويه او سلوک په کومو اصولو ولاړ وي .

بل حکم دا دی که چيرې امام ته داسې عذر او تکليف پيښ شي چې امامت نور نشي کولای نو بايد خپل ځای خالي کړي او شاتنې سړي پخپل ځای باندې ودروي . دلته هم د قوم مشر، سردار او واکمن ته لارښوونه ده چې کله هغه د خلکو مشري او لارښوونه په ښه او غوره طريقه نشي کولای نو خپل ځای بايد بل چاته

خوشې کړي، پدې کې نه څه شرم شته او نه ځان غوښتنه.

بل حکم دا دی چې د امام به په ټولو حرکاتو، کارونو او افعالو کې کلکه پیروي، منښه او اطاعت کیږي، د هغه د حرکت څخه مخکې حرکت کول سخت بند او منع دی، آن تردې چې څوک د امام څخه مخکې رکوع یا سجدې ته ولاړ شي په حدیث شریف کې راغلي چې داسې سړی به د قیامت په ورځ د خره په څېره راپورته کړای شي، پدې ځای کې قوم ته لارښوونه شویده چې د خپل امام، مشر او واکمن څه ډول اطاعت او پیروي وکړي.

که چیرې امام په لمانځه کې غلطي وکړي یعنې د ولاړي پرځای کیني یا د کیناستو پر ځای ودریږي، نو خلکو ته حکم دی چې سبحان الله ووایې ترڅو هغه په

خپلې غلطۍ پوه شي، د سبحان الله معنی دا ده چې الله تعالی پاک او سپېڅلې دی او ددې ويلو مطلب دا دی چې يوازې د الله پاک ذات داسې دی چې له خطاء او غلطۍ څخه پاک دی او انسان خامخا خطاء کيږي او دا څه د حيرانتيا، تعجب، اعتراض او ګوت نيونې خبره نده چې څوک پرې خفه يا ناراضه شي، دايوازې د امام د خبرداری طريقه ده .

کله چې امام پدې توګه خبردار شي نو هغه بايد سمدستي خپله غلطي اصلاح کړي او يوازې اصلاح نه بلکې د خپلې غلطۍ د اعتراف په توګه د لمانځه تر ختميدو مخکې د الله پاک دربار ته دوه سجدې وکړي او خپله عاجزي او کمزوري وړاندې کړي خو که چيرې د خبرداري سره سره امام پدې باور او يقين وي چې زما کار سم

او صحيح دی او شاته خلک غلط شوي نو بيا دې خپل لمانځه ته همداسې دوام ورکړي . شاته خلک به بيا د هغه منځه، پيروي او اطاعت کوي سره ددې چې هغوی پخپله خبره باندې يقين او باور ولري . کله چې لمونځ ختم شي نو مقتديان حق لري چې امام ته خپله غلطي په ګوته کړي او که ثابته شوه نو بيا دې لمونځ راوګرځوي .

د امام او مقتديانو دا سلوک په هغو غلطيو پورې تړاو لري چې د فرعي او جزئي مسايلو پورې اړه ولري خو که امام د نبوي سنتو په خلاف د لمانځه شکل او صورت بدل کړي، يا په قرآن کې تحريف وکړي، يا د لمانځه په دوران کې د کفر، شرک او کبيره ګناه کار وکړي، يا داسې عمل او کار وکړي چې هغه

بالكل د الهي قانون څرګند مخالفت وي، يا د هغه په عقل كې كمزوري راشي، نو د جماعت د خلكو دا حق دى چې لمونځ مات كړي، امام له خپل منصب څخه لرى او پرځاى يې بل څوك ودروي.

په عادي او سموحالاتو كې چې د امام پيروى او اطاعت نه كولو څومره ګناه لرله په اوسني حالت كې د هغه پيروي كول همدومره ګناه او جرم دى.

همدا طريقه او رويه بايد په پراخه توګه د قوم د مشر او سردار سره هم وشي، ترڅو پورې چې سردار او مشر د اسلامي قانون په دايره كې كار كوي پر مسلمانانو د هغه پيروي او اطاعت واجب دى او كه اطاعت ونكړي نو ګنهګار ګرځي، يواځې دومره حق لري چې هغه خبردار كړي كه د خبردارى سره سره هغه

په کوچنيو خبرو کې پخپله غلطۍ ولاړ وي نو بيا به يې هم اطاعت کوي .

خو کله چې سردار، مشر او واکمن د الهي او شرعي قانون له پولو او چوکات څخه د وتلو کوښښ پيل کړي نو بيا هغه د مسلمانانو امير نشي کيداى .

تردې ځاى پورې چې مونږ د لمانځه د هدفونو، مقصدونو او موخو تشريح وکړه سره لدې چې پدې کې ټول شيان ندي ياد شوي خو ددې څخه دا خبره په ډاګه کيږي چې ولې لمونځ د اسلام لوى او مهم رکن بلل شويدې او رکن ستنې ته وايي او په ستنه باندې ټوله ودانۍ ولاړه وي .

د اسلامي ژوند د ودانۍ د جوړولو او ساتلو لپاره چې د کومو تکيه ګانو او ټيکاؤنو ضرورت دى په هغو کې تر ټولو مهم او ضروري هغه ټيکاؤ دى چې د

مسلمانانو په هر غړي او فرد کې او بيا په عمومي توګه په ټولو مسلمانانو کې هغه خويونه او صفات را پيداکړي چې د الله تعالی د بندګی د حق پوره کولو او په نړی کې د الهي خلافت د سمبالولو لپاره ضروري او اړين دي،چې هغوی په غيبو ريښتنې ايمان ولري، الله تعالی خپل لوی واکمن وګڼي او د هغه د اطاعت او پيروی پابند وي .

د اسلامي ژوند فکري او نظرياتي نظام يې په رګ رګ او ذره ذره کې داسې ثبت او پوخ شوی وي چې د هغې څخه پوخ او صالح سيرت جوړ شي او عملي ژوند يې د هغه ښکارندوی وګرځي .

پخپلو بدني او نفساني خواهشاتو دومره کنترول او واک ولري چې هغه د خپل ايمان او عقيدې سره سم پکار

واچوي، که چېرې په هغوی کې د منافقانو او دوه مخو ګروپ او ډله پيدا شوی يا د باندې څخه ورننوتې وي هغه پخپله ورڅخه جلا شي .

د هغوی ټولنيز نظام د اسلام په ټولنيزو اصولو باندې ولاړ وي او د يو ماشين په څېر خپل کار او حرکت وکړي . په هغوی کې د انفراديت او ګوښي توپ پرځای اجتماعيت او ټولنيز توب زيات وي . د هغوی پخپلو کې سره محبت، مينه، مساوات، برابري، روحي او عملي يوالې موجود وي . هغوی د مشری او کشری په اصولو پوه وي، د پوره نظم او دسپلين سره په کار باندې پوهه ولري .

څرنګه چې دا ټول کارونه د لمانځه پوسيله پوره کيدای شي نو ځکه هغه د اسلام مهم او ضروري رکن وګرځول شو او

د دین ستنه وبلل شوه . که چیرې دا ستنه ونړول شي نو بیا به د مسلمانانو انفرادي او اجتماعي حیثیتونه او سیرت ختم او له منځه ولاړ شي نو له همدې امله لمونځ (عمادالدین) بلل شوی دی، دا د دین ټیکاؤ دی او څوک چې دا ستن ونړوي نو هغه دین ونړاوه .

روژه

پورتني هدفونه او موخې دومره مهمې، ضروري او اړینې دي چې د هغو د تر لاسه کولو لپاره یواځې لمونځ کفایت نه کولو نو د هغو د ځواکمن او قوي کولو

لپاره يې بل ركن روژه هم ورسره ملګرې کړه . روژه د ډېر پخوا څخه د اسلام ركن او مهمه برخه وه، سره لدې چې د تفصيلي احكامو، شرايطو او شكلونو په لحاظ يې سره فرق او توپير درلوده خو خپله روژه د ټولو الهي شريعتونو او اسلام نه بليدونکې برخه وه، د ټولو پيغمبرانو په شريعت کې دا فرض ګرځول شوى وه، لكه چې پدې هكله قرآن مجيد فرمايي .

﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٨٣﴾﴾ البقرة: ١٨٣

(پر تاسې روژې فرض شويدي لكه څرنګه چې ستاسې څخه په مخكنيو امتونو فرض شوى وه) .

ددې څخه خپله څرګنديږي چې د اسلام د فطرت او طبيعت سره ددې تړاو او اړيکې

شته او د روزنې او تربيت يو مهم جز بدل کيږي .

د زکات او حج په شان روژه يو ازاد او مستقل رکن ندی بلکې ددې مزاج او طبيعت لمانځه ته نږدې دی او دا د لمانځه سره د يو مرسته کوونکي او کومکي په توګه يو ځای شويده .

روژه هغه اغيزې او اثرات قوي، ځواکمن او زياتوي کوم چې د لمانځه پوسيله په انساني ژوند باندې پريوتې دي . لمونځ ورځنې روزنيز او تربيتي کورس دی چې لږ لږ ځنډ وروسته په انسان باندې اغيزه او اثر اچوي، لږ لږ درمل ورکوي او بيايې خوشې کوي .

خو روژه په کال کې يو مياشت پرله پسې روزنيز او تربيتي کورس دی چې نږدې ٤٢٠ ساعتونه انسان پخپلو پنجو

کې کلک او مضبوط ساتي ترڅو هغه ورځني اثرات چې په انسان کې د لمانځه په واسطه پيداشوي هغه قوي، ځواکمن او سخت کړي، دا لوړاوپورته روزنيز نظام څرنګه کار کوي او په څه طريقه او توګه يې کوي په راتلوونکو مخونو کې هغې ته اشاره کوو.

د روژې اغيزې او اثرات

د روژې قانون دا دی چې د شپې د اخري وخت د سپيده داغ د را ختلو سره سم په مسلمان باندې خوراک، څښاک او جنسي اړيکې نيول بنديږي، او پوره ورځ تر ماښام پورې دا دری شيان پرې حرام وي، دروژې په دوران کې د يوې ذرې خوراک، يو څاڅکي اوبو تيرول او د خپلې ميرمنې سره جنسي اړيکې ساتل

حرام دي . بيا چې کله ماښام شي نو دا بند او ديوال مات او له ړنګ شي نو هغه څه چې څه حرام وه هغه بيرته حلاليږي، بيا ټوله شپه دا شيان حلال وي ترڅو چې د بلې روژې وخت راشي او يو ځل بيا بنديز ولګيږي .

دا عمل د رمضان د مياشتې د لومړۍ نيټې څخه پيل کيږي او يوه مياشت پرله پسې همداسې په يو کلک او قوي نظم او دسپلين کې روان وی .

په ټاکلي وخت چرګ بانګی کول، په ټاکلي وخت افطار او روژه ماتې کول، ترڅو چې اجازه وي د نفس غوښتنې پوره کول او کله چې حکم وشي نو ټول شيان حرام او منع شي .

د بندګی احساس

کله چې پدې روزنيز او تربيتي نظام باندې غور وشي نو په لومړني نظر کې دا څرګنديږي چې پدې توګه په انسان کې د بندګۍ او عبديت احساس او د الله تعالی د واکمنۍ او حاکميت اقرار او اعتراف پخيږي او بلاخره دا احساس، تصور او شعور دومره ځواکمن کيږي چې انسان د الله تعالی په وړاندې د خپلې ازادۍ او خپلواکۍ څخه لاس په سر کيږي او ځان غلام، بنده او عبد بولي چې همدا په اصل کې د اسلام روح او زړه دی او په همدې احساس او تصور باندې د انسان مسلماني او نه مسلماني ولاړه ده .

اسلام يواځې دا نه غواړي چې انسان دې د الله تعالی شتون او وجود قبول کړي يا دې په مافوق الطبيعی توګه ددې ټولو کائناتو خالق او مالک يواځې الله

تعالی وبولي بلکې د هغه اصلي غوښتنه، مقصد او هدف دا دی چې ددې اقرار اصلي او واقعي پایله دې هم ومني یعنې کله چې هغه دا خبره مني چې ددې ټولو کائناتو رب، پالوونکې او پیداکوونکې الله رب العزت دی، کله چې هغه دا خبره مني چې ددې کائناتو په پیدایښت، چلولو، تدبیر، پاللو او پاتې کیدلو کې بل څوک د الله تعالی سره شریک نشته نو باید پدې هم اعتراف وکړي چې څوک ددې ټولو کائناتو خالق، مالک، چلوونکې او حکم کوونکې دی نو هغه ځما رب، خالق، حاکم، امر او مطاع هم دی او زه باید ټول واک او اختیار ورته وسپارم، خپله ازادي او خپلواکي باید د هغه په وړاندې خوشې کړم او د الله پاک په وړاندې داسې رویه، سلوک او روش

غوره کړم لکه چې يو بنده، غلام او نوکر يې د بادار، سردار، مشر او پاچا په وړاندې غوره کوي . همدا خبره او همدا اقرار د کفر او اسلام ترمنځ فرق او توپير کوونکې دی .

کفر ددې څخه پرته بل څه ندې چې انسان خپل ځان د لوی او قادر ذات څخه خپلواک او ازاد احساس کړي او ځان حساب او ځواب ورکوونکې نه بولي او پخپله خوښه ځانته لاره غوره کوي .

او اسلام ددې څخه پرته بل څه ندې چې انسان د الله پاک په وړاندې خپل ځان بنده، غلام، نوکر او ځواب ورکوونکې وبولي او د همدې احساس او تصور لاندې خپل ژوند تير کړي .

لکه څرنګه چې د کفر څخه د اسلام په لوري د را وتلو لپاره د الله پاک په

ربوبيت، الوهيت او حاكميت د ژبې او زړه اقرار او تصديق لازمي دی، په همدې توګه په اسلام کې د پاتې کيدو لپاره دا هم ضروري او اړين دی چې د انسان په زړه او شعور کې دا احساس او تصور ژوندی، تازه او هر وخت فعال وي چې زه بنده، غلام، نوکر او څواب ورکوونکی يم، دا څکه چې کله د بندګۍ، غلامۍ، نوکرۍ او څواب ورکونې احساس کمزورې کيږي نو ورسره د خپلواکۍ او ازادۍ احساس قوي او ژوندی کيږي، او د کفر هغه حالت منځ ته راځي چې انسان پکې خپل ځان ازاد، خپلواک او څواب نه ورکوونکې بولي.

لکه څرنګه چې مخکې وويل شول د لمانځه لومړنې هدف اومقصد د اسلامي حالت پرله پسې ژوندي کول او تازه کول

دي او همدا مقصد او هدف روژه هم لري . خو توپير پکې دا دی چې لمونځ هره ورځ لږ لږ د اسلام دا حالت ژوندی کوي او رمضان په ټول کال کې پوره یوه میاشت پرله پسي د ۷۲۰ ساعتونو لپاره په انسان کې دا حالت ژوندی، تازه او فعال ساتي ترڅو په پوره ځواک، قوت او شان سره په زړه، دماغ او بدن کې پوخ، ثبت او ریکارډ شي او تر یولسو راتلوونکو میاشتوپورې اثر او اغیزه ولري .

لومړې دا چې انسان د روژې د ې کلک او سخت قانون ته تر هغې پورې ځان پابند نه ګڼي ترڅو پورې چې هغه الله تعالی خپل لوی واکدار او واکمن ونه ګڼي او د هغه په مقابل کې د خپلې خپلواکۍ او ازادۍ څخه لاس په سر نشي .

بیا چې د ورځې دولس، دیارلس ساعتونه د خوراک، څښاک او جنسي اړيکو څخه بند او منع وي، او بیا د سحري تر کولو وروسته یو ناڅاپي د نفسي خواهشاتو او غوښتنو څخه لاس په سر کیږي اووروسته د روژه ماتي او افطار په وخت کې یو دم نفسي غوښتنو او خواهشاتو ته داسې ورمنډه کوي لکه دده د بدن په غړو؛ خوله، ژبه او جنسي اعضاؤ چې د بل چا حکومت، واکمني او تسلط وي چې د هغه په حکم خلاصیږي او د هغه په حکم بندیږي .ددې څخه بالکل دا خبره ثابیتیږی چې په انسان باندې د روژې په حالت کې همدا تصور، احساس او شعور حاکم، واکمن او مسلط وي . د رمضان په پوره یوه میاشت کې دا احساس او حالت د شعور څخه د یوې لحظې لپاره هم نه

پورته کيږي څکه که دا تصور، احساس او شعور نه وي نو بيا د روژې ساتل امکان نلري څکه دده لپاره ډيرې اسانتياوې شته چې روژه پکې ماته کړي .

د امر منل

د بندگۍ، غلامۍ او عبديت د احساس سره سره چې کوم شی په لازمي توگه منځ ته راځي هغه دا دی :

د چا چې ته څان غلام او بنده بولې نو د هغه حکم او امر به هم منې، ددې دواړو شيانو په منځ کې داسې تړاو او اړيکې دي چې يو له بل څخه نشي جلا کيدای او نه ددې دواړو په منځ کې تناقض او ضد پيدا کيدای شي څکه چې اطاعت او امر منل په الوهيت او ربوبيت باندې د اقرار او اعتراف کولو

پایله او نتیجه وي . تاسې تر هغه پورې د چا اطاعت او منځه نشئ کولای ترڅو چې د هغه الوهیت او ربوبیت ونه منئ . نو کله چې تاسې د چا خدایتوب ومنئ نو بیا د هغه له بندګۍ او اطاعت څخه په هیڅ صورت نشئ خلاصیدای.[3]

---

3 (دلته دا مناسب معلومیږي چې د څو اصطلاحاتو په هکله معلومات وړاندې شي : په فارسي ژبه کې خدای هغه معنی ورکوي لکه په عربي کې چې اله او رب معنی لري . په انګلیسي کې د God کلمه هم همدا معنی لري، په هندي ژبه کې دیوتا هم همدې ته نژدې دی .
دا کلمات د نړۍ په مختلفو قومونو او ژبو کې هغو شخصیتونو او ذاتونو ته استعمالیږي چې د چا پلاس کې د انسان خیر او شر وي، د هغه حکم پدې کائناتو باندې په لږه زیاته کچه چلیږي، د چا په حکم منلو کې چې د انسان برې، کامیابي او ناکامي وي .
د جاهلو، نا پوهو او ګمراه قومونو تل دا ګمان او اټکل وي او نن هم دی چې داسې هستۍ، ذاتونه او شخصیتونه ډیر او زیات دي .په هغو کې یو اځې مافوق البشر څواکونه لکه پرښتې او پیریان داخل ندي بلکې ځینې انسانان لکه پاچایان،پیغمبران،

....
اولياء الله اود زيات قوت او ځواک خاوندان هم داخل دي .
په همدې خاطر په ټولو ژبو کې ددې جمع کلمه راځي لکه: په عربي کې اله او ارباب، په فارسي کې خدايان او خداوندان، په انګريزي کې Gods او په هندي ژبه کې ديويون او د يوتاون کلمات جمع راځي .
خو پدې ټولو قومونو، خلکو او ژبو کې د يو ستر، لوی او عظيم ذات تصور هم شته چې ددې ټولو کائناتو خالق او تر ټولو نورو ستر،لوړ،پورته اواعلی دی،په عربي کې الله،په فارسي کی خدای خدايان،په انګليسي کې په غټوتورو God او په هندي کې ميشور دهمدې ذات نوم او په هيڅ ژبه کې ددې لوی ذات لپاره جمع نه راځي .
اسلام چې د کوم شي دعوت او بلنه ورکوي هغه دا دی چې : چاته چې تاسې ددې اختياراتو واګي ورکوی هغه ذات په اصل کې همدا يواځني ذات دی، په ټولو کائناتو کې يواځې د همده حکم چليږي، ستاسې ګټه او تاوان يواځې د همده پلاس کې دی، کوم کسان او شخصيتونه چې تاسې ورته واک او ځواک ثابتوی هغوی ستاسې په شان مخلوق اود هغه بندګان دي . په حقيقي واک او اختيار کې د هغوی د ذرې په اندازه هم څه برخه او حصه نشته .
نو اله، رب، خداوند، ګاډ او ديوتا زيات او ډير ندي بلکې همدا يو ذات دی چې تاسې هغه ته الله او يا نورنومونه،الفاظ او کلمات استعمالوئ .
ددې ښوونې او تعليم په لحاظ چې په اصطلاحاتو کې کوم توپير او فرق منځ ته راځي دکفارولپاره به هماغه کلمات په هماغې معناوو سره پاتې وي او

انسان دومره ناپوهه او احمق نه دی چې د چا حاکميت، واکمني او ځواک نه مني اوبيا د هغه اطاعت، منئه او پيروي وکړي او نه په انسان کې دومره زړورتيا او جرئت شته چې هغه څوک واکدار، ځواکمن، ګټه رسوونکې او ضرر رسوونکې وبولي اوبيا دې د هغه د اطاعت او منڼې څخه مخ وګرځوي .

په حقيقت کې د بندګۍ اعتراف او اطاعت سره لازم او ملزوم يا تړلي او نښتې دي، او دا دعقل او منطق غوښتنه

....

هغوی به د لوی او کوچني خدايانو لپاره بيل بيل کلمات استعمالوي، خو د مسلمان لپاره به اله او رب يوازې همدايواوواحد الله پاک وي . God به يوازې د غټ توري سره استعماليږي، ديو او ديوتا به په ميشور کې ورک شي، خدا او خداوند به يوازې د خداوند عالم لپاره پاتې شي او پدې کې به يو هم په جمع سره نه استعماليږي)) .

ده چې د دواړو په منځ کې دې له هره اړخه يوالې او اتحاد موجود وي .

په خدايتوب او بادارۍ کې توحيد او يوالی خامخا په بندګۍ او اطاعت کې هم يوالې اووحدانيت منځ ته راوړي او په خدايتوب او بادارۍ کې شرک خامخا په عبادت او اطاعت کې هم شرک منځ ته راوړي .

کله چې تاسې الله پاک يو بولۍ نو خامخا به د هماغه يو الله عبادت کوۍ، کله چې تاسې لس خدايان منۍ نو بيا به ستاسې عبادت او اطاعت د لسو لپاره وي، داسې هيڅ امکان نلري چې خدايان لس منۍ خو اطاعت او عبادت د يو کوئ .

د الهي ذات ټاکل اوتعينول خامخا د بندګۍ او اطاعت ټاکل منځ ته راوړي،

تاسې چې څوک په خدايتوب منئ خامخا به د هغه اطاعت هم کوئ، داسې هېڅ نشي کېداى چې تاسې يو څوک خداى بولئ او اطاعت بيا د بل چا کوئ، په ژبه او خوله خو دا توپير او فرق کېداى شي، چې اقرار د يو کوئ، عبادت او بندګي د بل. خو د زړه، روح، عمل او غړو کړه وړه داسې هېڅ نشي کولاى، هېڅ عقل دا تصور هم نشي کولاى چې د چا تاسې خپل ځان غلام او بنده بولئ د هغه پر ځاى د داسې چا عبادت او اطاعت وکړئ چې تاسې هغه اله او رب نه بولئ او نه يې منئ . بلکې ددې په خلاف عقل دا وايي چې د چا تاسې بندګي کوئ نو خامخا د هغه د خدايتوب تصور ستاسې په ذهن کې ثبت، نقش او ريکارډ شوى، سره له دې که تاسې په ژبه د بل چا ترانې غږوئ .

د الله پاک د بندګۍ په احساس او اعتراف کې کمی او زیاتی خامخا په اطاعت، عبادت او بندګۍ کې کمې او زیاتې منځ ته راوړي .

د چا د خدایتوب او د خپل ځان د بندګۍ څومره احساس چې ستاسې په زړه کې زیاتیږي په هماغه کچه په عبادت او بندګۍ کې هم زیاتولې راځي، او پدې احساس کې چې څومره نیمګرتیا او کمزوري راځي په هماغه اندازه به ستاسې په اطاعت او عبادت کې هم کمزوري راځي او که دا احساس بالکل ختم شي نو بیا بندګي، اطاعت او عبادت هم ورسره ختمیږي .

له دې لنډ بیان نه وروسته دا خبره بالکل څرګنده او په ډاګه کیږي چې د اسلام غوښتنه پرته لدې بله نده چې الله

پاک خدای منل او د نورو له خدایتوب څخه انکار کول او هم دا چې پرته له الله تعالی د بل هیچا عبادت او بندګي نکول ځکه قرآن مجید فرمایي :

﴿ أَلَا لِلَّهِ ٱلدِّينُ ٱلْخَالِصُ ﴾ الزمر: ٣

(خبردار! یواځې د الله لپاره دی خالص اطاعت) .

(د دین معنی ده اطاعت، د مذهب او ملت لپاره ددې استعمال په مجازي توګه کیږي ځکه چې مذهب او ملت د اطاعتي نظام نوم دی او څوک چې پدې دایره کې داخل شي نو هغه به د یو قانون او اصل منونه او اطاعت کوي) .

په آیت شریف کې همدې ته اشاره شویده چې عبادت او اطاعت به خاص الله پاک ته کیږي، د بل چا مستقل او ازاد

اطاعت لـده سره نـه شریکیږي څکه نـو قـرآن مـجید پـه بـل ځای کې فـرمـایـي :

﴿ وَمَآ أُمِرُوٓاْ إِلَّا لِيَعۡبُدُواْ ٱللَّهَ مُخۡلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ حُنَفَآءَ ﴾ البینة: ٥

(او دوی تـه پـرتـه لـدې بـل حکم نـدی ورکـړل شوی چې د الله بـنـدګي وکـړي پـداسې حال کې چې دیـن ورتـه خالص کـړئ پـه داسي حال کې چې د حق پـه لـور بـه مـایـل وی)

نـو ددې اصلي مـطلب دا شو چې یـو اځې د الله پـاک پـه بـنـدګی بـانـدې انـسان مـامـور، مـکلف او مـلزم دی او د هـغـه د بـنـدګی کـولـو یـو لازمي شرط دا دی چې انـسان بـه د الله پـاک د اطاعت او عبـادت سره د بـل چـا عبـادت او اطاعت نـه مـلګري کـوي څکه خو فـرمـایـي :

﴿ وَقَٰتِلُوهُمۡ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتۡنَةٞ وَيَكُونَ ٱلدِّينُ كُلُّهُۥ لِلَّهِۚ ﴾ الأنفال: ٣٩

(تر هغې لدوې سره وجنګيږئ ترڅو چې فتنه پاتې نشي او پوره پوره دين د الله لپاره شي).

او ددې ايت شريف څخه بالکل په ډاګه شوه چې د مسلمان ټول، پوره او بشپړ اطاعت به يواځې د الله پاک لپاره وي او د هر هغه څواک او واک سره به د مسلمان جنګ او جګړه وي چې پدې اطاعت کې ځانته برخه او حصه غواړي يا دا غواړي چې مسلمان دې د الله پاک د عبادت سره دده عبادت او اطاعت هم وکړي يا دا چې د الله پاک عبادت دی خوشې کړي او يواځې دده عبادت دې وکړي . بيا فرمايي :

﴿ هُوَ ٱلَّذِيٓ أَرۡسَلَ رَسُولَهُۥ بِٱلۡهُدَىٰ وَدِينِ ٱلۡحَقِّ لِيُظۡهِرَهُۥ عَلَى ٱلدِّينِ كُلِّهِۦۚ ﴿٢٨﴾ ﴾ الفتح: ٢٨

(الله هغه ذات دی چې خپل پیغمبران يې د حق دین سره راولیږل ددې لپاره چې هغه په نورو ټولو دینونو باندې برلاسی او غالب کړي).

ددې ایت شریف مطلب بالکل صاف او څرګند دی چې د الله پاک اطاعت دې په نورو ټولو اطاعتونو غالب او برلاسې وي، د اطاعت او بندګی ټول او بشپړ نظام د ټولو اړخونو او خاښونو سره دې د الله پاک د اطاعت لاندې وي، د هر چا اطاعت او پیروي دې د الله پاک په اذن او اجازه سره وي، او دهر چا د اطاعت حکم او اجازه چې له الهي دربار څخه ونشي د هغه اطاعت دې ختم او خوشې شي .

دا د هغه حق دین غوښتنه او مطالبه ده کوم چې الله پاک جل جلاله د خپل نبي

او پیغمبر محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم پوسیله رالیږلې دی .

ددې غوښتنې او مطالبې په بنسټ پلار، مور، وررور، کورنۍ، ټولنه، قوم، حکومت، امیر، رهبر، لارښود، استاذ، پیر او مرشد، عالم او علامه، سړی، اداره، د انسان خپل نفس، شیطان او نور هیڅوک هم د الله تعالی داطاعت له بندیز او قید څخه نشي مستثنی کیدای ځکه چې اصلي او حقیقي مطاع یواځې الله تعالی دی .

چا چې په الله پاک ایمان راوړي او د هغه د اطاعت او بندګۍ اقرار یې کړی او خپل عبادت او بندګۍ یې د هغه لپاره ځانګړی او خالصه کړی نو هغه چې د هرچا اطاعت کوي د الله پاک د اطاعت لاندې او د هغه په اجازه به یې کوي .

د هغه له دربار څخه چې د چا لپاره څومره د اطاعت اجازه وشي بس هماغومره اطاعت به يې کوي، او کله چې د چا د اطاعت اجازه ونشي نو د هغه له اطاعت څخه به باغي او يواځې د الله اطاعت کوونکې به وي .

د روژې مقصد او هدف په همدې اطاعت باندې د انسان تربيه کول او روزل دي، روژه ټوله میاشت د څوڅو ساعتونو لپاره انسان پداسې حالت کې ساتي چې د خپلو اساسي او بنيادي اړتياؤ د پوره کولو لپاره هم د الله پاک اجازې او اذن ته سترګې په لاره وي، د خوراک يو بڅرکی او د اوبو يو څاڅکې له ستوني څخه نشي ښکته کولای ترڅو چې د هغه له دربار څخه ورته اجازه ونشي .

د هر شي په استعمال کې هغه الهي شريعت ته ګوري، څه چې د هغه ځای څخه حلال وي هغه ده ته هم حلال او روا دي که دا ټوله نړی د هغه په حراموالي باندې سره هم غبرګ شي، او څه چې له هغه ځای حرام وي هغه دده لپاره هم حرام دي که دا ټوله نړی د هغه په حلال والي باندې سره يو او هم غبرګ شي .

پرته له الله پاک څخه دده لپاره هيڅوک هم د اجازې او اذن ورکولو وړتيا نلري، د هيڅا حکم او امر دده لپاره حکم ندی، او نه د هيڅا منع دده لپاره منع ده . په دنيا او نړی کې هيڅ ځواک، هيڅ طاقت، هېڅ اداره ان چې دده نفس، مخلوقات او ټول دا اجازه نلري چې په رمضان کې د مسلمان روژه ماته کړي . پدې هکله پر ځوی د پلار اطاعت

نشته، په ميرمن د خاوند اطاعت نشته، په نوکر د بادار اطاعت نشته، په ولس د حکومت اطاعت نشته، اونه په خلکو د عالم، پير او مرشد اطاعت شته، لنډه دا چې د الله پاک اطاعت دا ټول طاعتونه په ځان کې رانغاړي. د مسلمان په ذهن، دماغ او زړه کې دا خبره، تصور او فکر ثبت، پوخ او ريکارډ کيږي چې زه يواځې او يواځې د الله پاک بنده، غلام او نوکر يم.يواځې د يو قانون تابع او منونکې يم او يواځې د يو اطاعت حلقه ځما په غاړه کې پرته ده .

پدې توګه روژه ټول طاعتونه را ټولوي، يو مرکزي او اصلي طاعت ورڅخه جوړوي چې د لوی او مقتدر ذات طاعت دی . بيا پوره ديرش ورځې څوڅو ساعتونه ددې تکرار او تمرين کيږي ترڅو د

مسلمان په زړه او ذهن کې دا تصور پوخ شي چې د هغه د اطاعت او بندګۍ مرکز کوم دی. کله چې رمضان ختم او خلاص شي نو بايد دده د اطاعت او بندګۍ رخ او لورې بل خواته نه وي روان.

د روژې پدې روزنيز کورس کې د انسان په دوه غوښتنو خوراک او جنسي اړيکو باندې بنديز لګيدلې دی خو په اصل کې د روژې روح دا دی چې پدې پوره مياشت کې بايد په مسلمان باندې د الله پاک د ربوبيت او د ځان د بندګۍ احساس غالب او برلاسې وي او هغه بايد داسې مطيع، منونکې او سر ښکته کوونکې وي چې د ټولو هغو شيانو څخه منع شي کوم چې الله پاک منع کړي او هر هغه کار سرته ورسوي کوم چې الله پاک د هغې حکم او امر ورکړيدی.

د روژې اصلي هدف، مقصد او موخه همدا ده چې په انسان کې همداسې کيفيت، حالت او تصور رامنځ ته کړي،يواځې د خوراک او څښاک څخه منع کيدل مطلب ندی

دا حالت او کيفيت چې څومره قوي او زيات وي په هماغه کچه روژه مکمله او بشپړه وي، او څومره چې دا کيفيت نيمګړې او کمزورې وي په هماغه کچه به روژه نيمګړې او کمزورې وي .

که کوم بې عقل، احمق او جاهل انسان داسې روژه ونيوله چې يواځې د خوراک او څښاک څخه يې پرهيز وکړ او نور هرڅه چې مخې ته ورتلل هغه يې کول نو د داسې احمق مثال د هغه مړي پشان دی چې ټول غړيي او اعضاء يې پوره وي خو روح پکې نه وي په کوم چې انسان ژوندې

وي . لکه څرنګه چې مړي ته خلک انسان نه وايې په همدې توګه بې روحه روژه څوک روژه نه بولي . همدې خبرې ته نبي عليه السلام دا ډول اشاره کړيده: (من لم يدع قو... (بخارى کتاب الصوم) (چا چې دروغ ويل او په دروغو عمل کول پرينښودل نو الله پاک ته ددې اړتيا نشته چې هغه دې خوراک او څښاک خوشې کړي).

د دروغ ويلو سره چې په دروغو باندې د عمل کولو کومه جمله راغلې دا ډيره مهمه ده، په اصل کې دا د ټولو ګناهونو او سرغړونو مرکز او اصل دى .

څوک چې الله پاک خپل خالق، رب او اله ګڼي او بيا هم د هغه حکم نه مني نو دا د خپلې خبرې او اقرار څخه انکار کوي او خپله خبره دروغجنه ګرځوي .

د روژې اصلي مقصد او هدف دا دی چې د خپل اقرار او تصديق عملي نمونه او مثال وړاندې کړي . خو کله چې هغه هره ورځ د روژې په حالت کې خپله خبره دروغ ګرځوي نو بيا د روژې څخه پرته له لوږې او تندې بل څه ترلاسه کيدای شي؟ پداسې حال کې چې الله پاک ته دده لوږه او تنده څه اهميت نلري . دا خبره نبي عليه السلام په يوبل شکل او صورت کې وړاندې کړيده (کم من صائم...) (سنن دارمي) (ډير داسې روژه نيونکي شته چې د روژې څخه ورته پرته له لوږې او تندې بل څه پلاس نه ورځي، او ډير قيام کوونکي داسې دي چې هغوی ته پرته له بې خوبۍ بل څه پلاس نه ورځي).

همدا خبري اومطلب قرآن مجيد په بل ډول وړاندې کړيدی :

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ كُتِبَ عَلَيۡكُمُ ٱلصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَتَّقُونَ ﴿١٨٣﴾ ﴾ البقرة: ١٨٣

(پر تاسې روژې فرض شويدي لکه څرنګه چې ستاسې څخه په مخکنيو امتونو فرض شوی وی ددی لپاره چې په تاسی کې تقوی پيدا شي) .

يعنې د روژې د فرض کيدو اصلي هدف او مقصد په انسان کې تقوی پيدا کول دي، د تقوی اصلي معنی ويره او ډار دی،او په اسلامي اصطلاح کې د تقوی څخه مراد د الله پاک له سرغړونې څخه ويريدل او ډاريدل دي . ددې غوره او ښه تفسير چې څما له نظره تير شويدی هغه حضرت ابی بن کعب رضی الله عنه بيان کړی :

حضرت عمر رضی الله عنه له هغه څخه وپوښتل تقوی څه ته وايي؟

هغه ځواب ورکړ: اميرالمؤمنين! ايا تاسې پداسې لاره کله تير شوي ياستئ چې د هغې دواړو لورو ته اغزي لرونکي بوټي وي او لاره تنګه وي؟ حضرت عمر(رض) ځواب ورکړ : ډير ځلې داسې شوی دي! هغه ورڅخه وپوښتل : پداسې لاره بيا تاسې څه کوئ؟ حضرت عمر وفرمايل: زه خپله لمن را ټولوم، ځان خوندي ساتم چې لمن مې په اغزيو کې ونه نښلي . حضرت ابی بن کعب ورته وفرمايل : بس د همدې کار او عمل نوم تقوی ده!.

د ژوند هغه لاره چې انسان پرې سفر کوي له دواړو لورو څخه د افراط او تفريط، د نفس غوښتنې او خواهشات،

وسوسې او ترغيبونه، بې لارې او سرغړونې لکه د اغزيو پشان هرې خواته خپاره وي .

پداسې اغزنه لاره تلل او خپل ځان د بې لاريو، ګمراهيو، نفسي خواهشاتو او غوښتنو څخه ساتل تقوى ده، او د همدې تقوى د پيداکولو لپاره الله پاک روژه فرض کړى ده . دا داسې درمل او دوا ده چې په هغې کې الهي ويره او په نيغه او سمه لاره تلل دواړه داخل دي خو ددې څخه په حقيقت کې فايده او ګټه اخستل په انسان پورې تړاو لري .

که څوک د روژې په مقصد او هدف پوه شي او روژه چې کوم توان او ځواک ورکوي د هغې لپاره چمتو شي، او بيا ددې په مرسته د الهي ويرې او اطاعت پيداکولو لپاره هلې ځلې وکړي نو بيا

روژه پدې کې دومره تقوی خامخا پيدا کوي چې نه يواځې د روژې په مياشت کې بلکې په پاتې يولسو مياشتو کې هم په اغزنه لاره د تللو په وخت کې خپله لمن له ناپاکيو او ګناهونو څخه خوندي ساتلې شي، د داسې روژه نيونکي لپاره بيا د ثوابونو او اجرونو حساب معلوم نه وي بلکې بې حسابه او بې شميره وي .

خو هغه څوک چې د روژې مقصد او هدف ونه پيژني او يواځې خوراک او څښاک نه خوړل روژه وګڼي او تقوی پيداکولو ته هيڅ پام او توجه ونکړي نو څرګنده خبره ده چې په خپله عمل نامه کې به پرته له لوږې، تندې اوکړاؤ څخه بل څه ونه مومي . له همدې امله نبي عليه السلام فرمايلي دي : (کل عمل ابن آدم

يضاعفُ...) (بخاری او مسلم) (د انسان هر عمل د الله پﻪ وړاندې څﻪ نا څﻪ نمو او وده کوي، يوه نيکي د لسو څخﻪ تر اووه سوه چندﻩ پورې زياتيږي، خو الله پاک فرمايي چې روژه ددې څخﻪ جلا دﻩ، هغﻪ ځما پﻪ خوښې پورې اړﻩ لري څومره چې زﻩ وغواړم هغومره بدلﻪ ورکوم).

يعنې د روژې پﻪ معاملﻪ کې نمو، وده او زياتولې ډير زيات او بې حسابﻪ وي، انسان چې د هغې پوسيلﻪ د څومره تقوی او پرهيزگاری کوښښ وکړي هغومره زياتيدلای شي. د صفر څخﻪ تر زرگونو، لکونو، ميليونونو او ميلياردونو پورې پورتﻪ کيږي بلکې تر لايتناهي پورې هم تللې شي يعنې دا خپلﻪ د انسان پﻪ استعداد پورې اړﻩ لري چې هغﻪ د څومره تقوی ترلاسﻪ کولو هلې ځلې او کوښښ کوي

. لـه همدې املـه پـه پـورتـنـي ايـت شـريـف کې داسې نـدي ويـل شـوي چې تـاسې بـه خـامـخـا مـتـقـيـان شئ بـلـکې لـعـلـکم استعمال شوی چې د هغې سمه او صحيح مـعـنـی دا ده چې امـيـد کـيـدای شي يـا داسې امـکـان لـري چې د هغې پـوسيـلـه تـقـوی تـرلاسه شي . (پـه عـام ډول ددې مـعـنـی (تـرڅـو) بـانـدې کـيـږي حـال دا چې د لـغـت پـه اعـتـبـار سره دا مـعـنـی سمه نـده، پـه عـربـي ژبـه کې لـعـلـکم د امـيـد، هيـلـې، تـوقـع، انـديـښـنې او امـکـان لـپـاره استعمالـيـږي، او پـه (تـرڅـو) کې د فـرض کـولـو يـا تـعـلـل مـفـهـوم وي . کـه چـيـرې د لـعـلـکم څخه د روژې فـرضيت بـيـانـول مـطـلـب وای نـو بـيـا بـه داسې راغـلې وای : لـتـکـونـوا مـن الـمـتـقـيـن. ځيـنې خلک پـدې بـانـدې د شک کـولـو پـه بـنسټ غـلـطي کـوي نـو ځکه هغـوی

بیا د لعلکم ژباړه په (ترڅو پورې سره کوي،ددې لپاره کوم کار چې د سمې او صحیح ژباړې څخه نه پوره کیده له غلطې ژباړې څخه پوره شي).

د سیرت او کړنو جوړول

همدا تقوی د اسلامي سیرت او کردار روح او زړه دی، اسلام چې کوم ډول سیرت او کردار غواړي هغه اسلامي تصور د تقوی په کلمه کې پروت او پټ دی، افسوس چې نن سبا ددې کلمې مفهوم ډیر تنګ او محدودکړای شوې دی.

عام خلک دا فکر کوي چې یو ځانګړی ډول،شکل او صورت جوړول، د څو څرګندو ګناهونو څخه ځان ساتل، د ځینو هغو مکروهو شیانو څخه ځان بچول چې په عامو خلکو کې یې زیات اهمیت ترلاسه

کېږي، بس ددې کارونو کول تقوی او پرهیزګاري ده .

په داسې حال کې چې دا یوه پراخه اصطلاح ده چې د انساني ژوند ټول اړخونه په خپله لمن کې رانغاړي .

قرآن مجید د انساني تصور، فکر، سوچ، خیال او عمل اصولي حیثیت په دوه غټو ډولونو ویشي .

لومړې ډول

لومړې ډول هغه دی چې په هغه کې انسان :

۱- د دنیوي څواکونو څخه پرته نور نالیدونکي څواکونه او قوتونه خپل څارونکي نه بولي او د هغوی د څارنې څخه پرته خپل ژوند کوي او څواب ورکوونکې هم څان نه بولي .

۲- يواځې دنيوي ژوند د ځان لپاره ژوند گڼي، يواځې دنيوي گټه او فايده د ځان لپاره گټه بولي، يواځې دنيوي زيان او تاوان د ځان لپاره زيان او تاوان بولي، له همدې امله هر كار او هره معامله پدې بنسټ خپلوي يا رد وي چې دنيوي گټه يا زيان پكې گوري .

۳- د مادي او دنيوي گټو او فايدو په مقابل كې اخلاقي او روحاني فضايل بې اهميته، بې ارزښته او بې فايدې بولي، د مادي زيان او تاوان په مقابل كې اخلاقي او روحاني زيان او تاوان كم او بې ارزښته بولي .

٤- د كوم اخلاقي قانون پابندي نكوي بلكې د حالاتو او شرايطو سره سم ځانته اخلاقي اصول جوړوي او ځينې وخت بيا هماغه پخپله بدلوي .

دويم ډول

دويم ډول هغه دی چې په هغه کې انسان :

۱- خپل ځان د داسې واکمن او واکدار ذات تابع، بنده، غلام او ځواب ورکوونکې بولي چې په پټو او ښکاره دواړو پوهيږي او عالم الغيب والشهاده دی، او پدې فکر، تصور او خيال ژوند تيروي چې خامخا به يوه ورځ د خپل ټول ژوند او ټولو کړو وړو ځواب ورکوي .

۲- دنيوي ژوند د اصل انساني ژوند لومړی ګام او پل بولي، کوم زيان، تاوان او نقصان چې پدې لومړني ګام کې ورته رسيږي هغه وختي او دوکه ورکوونکي ګڼي، د خپل تصور، فکر او کړنلارې پريکړه او فيصله په هغو ګټو،

فايدو، زيانونو او تاوانونو باندې کوي چې د آخرت په ژوند کې څرګندېږي .

٣- د داسې يو اخلاقي قانون متابعت او پابندي کوي چې د خپلو هدفونو او موخو په لحاظ د بيا رغونې او بدلولو صلاحيت دده سره نه وي .

قرآن مجيد د لومړني ډول کړنلارې نوم فجور ښودلې دی، او د دويمې کړنلارې نوم يې تقوی ښودلې دی .

په اصل کې دا د ژوند دوه مختلفې او بيلې لارې دي چې ديوبل ضد او د يوبل په مقابل کې واقع دي . د پيل څخه تر پاي پورې يو د بل سره نه يو ځای کيږي .

د فجور په لاره تلل او هغه غوره کول تول ژوند سره د ټولو ځانګو او خاښونو پداسې طريقه او لاره برابروي چې ښکاره

او ظاهري تقوی هم پکې نه ښکاري، د اصلي او حقيقي تقوی خو هيڅ څرک هم پکې نه څرکنديږي دا ځکه چې د فجور ټول فکري ځانگې، خاشونه او اجزاء يو د بل سره نښتې او تړلي دي او د تقوی هيڅ برخه، ځانگه او جزء هغې ته لاره نشي پيداکولای.

ددې په خلاف کله چې د تقوی لاره غوره او اختيار شي نو ژوند بل ډول او شکل نيسي، هغه بل ډول فکر کوي، د دنيا هره معامله له بل پلوه گوري، په هر ځای اوهره پېښه کې ځانته طريقه لري.

ددې دواړو طريقو او ډولو تړاو يواځې د انفرادي ژوند سره ندی بلکې د ټولنيز او اجتماعي ژوند سره هم همدومره کلک تړاو لري.

کومه ډله چې د فاجرو غړو او افرادو څخه جوړه شوی وي يا په هغې کې زيات فاجران وي يا د فاجرو خلکو په لاس کې د هغې واګې او قيادت وي نود دوی ټول تمدن به فاجر وي .

د هغوی په ټولنيزو چاروکې، د هغوی په سياست او اقتصاد کې، د هغوي په اخلاقو او عاداتو کې، د هغوی په تعليم او ښوونه کې او د هغوی په نړيوالو اړيکو کې لنډه دا چې د هغوی په هرکار او هره معامله کې به فجور وي، دا هم امکان لري چې ځينې خلک پکې په انفرادي لحاظ د ښو اخلاقو او نيک سيرت خاوندان هم وي خو دوی به همدومره وکولای شي چې خپل ښه والی او نيکوالي به د قوم په بدوالي او خرابوالي کې ورک، غايب او ختم کړي، د چا پورې چې

د دوی پورته والې او ښکته والې تړاو لري . نو د چا په سيرت کې چې فجور کم هم وي نو په هغه باندې څه ګټه او فايده نه ترلاسه کيږي ځکه چې قومي کړنلاره په ماده پرستۍ، فايده پرستۍ، ابن الوقتۍ او مصلحت پرستۍ باندې روانه ده .

په همدې توګه تقوی هم انفرادي نده، کله چې کومه ډله د متقيانو څخه جوړه شوی وي يا په هغې کې متقيان زيات وي او متقيان د هغې لارښوونکي او قيادت کوونکي وي نو ددې ډلې په ټولنيزه او او اجتماعي رويه کې به خامخا د تقوی او پرهيزګارۍ رنګ غالب او برلاسی وي . هغوی خپله کړنلاره د مصلحتونو په اساس نه جوړوي بلکې د دايمي او تل پاتې اصولو پيروي کوي، د کلک او قوي هدف

لپاره خپل ټول ځواکونه او استعدادونه استعمالوي، که د دنيا په لحاظ گټه ولري او که زيان .

(۱) په نننۍ اصطلاح کې مونږ فجور په ماده پرستۍ، فايده پرستۍ، مصلحت پرستۍ او ابن الوقتۍ باندې نومولی او يادولې شو.

(۲) څرنگه چې لوېديځوال ذهن او زړه ددې فکر او تصور څخه بالکل خالي او تش دی نو ځکه ددې سمه او صحيح معنی په نننۍ اصطلاح کې پيدا کول گران دي چې په هغې کې د تقوی اصلي مفهوم څرگند او واضح شي .

په انگليسي ژبه کې د (Piety) کلمه پاپانو او پادريانو ددې وړ نده پريښې چې هغه د تقوی لپاره استعمال شي،

همدارنګه پدې کې هغه پراخوالې او وسعت هم نشته چې کوم په تقوی کې دی . هغه د مادي ګټو اوفایدو پسې نه ځغلي بلکې تل پاتې اخلاقي او روحاني ګټې او فایدې په نظر کې ساتي، هغه د پیښو او وختونو په لحاظ خپل اخلاقي او روحاني اصول نه ماتوي او نه یې بدلوي بلکې په هر حال کې د حق او عدالت پیروي او پابندي کوي . هغه ددې پروا نلري چې خپله کمزورې او مقابل لورې ځواکمن دی بلکې دې ته ګوري چې ددې ټولو له پاسه لوی، ستر اوعظیم ذات دی، د هغه څخه ویره او ډار ساتي او د هغه په وړاندې د ځواب ورکولو څخه ویرېږي او هر وخت همدې غم خوړلې وي . د اسلام په آند په دنیا کې د فساد، خرابۍ او بربادۍ اصلي لامل فجور دی،

اسلام غواړي چې د فجور شامار مړ او ختم کړي يا دا چې د هغه زهرجن غاښونه وباسي ترڅو د خلکو د چيچلو توان پکې پاتې نشي .

اسلام ددې کار او فعاليت لپاره د انساني ټولنې څخه ټول هغه افراد يو يو را باسي چې د تقوی څه اثر او څرک پکې وي، د فجور خوې لرونکي انسانان د هغه په درد او غم نه خوري، سره لدې که هغه هر څه وايي .

اسلام هغو انسانانو ته ضرورت او اړتيا لري چې په هغوی کې د مسؤليت احساس وي او خپل حساب پخپله کوي، کوم چې د خپل زړه په ارادو باندې څارونکې او ناظر وي، په قانون باندې د پابندی لپاره کوم بهرني فشار ته اړتيا ونلري بلکې د هغه په نفس کې خپله يو محاسبه

کوونکې ناست وي چې هغه د قانون تابع او پابند ساتي او پداسې قانون ماتولو باندې يې هم خبردار وي کوم چې پوليس، عدالت او پټو ادارو ته هم معلوم نه وي .

هغه داسې افراد غواړي چې د هغوى په زړونو کې دا يقين او باور وي چې په هر حال او هر وخت کې مونږ يو څوک ګوري، هغه دا ويره او ډار ولري چې يو ځلې به خامخا په محکمه او قضاء کې د خپلو کارونو حساب ورکوي، د دنيوي ګټو، فايدو، مصالحو، قومي فايدو او نور دنيوي شيانو پروا کوونکي نه وي، د چاچې د آخرت په اصلي او حقيقي پايلو باندې يقين او باور وي .

د دنيا تر ټولو لويه ګټه او تر ټولو لوى زيان او تاوان هغه دې ته

اړ، مجبور او قانع نکړي چې د الله پاک د ورکړل شوی اخلاقي او روحاني قانون څخه سر غړونه وکړي، د هغه ټوله خواري، کوښښ، هلې ځلې او منډې ترړې يواځې د الله پاک د رضا لپاره وي، هغه پدې يقين او باور ولري چې د حق تعالی بندګي غوره او ښه پايله لري او باطله بندګي بده او خرابه نتيجه لري . که پدې نړۍ او دنيا کې د هغه معامله برعکس او برخلاف هم وي .

اسلام ددې څخه برسيره داسې انسانان غواړي چې په هغوی کې دومره صبر، حوصله، حلم او زغم وي چې پرله پسې او په کلنو کلنو کار او کوښښ وکړای شي او د عُمر تر اخره پورې خپل کار ته دوام ورکړي سره لدې که ظاهري پايله يې هر ډول وي . په هغه کې دومره ثبات

او کلکوالې وي چې د غلطو او کږوولارو ګټې، فايدې، خوندونه او مزې هغه ځان ته جذب او کش نکړي، په هغه کې دومره زغم وي چې د کړاونو، تکليفونو، سختيو، لوږو او تندو په مقابل کې يې قدمونه ونه ښويږي .

په هغه کې دومره اخلاص او صداقت وي چې د وختي او موقتو ګټو، فايدو، مصلحتونو څخه تير شي او يواځې په خپل تل پاتې مقصد او هدف باندې کلک ولاړ وي .

په هغه کې دومره توکل، اعتماد او بروسه وي چې د خپلو کارونو، فعاليتونو او کوښښونو پايلې او نتيجې الله پاک ته وسپاري او ددې تمه ونلري چې په دنيا کې به دده کارونه ميوه ورکوي .

دداسې صفاتو او سيرت لرونکو خلکو باندې اعتماد، باور او بروسه کيداى شي او اسلام چې کوم کار د خپل حزب، پارټۍ او ګروپ څخه غواړي د هغه لپاره د همدې پورته صفاتو لرونکي خلک پکاريږي .

د تقوى لپږ شانته څرک چې په چا کې موجود وي اسلام هغې ته د ودى، نمو او زياتوالي لپاره روژه فرض کړى چې لدې څخه بله غوره طريقه نشته . تاسې د روژې په قانون او اصولو باندې غور وکړئ نو دا به درته څرګنده شي چې په څه ډول پورتني صفاتو ته وده، نمو او زياتوالې بښي .

که يو سړي ته وويل شي چې په تاسې الله پاک روژه فرض کړى ده، د سهار څخه تر ماښام پورې به هيڅ خوراک، هيڅ

څښاک او هیڅ جنسي اړیکې نه نیسی، که د خوراک یا څښاک کوم ذره مو د حلق او ستوني څخه تیره شي نو ستاسې روژه ماتیږي . که د خلکو په وړاندې د خوراک او څښاک څخه پرهیز وکړئ خو په پټه خوراک او څښاک کوئ نو د خلکو په وړاندې خو تاسې روژه دار حسابیږئ خو د الله پاک په وړاندې ستاسې روژه نه قبلیږي .ستاسې روژه هغه وخت منل کیږي چې کله تاسې د الله پاک لپاره هغه وساتئ، د بل هدف او مقصد لپاره روژه نیول د الله پاک په وړاندې هیڅ قیمت، قدر او ارزښت نلري . که تاسې د الله پاک لپاره خپله روژه ساتئ نو په دنیا کې هیڅ نه درکول کیږي او که ماته یې کړئ نو سزا هم نه درکوي . خو کله چې له مرګ څخه وروسته د الله پاک په دربار کې

وړاندې شئ نو هلته به اجر او ثواب او هلته به سزا او عذاب هم درکول کيږي .

الله جل جلاله يواځې څو لاړښوونې وړکوي او بيا انسان همداسې خوشې کوي . هيڅ عسکر، پوځې، پوليس، خاد او جاسوس وړپسې نه وي چې هغه وڅاري . يواځې عام خلک تردې پورې هغه مجبور ولاى شي چې د خلکو په وړاندې څه ونه خوري خو په پټه باندې د خوراک او څښاک څخه منع کوونکې څوک نشته .

حساب اخستل او پټه معامله نه د حکومت په واک کې ده او نه د خلکو او ولس وسه او توان پرې رسيږي چې ايا هغه روژه نيولى ده او کنه او د چا لپاره يې نيولى؟

هغه څوک چې ددې شرايطو سره خپله روژه ساتي نو تاسې فکر او غور وکړئ

چې دده په نفس او روح کې به څه ډول کيفيت، حالت، احساس او تصور منځ ته راځي . مونږ دې کيفيت ،حالت او احساس ته په څو لنډو ټکو کې اشاره کوو:

۱- د هغه سره دا احساس وي چې الله پاک د کائناتو خالق او رب دی، عالم الغيب دی، قادر مطلق دی او د هغه په دربار کې به ځواب ورکول حتمي وي، او تر هغې چې دې روژه وي نو دده سره دا پوخ يقين او باور وي او هيڅ تزلزل او کواکي په کې نه راځې .

۲- هغه په آخرت، حساب کتاب، جزاوسزا باندې پوره باور او يقين لري، باور او يقين يې تر دولس، ديارلسو ساعتونو پورې نه کواکه کيږي ترڅو چې د روژې په شرايطو باندې ولاړ وي .

۳- په هغه کې خپله د مسؤليت پوره کولو احساس شته، هغه خپل مسؤليت، دنده او وظيفه پيژني، هغه د خپل نيت خپله څارونکې، ناظر او محتسب دی، د خپل زړه په حالت او کيفيت باندې خپله څارنه کوي، په بهر کې د قانون د ماتولو څخه مخکې مخکې کله چې د هغه په زړه کې د بدی اراده را پيداشي دې يې په خپل ارادي قوت او ځواک باندې ختم او لرې کوي . ددې معنی داده چې دده د څارنې لپاره بهرني ځواک ته هيڅ اړتيا نشته .

٤- کله چې هغه ته د ماديت او روحانيت ترمنځ د غوره والي او انتخاب چانس پلاس ورشي نو هغه اخلاق او روحانيت غوره کوي، که د دنيا او آخرت ترمنځ د غوروالي چانس ورکړل شي نو

هغه آخرت ته په دنيا باندې غوروالی وركوي، په هغه كې دا توان، ځواک او طاقت وي چې د اخلاقي او روحاني فايدې لپاره د دنيا تاوان او زيان ، او د آخرت د فايدې او ګټې لپاره د دنيا زيان او تاوان قبلوي .

٥- په هغه كې صبر، ثبات، استقامت، تحمل، اخلاص او توكل دومره قوي او ځواكمن وي چې د دنيا د ترغيب او تشويق په مقابل كې هغه د الهي رضا او خوښۍ په خاطر پخپله كړنلاره باندې تل او پرله پسې روان وي او هر څه آخرت او بل ژوند ته پريږدي، پدې دوران كې هغه خپل ټول نفسي خواهشات پخپله خوښه او خوښې سره منع او بندوي.

په سخته او زياته ګرمۍ كې چې حلق او ستونې له تندې څخه وچ كلک وي، سړې

او يخې اوبه موجودې وي او هغه په اسانۍ سره څښلی شي خو نه يې څښي، د لوږې څخه يې نفس وځي، خوراک هم ورته تيار پروت وي خوړلی يې هم شي خو نه يې خوري . ځوان خاوند او ځوانه ميرمن وي، جنسي خواهش هم لري، نفس زور کوي، هغه خپل خواهش پوره کولای شي چې هيڅا ته هم معلومات ونشي خو نه يې پوره کوي .

دا ټول کارونه او چارې ددې اميد او هيلې لپاره نکوي چې ګوندې دنيا کې به زيان ورته ورسيږي بلکې ددې لپاره يې سرته نه رسوي چې ده ته مخکې ويل شوي چې د قيامت څخه مخکې به ددې ثواب او اجر نه غواړئ.

په همدې کيفياتو او حالاتو چې کله لومړی روژه پيل شي د انسان په نفس کې

پرمختګ او ترقي کوي، کله چې هغه روژه ونسي نو هغه بيا يو ځواک جوړ شي، او هغه وخت چې ديرش روژې وربانديې تکراريږي نو په ټول ژوند او ټول عُمرکې دا کيفيت او حالت دده د فطرت برخه او جزء ګرځي .

دا ټول کار ددې لپاره ندی چې يوازې په روژه کې داسې کيفيت او حالت موجود شي بلکې ددې لپاره دی چې ددې څخه د انسان د سيرت او کردار خميره جوړه شي، ترڅو هغه د فجور څخه بالکل خالي شي او ټول ژوند يې د تقوی په لاره برابر شي .

ايا څوک ويلای شي چې له روژې څخه پرته بل کوم عمل دا کار غوره او ښه کولای شي؟ ايا څوک ددې څخه غوره او سم روزنيز او تربيتي کورس ښودلای شي؟

د نفس کنترول

د تربيت او روزنې پدې چوکاټ کې د داخليدو لپاره د انسان دوه غوښتنې او دوه خواهشات د ګيډې او فرج غوره او انتخاب شول، چې ددې سره د انسان يوبل خواهش او غريزه هم په منځ کې خپله راغله هغه د آرام او راحت غوښتلو غريزه وه، ځکه د تراويح لمونځ او د سحري لپاره را پورته کيدل پدې نفسي خواهش او غوښتنه باندې کلک ګذار کوي .

په حيواني ژوند کې د نفس دا درې خواهشات او غوښتنې بنسټيز او اساسي اهميت لري .

١- د نفس د بقا او پايښت لپاره د خوراک غوښتنه او خواهش .

۲- د نسل او نوع د بقا او پايښت لپاره د جنسي اړيکو ساتل .

۳- د خپل بدن د نيمګړې شوي او په مصرف رسيدلي توان لپاره د آرام او راحت خواهش.

ددې درې اړتياؤ او ضرورتونو غوښتنه او مطالبه د حيواني خواهشاتو او غوښتنو پيل او شروع ده او د ټولو حيواني عملونو هڅوونکې او محرک دی، او دادرې غوښتنې دومره قوي او ځواکمنې دي چې حيوان هر څه کوي هغه د همدې غوښتنو په بنسټ او اساس کوي .

انسان ته چې د خدمت او کار لپاره کوم غوره اوښه بدن ورکړل شوی هغه هم همدا درې حيواني غوښتنې لري، څرنګه چې په بدني لحاظ انسان تر ټولو لوړ، پورته او غوره حيوان دی نو د هغه

خواهشات او غوښتنې هم لوړې، پورته او زياتې دي . هغه د ژوندي پاتې کيدو لپاره خوراک غواړي، خوښه، غوره، خوندور او اشتها زياتوونکی . ډول ډول خوندور خوراکونه غواړي، خوراکي مواد سره ګډوي او د هغو ترکيب غواړي، ددې خوراکي غوښتنې څخه چې دومره خاښونه، څانګې او برخې وځي د هغو د پوره کولو لپاره پريمانه دنيا، مال او دولت پکاريږي .

هغه يواځې د نسل د بقا او پايښت لپاره جنسي اړيکې نه غواړي بلکې په هغو کې په زرګونو نزاکتونه، اداګانې او باريکانې لټوي، حسن او ښکلا غواړي، زياتې غواړي، سينګار او ميک آپ غواړي. غوره، نشه کوونکې او خمارونکې چاپيريال او محيط غواړي . لنډه دا چې

د همدې يوې غوښتنې او خواهش څخه دومره خاښونه، څانګې او برخې پيداکيږي چې تم کيدل او ودريدل نه مني.

په همدې ډول د لاسه ورکړي توان، طاقت او څواک د بيالاسته راوړلو لپاره نه يوازې دا چې آرام او راحت غواړي بلکې د هغو څخه داسې څانګې او خاښونه وځي چې د هغو لړۍ او سلسله نه ختميږي . هغه يوازې د خپل له لاسه ورکړي توان او طاقت بيا لاس ته راتلل نه غواړي بلکې هغه د طاقت او توان له منځ وړل بالکل نه مني، هغه د خوارۍ او زحمت څخه ځان خلاصوي، د کړاؤ، تکليف او هلوځلو څخه پرته کار تمامول او پوره کول غواړي، ددې لپاره ډول ډول چلونه او پلمې لټوي چې پرته

له هلوځلو يې كار وشي يا دا چې په كم زحمت سره يې كاربشپړ شي . او په هغه كارونو كې چې دده د حيواني خواهشاتو څخه پورته وي هغه ورته مرگ او تباهي ښكاريږي .

پدې توگه ددې درې لومړنيو غوښتنو او خواهشاتو څخه يو نه ختميدونكې جال او شبكه جوړيږي چې د انسان ټول ژوند په خپله لمن كې رانغاړي .

د انسان ددې نوكر، خادم او سركښه حيوان سره دا درې وسلې او ترټولو لوى او قوي وسلې دي چې د انسان د نوكر او خادم گرځيدو پرځاى هغه غواړي انسان ددې په زور سره د ځان غلام، نوكر او خادم وگرځوي، تل زور او كش كوي چې د انسان سره خپل اړيكې د فطري لاري څخه غير فطري لارې ته واړوي يعنې ددې

پرځای چې انسان په هغه سپور شي هغه خپله په انسان سپريږي او د خپل خواهش او غوښتنې سره سم يې بيايي او بلې خواته لوغړن او سرګردانه ګرځوي.

که انسان په پوره ځواک او قوت سره په هغه باندې واک او نيواک ونلري او د خپلې ارادې، عقل، شعور او تميز واګې سست پريږدي نو بلاخره په انسان باندې برلاسي او غالبيږي او ددې څخه وروسته انسان غلام او نوکر ګرځي، بدن او نفس په هغه باندې بادار او سردار جوړيږي.

الله پاک چې انسان ته د ټولو شيانو علم ورکړی وو، د فکر، عقل، کشف او جوړولو کوم استعداد چې ورته بښل شوی وو، هغه ټول امتيازات ددې بې عقل،

جاهل، ناپوهه، ړوند او کوڼ حیوان په خدمت، نوکرۍ او چوپړ کې پرېوزي .

د پورته او لوړ پرواز پرځای شکته او لاندې غورځیږي، د لوړو انساني هدفونو د پوره کولو پرځای ذلیل او سپک حیواني هدفونه پوره کوي .

بلاخره هغه پرته لدې څخه بل هدف او مقصد نلري چې ددې حیوان د خواهشاتو او غوښتنو د پوره کولو لپاره د نوي نوي لارو او طریقو لټون پیل کړي، ددې پایله او نتیجه دا راوځي چې همدا د کرامت خاوند انسان شرالدواب یعنې بدترین د حیواناتو او ځارویو ګرځي .

کله چې حیوان، ځاروي او ځناور ته د انسان پشان نوکر، چاکر او غلام پلاس ورشي نو آیا بیا به ددې حیوان او

ځناور د شر او فساد څه حد او پوله هم وي؟

کوم ځناور ته چې د بحري او سمندري کشتيو او جنګي بېړيو وړتيا، قابليت او وسايل پلاس ورشي نو ايا هغه به د ځمکې کوم ځای اوبرخه داسې پرېږدي چې د هغه په واک کې رانشي؟

کوم حريص سپي ته چې د ټانک، توپ او جنګي الوتکو ځواک او قوت پلاس ورشي ايا بيا به په کوم هډوکي او غوښه کې دا زړه او جراءت وي چې ددې حريص سپي د پنجو او غاښونو څخه ځان خلاص کړي ؟

کوم لېوه ته چې د ځنګل د لېوانو د قوميت جوړولو چل ورځې اوهغه د خبري رسنيو څخه نيولې د اتومي ميزايلو او بمونو څخه کار اخستلای شي، نو په ځمکه

کې به کله دومره ګنجايش وي چې دده لپاره پوره او بشپړ شکار برابر کړي؟

د کوم سيرلي خواهش او شهوت چې ناول، داستانونه، ډرامې، تصويرونه، موسيقي، نڅا او حسن پيداکولای او برابرولای شي، په کوم سيرلي کې چې د وزو د روزنې او تربيت لپاره ښوونځي، پوهنتونونه، کلبونه او سينماګانو جوړولو او برابرولو لياقت او قوت وي نو دده د عيش اوعشرت د پوره کولو مسؤليت به څوک په غاړه واخلي؟

پدې کندو، ګړنګونو او څاګانو کې د غورځيدلو څخه د ساتنې په خاطر يواځې دا کافي او بس نده چې هغه ته د انساني ژوند پلان په مخ کې کيښودل شي او هغه ته د انساني ځواکونو د سم او صحيح استعمال طريقې او لارې چارې

وښودل شي، بلکې ددې په خوا کې دا اړين او ضروري دی چې د انسان او د بدنې حيوان ترمنځ چې کوم فطري اړيکې دي هغه ورته په عملي ډول وښودل شي، د تمرين، تکرار او روزنې پوسيله سپور پدې قادر کړي چې په خپله سپرلۍ باندې کلک او مضبوط کينني، د ارادې واګې پخپل لاس کې کلک ونيسي، هغه دومره روزل شوي او تربيه شوی وي چې د سپرلۍ په خواهش او هيلې پسې روان نشي بلکې پخپله اراده هغه په نيغه لاره برابر روان کړي .

دا حيوان ددې لپاره الله پاک مونږ ته سپارلې دی چې مونږ د هغه څخه کار واخلو او خپل مقصد او هدف ته درسيدو لپاره يې وکاروو، د هغه د ماغ څمونږ لپاره د فکر، غور او سوچ وسيله

وګرځي، د هغه حسي الات مونږ ته د معلوماتو د راټولولو لپاره کار وکړي، د هغه لاسونه او پښې ځمونږ لپاره د فعاليت او عمل اله وګرځي.

ځومره شيان چې الله پاک په دنيا کې مونږ ته تابع او مسخر کړي په هغو ټولو کې د کار شی همدا حيوان يعنې بدن او جسم دی.

پدې حيوان کې چې ځومره خواهشات او غوښتنې دي هغه ټولې دده د اړتيا او ضرورت سره برابرې او مطابقې دي چې د هغې پوره کول ځمونږ وظيفه او دنده ده، په مونږ هغه حق لري چې آرام ورکړو، هغه ته توان او انرژي پيداکوونکې خوراک پيدا کړو، د نسل د پايښت لپاره ورته همجنس برابر کړو او هغه هسې بې ځايه ختم او له لاسه

ورنکړو. دا ځکه چې دا ځمونږ د ژوند او د هغې د هدف پوره کولو لپاره خادم، نوکر او چاکر دی، هغه باید ځمونږ د ارادې تابع وي نه دا چې مونږ د هغه د غوښتنو او خواهشاتو تابع شو، د هغه دا حيثيت او مقام ندی چې د يو واکمن او حکم کوونکي په توګه په مونږ باندې خپل خواهشات پوره کړي بلکې د هغه دا مرتبه او درجه ده چې د يو غلام، نوکر، خادم او چاکر په شان خپل ضرورت او اړتيا مونږ ته وړاندې کړي، دا ځمونږ د روزل شوي ارادې ځواک او پر ځان ويسا کار دی چې کله او څه وخت د هغې غوښتنه او وړانديز مني .

د روژې د ډيرو هدفونو، موخو او مقصدونو څخه يو مقصد او هدف همدا دی چې انسان ته پخپل حيواني جسم او بدن

باندې واک او کنترول ورکړي . هغه درې خواهشات چې د ټولو حيواني خواهشاتو پيلامه ده، هغه درې وسلې چې لدې حيوان سره دي هغه دومره قوي او ځواکمنې دي چې د هغو پوسيله موثر تر خپل واک او کنترول لاندې راولي . او همدا درې غوښتنې او خواهشات روژه په خپله قبضه او واک کې راولي او واګي ځمونږ هغې انا او خودۍ ته ورکوي چې په الله پاک يې ايمان راوړی دی او د هغه په لاره باندې يې د ټللو قصد، اراده او هوډ کړی .

په روژه کې ددې حيوان ، بې واکي او بې ځواکي ښه معلوميږي، د سهار څخه تر ماښام پورې دا نه او اوبه غواړي خو مونږ هغه ته هيڅ هم نه ورکوو، هغه د اوبو په لوري کش او زور کوي خو مونږ

يې واګي او قبضه راکاړو، هغه چې کله خوراک وګوري نو خپل ځان پرې ورغورځوي . خو مونږ ورته د حرکت کولو او خوځيدلو اجازه هم نه ورکوو، هغه وايي چې ماته په سګريټ او چلم څکولو، چای، قهوې څښلو او نورو شيانو باندې د خپل اور د مړه کولو اجازه راکړئ .

خو مونږ د هغه ټول وړانديزونه نه منو او نه يې اجازه ورکوو.

هغه چې کله خپله جوړه اوملګرې وګوري نو د هغې په لوري کش او زور کوي او لوبې ورسره پيل کوي خو چې کله خپل خواهش پوره کول وغواړي نو مونږ يې واګې راکش کړو او تر ټاکلي وخت او مودې پورې يې همداسې بند کړې او تړلې ساتو. بيا چې کله مونږ ته د حقيقي رب

او پیداکوونکي حکم وشي هغه ته اوبه، دانه او نور شيان ازاد ورکوو.

کله چې خوراک او څښاک وکړي او ټوله ورځ ستړی ستومانه وي نو د آرام او راحت په لوري منډه کوي خو د ماخستن د اذان په کيدلو مونږ يوځل بيا هغه له غوږ څخه نيسو راپورته کوو يې او بيا يې جومات ته بيايو. د روژې څخه مخکې به هغه ماخستن لږ شانته ودريدلو خو په رمضان کې بيا مونږ هغه د زيات او اوږ د لمانځه يعنې تراويحو لپاره همداسې ناکراره ودروو، کله چې لدې کړاؤ او تکليف څخه خلاص شي نو په منډه ځان خوب او راحت ته برابروي او غواړي تر سهار پورې مزې وکړي . خو کله چې د شپې آخري برخه راشي او په خوږ خوب باندې مزې کوي، مونږ ددې آرام او

راحت په حالت کې داسې کلکه څپېړه ورکوو چې ټوله نېشه ورڅخه والوزي، بیا مونږ ورته وایو چې څمونږ د رب حکم دا دی چې د ورځې پرځای همدا اوس څه دانه او اوبه وخوره بیا دربانديې هرڅه بند دي.

دا هغه تمرین، مشق او ټریننګ دی چې هر کال پوره یو میاشت په نفس بانديې سرته رسیږي ترڅو پدې نوکر، خادم او چاکر بانديې څمونږ واک او نیواک قوي او کلک شي.

لدې څخه مونږ د خپلو بدني او جسماني څواکونو او قوتونو ارادې، با اختیاره او د خپلې خوښې سره سم واکمنان او حکم کوونکي ګرځو.

د حیواني خواهشاتو د ظلم، تیري او جبر دوره ختمیږي، په مونږ کې دومره

توان او ځواک پيداکيږي چې هره غوښتنه په هر وخت کې چې وغواړو ودرولی او کنترولولای شو او د خپل هر ځواک څخه چې په څه ډول وغواړو هماغه ډول کار اخستلای شو.

هغه څوک چې د خپلو غوښتنو د مقابلې او مخالفت هېڅ عادت نلري، هغه څوک چې د نفس په هره هيله او خواهش باندې پخپل سرتيټولو عادت وي او د چا لپاره چې د حيواني خواهشاتو غوښتنه د واجب او فرض حکم ولري نو داسې انسانان په نړۍ او ژوند کې هېڅ ډول کارنامه او ديادولو وړ کار نشي ترسره کولای او نه يې کله کړی دی. د سترو، لويو او مهمو کارونو لپاره بايد د انسان خودي دومره ځواک ولري چې نفسي خواهشات پخپل کنترول کې وساتلې شي او کوم

ځواکونه او استعدادونه چې الله پاک ورکړي هغه د الهي حکم سره سم پخپله اراده او خوښه استعمال او پکار واچوي . له همدې امله د رمضان د روژو څخه برسيره د کال په نورو ورځو او وختونو کې نفلي روژې هم غوره او افضل کار بللې شويدی ترڅو کنترول او نيواک ښه قوي او ځواکمن شي .

خو ډير لوی توپير بلکې اصولي او حقيقي توپير شته پدې کنترول او نيواک کې چې د اسلامي روژې پواسطه او د نورو غير اسلامي طريقو، رياضتونو،زحمتونو او کړاونو پوسيله چې منځ ته راځي يا چې په لويو، سترو او د کار په خلکو کې په فطري او طبيعي لحاظ موجود وي .

دا دويم ډول (غير اسلامي) ځواک په اصل کې ديو مطلق العنان، ديکتاتور،

او استبدادي جاهلي خودى او انانيت واكمني ده چې د خپل ځان څخه د هيڅ پورته، لوړ او پراخه علم، قانون او اصولو پابند او منونكې ندى .

دې خودى او او پر ځان بروسه ته چې كوم ځواك او نيواك په خپلو جسماني ځواكونو حاصل دى هغه هيڅ امكان نلري چې په سمه، روغه او د خير په لاره يې په كار واچولې شي .

په نړۍ او دنيا كې رهبانيت، جوګي توب، ګوښه كيناستل، دنيا پريښودل او نوردګوښيتوب كارونه او چارې د همدې واكمنۍ څخه منځ ته راځي .

ددې غلط، ديكتاتور او استبدادي جاهل او ظالم واك له امله د بدن او جسم روا او جائز حقوق او غوښتنې هم تر پښو لاندې كيږي او بلاخره ددې واكمنۍ

له امله انسان د خپل فطرت سره په جګړه او شخړه کې پريوځي .

د همدې واکمنۍ له امله انسان خپل ورتيا او ځواک د انساني تمدن او پرمختګ په لاره کې د مصرفولو او پکار اچولو پرځای هغه د انساني تمدن د تنزل او ښکتوالي لپاره استعمال کړ .

د همدې واکمنۍ له امله ډيرو لويو او سترو خلکو د الله پاک په بندګانو باندې خپله خدای او لويوالې مسلط کړه او د حق پرځای يې هغه د ظلم په لاره کې استعمال کړ . ددې په خلاف اسلامي روژه چې د نفس کوم کنترول کوي او په نفس باندې کوم نيواک ترلاسه کوي هغه ديکتاتورانه او مطلق العنانه خودي نده بلکې د الله پاک او د هغه د عظيم قانون د اطاعت، پيروۍ او منلې خودي

ده، هغه جاهله او ناپوهه خودي نده، هغه داسې خودي نده چې د خپل ځان خپله لارښوونکې وي بلکې داسې خودي ده چې د الله تعالی څخه د راغلې ښوونې، هدايت، کتاب او قانون په رڼا کې چليږي .

هغه خدای ورکړې بدن او جسم خپل ملکيت او شخصي مال نه ګڼي چې پخپله خوښه ورڅخه کار واخلي بلکې بدن او جسم د الله تعالی امانت او بخشش ګڼي او په هغې باندې د خپل رب د قانون او حکم په بنسټ واکمني کوي .

ديو مؤمن او متقي انسان خودي چې د الله تعالی د رضا او خوښۍ په وړاندې تسليم وي هغه هيڅ وخت او هيڅکله په هيچا باندې تيرې او ظلم نکوي، دا خولا څه کوی چې پخپل ملګري بدن باندې دې ظلم او تيری وکړي کوم چې تريو ټاکلي

وخت پوري الله تعالى دده ښه او غوره ملګري او مرسته کوونکي ګرځولي دي.

هغه ته به ښه او غوره خوراک ورکوي، ښه لباس او پوښاک به ورکوي، په ښه او غوره کور کي به يې ساتي، ښه آرام او راحت به ورکوي، د هغه د هري غريزي د ډاډ او تسکين کوښښ به کوي.

دا ټول به لدي امله نکوي چي دده نفس يې غوښتنه کوي بلکي ددي لپاره يې کوي چي الله پاک ورته حق ټاکلي او ددي حق پوره کول د الله تعالى د خوښي او رضا لامل دی. (له همدي امله نبي عليه السلام فرمايلي دي چي پر خپل نفس خيرات او صدقه کوئ، په خپل اهل او عيال صدقه او خيرات کوئ، بيا په نورو خلکو صدقه کوئ.

پخپل ځان، پخپل اهل او عيال باندې صدقه او خيرات کول يو حيرانوونکې او عجيب شانته کار معلوميږي خو په حقيقت کې د اسلام نظر، فکر او خيال د نورو ټولو دنياوي نظرياتو او فکرونو څخه جلا، ممتاز او لوړ دی . هغه څوک چې د خپل نفس په خواهش خوراک کوي هغه بس خوراک خوري، خو هغه څوک چې د الهي حکم او امر لاندې خپل حلال او پلاس ګټلې روزي خپله او خپل اهل او عيال ته ورکوي نو په اصل کې د ثواب کار کوي . په يوه يوه نوړی باندې هغه ته اجر او ثواب ورکول کيږي . د همدې حال په هکله نبي عليه السلام فرمايلي دي چې د مؤمن حال د حضرت موسی عليه السلام د مور بې بې پشان دی چې هغې خپل ځوی ته تې او شيدې ورکولې او په هغه يې له

فـرعـون څخه مـزدوري او اُجـرت هم تـرلاسه کـولـو. پـه همدې تـوګـه مـؤمـن دخـپـل نـفـس او اهـلـو عـيـال پـه نـفـقـه، روزی او خـوراک بـانـدې د الله پـاک څخه اجـر او ثـواب هم تـرلاسه کـوي).

خـو هـمـدا نـفـس د غـوره او ښه خـوراک لـپـاره د حـرامـې غـذا او خـوراک غـوښـتـنـه کـوي، کـلـه چې د ښه خـوراک، ښه لـبـاس او ښه کـور لـپـاره داسې پـلانـونـه او طـريـقـې جـوړوي کـومـې چې الله تـعـالـی نـه خـوښـوي، کـلـه چې د شـهـوانـي خـواهـشـاتـو د ډاډ او تـسـکـيـن لـپـاره داسې دروازې خلاصوي کـومې چې الله تـعـالـی بـنـدې کـړی دي. کـلـه چې د آرام او راحت لـپـاره لـه هغـو حـکـمـونـو، فـرضـونـو او واجـبـاتـو څخه ځـان خلاصوي کـوم چې الله تـعـالـی وربـانـدې لازم کـړي. کـلـه چې د الله تـعـالـی د رضا لـپـاره د خـپـلـو خـواهـشـاتـو

څخه تيريږي او پخپله خوښه قرباني ورکوي نو پدې وخت کې د مؤمن خودي په پوره توان او زور سره خپل کار سرته رسوي، نفس د سرکښۍ، بغاوت او نافرمانۍ پرځای د اطاعت په نيغه لاره برابر وي. د همدې کار مشق او تمرين د رمضان په مياشت کې په مؤمن باندې کيږي،کله چې د دنيا پدې ازميښت ځای کې کوم خطرناک حالت راشي چې هر وخت راځي، نو دده د ارادې واګې ددې سرکښه حيوان د کنترولولو څخه عاجز او کمزوری نشي .

د انفرادي روژنې لنډه نقشه

تردې ځای پورې چې څه وويل شول تر هغې د انفرادي روژنې پورې يې تړاؤ درلوده، اوس د روژې د ټولنيز اړخ په

هکله د څه ويلو ته مخکې په عمومي انفرادي روزنيز پروګرام باندې رڼا اچوو.

لکه چې مخکې مو وويل د اسلام هدف او مقصد د نيکو او صالحو انسانانو داسې ټولګی او جماعت جوړول دي چې انساني تمدن د خير او صلاح په بنسټونو باندې ودان کړي . خو ددې ستر او لوی مقصد د پوره کولو لپاره هغه يوائې د ټولنيزو اصولو په ټاکلو او د هغو په بنسټ باندې د تمدن جوړولو بسوالې نکوي بلکې ددې ټولنيز نظام په څنګ کې اشخاص او افراد هم د هغو لپاره روزې او برابروي ترڅو ټولنه چې د کومو غړو څخه جوړه شوی د هغو هر يو د خپل فکر، نظر او سيرت سره يو موټې، هم غږې او موافق وي . د خپل سرکښه او باغي ميلان

لرلو سره سره د مجبور او جبري اطاعت پرځای د خپل نفس او روح په بشپړ تیاري، د خپل زړه او دماغ په پاکه عقیده او د خپل سیرت په ځواک او زور سره د هغو پیروي او اطاعت وکړي .

پدې پلان او پروګرام کې چې د روژې څخه کوم کار اخستل کیږي هغه په لاندې ډول دی :

۱- ددې روزنې او تربیت په برکت د ټولنې هر فرد د الله تعالی د واکمنۍ په مقابل کې د خپلې خپلواکۍ او ازادۍ څخه قصداً لاس په سر شي او خپل ټول ژوند د الهي قانون تابع او مطیع وګرځوي .

۲- په هر فرد کې د الله تعالی د عالم الغیب والشهادة او د آخرت د سوال او ځواب عقیده ددې عملي تمرین، مشق،

تـريـنـنګ او روزنـې پـوسيـلـه دومـره پـخـه شي چې هغـه د خپـل داخلـي احساس پـر بـنسټ نـه د كوم بـهـرنـي فـشار پـه اساس د الـهي قـانـون اطاعت او مـنـنه پـه پـټـه او ښكاره تـوګـه وكـړي .

٣- پـه هـر فـرد كې دا روح پـوشي چې هغـه پـرتـه د الله پـاک څخـه د نـورو ټـولـو مـخلـوقـاتـو د بـنـدګۍ او طاعت څخه عملاً او عقـيدتـاً مـنكـر او انـكاري شي او د هغه بـنـدګـي د الله پـاک لـپاره داسې ځـانـګـړي، خـالـصه او پـاكه شي چې پـرتـه د الله پـاک لـه لـوري د سـنـد ښـودلـو څخه د چـا د بـنـدګۍ لـپاره تـيـار نـه وي .

٤- د هـر فـرد اخـلاقـي روزنـه او تـربـيـت داسې وشي چې پـخـپـلـو خـواهشاتـو او نـفـسي غـوښتـنـو عمـلـي واكـمنـي ولـري، د خـپـل نـفـس او جسم پـر ځـواكـونـو دومـره واک او

کنترول ولري چې هغه ټول د خپلې عقيدې، بصيرت او علم سره سم استعمال کړي .

په هغه کې صبر، زغم، حوصله، کړاؤ ګالل، توکل، ثبات او کلک والی وي، د هغه په سيرت او کردار کې دومره ځواک راپيداشي چې د بهرني ترغيبونو، تشويقونو او د خپل نفس د خواهشاتو سره مقابله او جګړه وکړای شي .

همدا موخې او مقصدونه وه چې اسلام په مؤمنانو باندې د رمضان د مياشتې روژې نيول فرض وګرځول . هېڅ عاقل او بالغ انسان که نارينه وي او که ښځينه ددې فرض څخه خلاص نه دی، که د کوم عذر، ناروغۍ او يا سفر په سبب ورڅخه روژه پاتې شي نو بيا به يې قضايي راړوي . لنډه دا چې د اسلام په دايره

کې د داخليدو څخه وروسته هېڅ انسان د روژې څخه خلاصيداى نشي .

سره لدې چې دا لازمي خبره نده چې په ټولو خلکو کې دې هغه خصوصيات او صفات په بشپړه توګه پيداشي کوم چې د روژې پوسيله يې پيداکول اړين دي، دا ځکه چې د روژې څخه فايده او ګټه اخستل د هر انسان په استعداد او توان پورې اړه لري، ددې روزنيز نظام خپل خصوصيت او ځانګړتيا دا ده چې ددې څخه به دا صفات راپيداکيږي ځکه ددې څخه غوره او ښه روزنيز نظام نه بل شته او نه بل پيداکيږي .

که په غور او دقت سره وکتل شي نو هر چاته به دا څرګنده شي چې پرته له اسلام څخه په هيڅ نظام کې داسې پراخه روزنيز نظام نشته چې د خلکو او

افرادو د چمتو کولو او تيارولو لپاره دې پخپله دايره کې اخلاقي روزنه ترلاسه کړي .

بيا ددې بل کمال دا دی چې که څوک پدې ټولنيز روزنيز نظام او چوکاټ کې برابر رانشي نو پخپله ددې دايرې او حلقې څخه جلا او بيل شي . چاچې پرته له شرعي عذر څخه روژه پريښې او خلکو ته دا څرګنده شي چې څمونږ په منځ کې يو منافق او دوه مخې موجود دی چې د الله تعالی واکمنې نه مني او د خپل حيواني غوښتنو غلام او بنده دی . څکه نو ټولنې ته د داسې ناروغه او خوسا شوي غړي معلومات مخکې له مخکې څخه کيږي ترڅو هغوی ددې سرطاني دانې څخه څان خوندي وساتي . اسلام په خپله ټولنه کې د منافقانو او سرطاني دانو د پيژندلو

لپاره پوره ترتيبات نيولې دي، او په ټولنه کې يې داسې حالات پيداکړي چې په لږ وخت کې هغوی ورڅخه خبر شي يا د هغوی تداوي او درملنه وکړي يا دا چې له خپلې حلقې او چوکاټ څخه يې بهر وغورځوي . دا بيله خبره ده چې تش په نامه مسلمانه ټولنه داسې خلک پخپل غيږ کې ونيسي او هغوی وپالي او بيا يې پخپلو سرونو کينوي او د هغوی لپاره د زنده باد چيغې او نارې ووهي .

د روژې ټولنيز اړخ

د لمانځه پشان روژه هم يو شخصي او انفرادي عمل دی، لکه څرنګه چې د لمانځه سره د جماعت شرط ولګيده او هغه د انفرادي عمل څخه په اجتماعي

عمل باندې بدل شو په همدې توګه روژه هم په یو حکیمانه تدبیر سره د انفرادي عمل څخه په ټولنیز فعل باندې بدله شوه چې د هغې ګټې او فایدې یې څو چنده کړې او دا ساده او کوچنې حکیمانه تدبیر دا ؤ چې د روژو لپاره یې د رمضان میاشت وټاکله .

که چیرې د شریعت سره یوځای د افرادو او اشخاصو روزنه او تربیه کول اړین او ضروري وای نو هغوی ته به یې حکم کړی وای چې هر مسلمان دې په یو کال کې دیرش ورځې روژې ونیسي . پدې حکم به هم هغه ټول هدفونه پوره کیدل کوم چې مخکې د هغو یادونه وشوه او پدې طریقه د نفس کنترول ډیر ښه کیده ځکه چې په ټولنیزه روژه کې اساني زیاته وي ځکه چې په شخصي او

انفرادي عمل کې قوي ارادې ته اړتيا وي.

خو کوم حکيم ذات چې دا قانون او شريعت رالېږلې دی د هغه په وړاندې انفرادي او شخصي اصلاح دومره مهمه نده ترڅو چې د هغې په پايله کې ټولګی او ټولنه منځ ته رانشي چې صالحه او نيکه وي . له همدې امله هغه روژه په شخصي او انفرادي لحاظ خوښه نکړه بلکې د هغې لپاره يې په کال کې يو مياشت وټاکله چې په هغې کې به ټول مؤمنان روژه نيسي .

هغه روزنيز نظام چې افراد او اشخاص تياروي هغه د يو صالح، روغ او سم نظام په جوړولو کې مرسته کوونکې ثابتيږي .

ددې حکيمانه تدبير په برکت چې د روژې په اخلاقي او روحاني ګټو او فايدو کې چې څومره زياتوالى او ډيروالې راځي هغه په څو لنډو کرښو کې وړاندې کيږي :

د تقوى چاپيرېال

د ټولنيز او اجتماعي عمل يوه ځانګړتيا او خصوصيت دادى چې ددې په واسطه يو ځانګړى رواني او سايکلولوژيکي چاپيرېال منځ ته راځي . کله چې يو څوک د يو ځانګړي ذهني حالت او کيفيت سره کوم کار او عمل کوي خو شاوخوا خلک نه ورسره په ذهني حالت او کيفيت کې ملګرتيا کوي او نه ورسره په کار کې لاس او مرسته کوي، پدې حالت کې هغه عمل کوونکې ځان ګوښې، تنها او

پردې فکر کوي چې د هغه ذهني حالت او کیفیت به یواځې پده او دده په رواني او سایکلولوژیکي ځواکونو پورې تړاؤ ولري .

پدې چاپیریال کې د عمل کوونکي لپاره د کار او عمل د زیاتوالي پرځای کموالې او نیمګړتیا منځ ته راځي . خو که چیرې په ټول چاپیریال کې یو شانته ذهني او رواني حالت او کیفیت موجود وي او ټول په یو فکر، یو نظر او یو ذهني حالت سره هغه عمل او کار سرته رسوي نو بیا پایله بل ډول وي او جلا ټولنیز حالت او کیفیت منځ ته راوړي چې د ټولګي او جماعت په ټولو افرادو به هماغه یو حالت او کیفیت مسلط او واکمن وي. پدې صورت کې به داخلي کیفیت د بهرنۍ او باندنۍ مرستې او

هڅونې په برکت نور زياتوالې او پرمختګ هم وکړي .

کله چې په يوځای کې يو کس لوڅ لغړ وي او نور ټول جامې ولري نو دا لوڅ لندغړ به څومره شرميږي؟ ددې سړي د لوڅوالي لپاره به څومره بې حيايي پکار وي؟ خو ددې ټولو سره سره به هغه د ټولنيزي رايې په وړاندې ماتې خوري .

خو کله چې په يو حمام کې ټول خلک لوڅ لغړ وي نو بيا هلته د حيا او شرم راتلل امکان نلري او د يو فرد شرم د بل فرد شرم هڅوي او بلاخره همداسې زياتيږي . که چيرې يو يو عسکر او پوځي جنګ وکړي نو د جګړې تباهي او بربادي به په څه ډول وزغمي خو که چيرې يو لښکر او پوځ مخ په وړاندې ځي

نو بيا به د اتل ولی او قهرمانی ډير داستانونه را پيداشي چې هر عسکر او پوځي پکې برخه اخلي.

که نيکي وي که بدي د دواړو په پرمختګ او ترقی کې ټولنيز او اجتماعي روحيات او رواني حالت ډير مهم رول لري .

که چيرې ټولنه، ډله او جماعت بدي کوي نو د فحاشی، بې حيايی او بدکاری ولولې او احساسات زياتيږي .

خو که جماعت او ټولګې نيکي کوي نو د پاکو او سپيڅلو ولولو او احساساتو څپې او باد رالوزي چې په هغه کې بد کاران هم اصلاح او نيکان ګرځي که هغه د لنډ وخت لپاره هم وي .

د ټولنيزې روژې لپاره د رمضان ټاکل هغه هدف او مقصد پوره کړ چې کوم

ورڅخه شريعت غوښتلو. لکه څرنګه چې تاسې ګورئ هره غله او دانه په يو ځانګړي وخت او فصل کې ښه نمو او وده کوي او هر لوري ته په ځمکو او دښتو کې ښکاريږي.

په همدې توګه د رمضان مياشت د خير، نيکۍ، ثواب، اصلاح، تقوی او پاکوالي موسم او فصل وي. په هغه وخت کې بدۍ کميږي، نيکۍ زياتيږي، په پوره پوره کلو او ښارونو باندې د تقوی او پرهيزکارۍ څادر خپريږي، هر لوري ته د تقوی، الهي ويرې او پرهيزګارۍ کښت او فصل ترسترګو کيږي . پدې مياشت کې په ګناه کولو انسان شرميږي، هر څوک خپله د ګناهونو څخه ځان ساتي او بل مسلمان ورور د هغې څخه د خوندي کيدلو لپاره هڅوي، د هرچا په زړه کې دا اميد او

هیله وي چې هغه د خیر او نیکۍ کوم کار وکړي. کوم غریب او بې وځلې ته خوراک ورکړي، کوم لوڅ لغړ ته جامې ورواغوندي، د کوم مصیبت ځپلي سره مرسته وکړي، که چیرې په کوم ځای کې د خیر کار کیږي په هغه کې برخه واخلي، د تیري او ظلم لاس بندیږي، د بدۍ څخه کرکه او د نیکۍ سره محبت او مینه پیدا کیږي، د توبې، استغفار، الهي ویرې او الله ته د ورګرځیدلو شوق او ذوق منځ ته راځي.

نیکان نور هم نیکان ګرځي، که بد انسان نیک نشي خو ددې درملو او علاج په برکت په هغه کې پاکوالې منځ ته راځي.

لنډه دا چې ددې حکیمانه تدبیر په برکت سره شریعت داسې کار او نظم برابر کړ چې هر کال پوره یو میاشت

ټوله اسلامي ټولنه سپيڅلې او پاکه ګرځي، د هغې بور او صفايي کيږي، قسمت يې بدليږي، او په عمومي ډول پکې اسلامي روح يو ځل بيا را ژوندی کيږي.
له همدې امله نبيυ فرمايلي دي:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلَ رَمَضَانُ فُتِّحَتْ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ وَغُلِّقَتْ أَبْوَابُ جَهَنَّمَ وَسُلْسِلَتْ الشَّيَاطِينُ

(کله چې رمضان راشي نو د جنت دروازې پرانستل شي ، د دوزخ دروازې بندې او شياطين تړل کيږي).

په يوبل حديث شريف کې راځي:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا كَانَ أَوَّلُ لَيْلَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ صُفِّدَتْ الشَّيَاطِينُ وَمَرَدَةُ الْجِنِّ وَغُلِّقَتْ أَبْوَابُ النَّارِ فَلَمْ يُفْتَحْ مِنْهَا بَابٌ وَفُتِّحَتْ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ فَلَمْ يُغْلَقْ مِنْهَا بَابٌ وَيُنَادِي مُنَادٍ يَا بَاغِيَ الْخَيْرِ أَقْبِلْ وَيَا بَاغِيَ الشَّرِّ أَقْصِرْ وَلِلَّهِ عُتَقَاءُ مِنْ النَّارِ وَذَلكَ كُلُّ لَيْلَةٍ (مسلم)

(کله چې د رمضان لومړۍ نيته راشي نو شيطانان او سرکښه پيريان تړل کيږي، د دوزخ لوري ته ټللې ټولې لارې بنديږي، چې يوه هم ورڅخه خلاصه نه پاتې کيږي، او د جنت په لوري ټولې لارې پرانستل کيږي او هيڅ يوه ورڅخه بنده نه پاتې کيږي، پدې وخت کې يو اواز کوونکې اواز کوي: اې د خير غوښتونکې را مخکې شه او اې د بدئ غوستونکې لږ تم شه!)

د سکتې د ناروغ آخري امتحان پدې ډول اخستل کيږي چې د هغه د پوزې په وړاندې آينه کيښودل کيږي، که په آينه باندې گرد او خيره پيداشوه نو معلوميږي چې ناروغ تراوسه ژوندې دی، که داسې ونشول نو ناروغ له منځه تللې دی.

که تاسې د مسلمانانو د کوم کلي او کور ازموينه او امتحان اخلئ نو د رمضان په مياشت کې د هغوی حالت وګورئ، که پدې مياشت کې هلته د تقوی، پرهيزګارئ، او نيکئ څه اثرات او نښې ليدل کيدلې نو پوه شئ چې هلته تراوسه ژوند شته او که پدې مياشت کې د تقوی او خير څه اثر نه وي او فسق او فجور وي نو په دې پوه شئ چې هلته ژوند نشته او **إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّآ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ** ووايئ. ددې څخه وروسته د مسلمان لپاره د ساه اخستلو چانس نه وي.[4]

---

[4] ((دا دی د امتحان اخستلو اسلامي معيار خو اوس ددې معيار لپاره نور شيان ټاکل شويدي، کله چې د مسلمانانو کوم کلي يا ابادي غلامان او محکوم وي د هغوی امتحان داسې اخستل کيږي چې ايا په هغوی کې د خپلو ملي ګټو څومره احساس او شوق شته؟ هغوی ترکومه پورې ددې حقوقو لپاره هلې ځلې کولای شي؟ په غونډو، مظاهرو او لاريونونو کې ترکومه ځای پورې د اسلام او اسلامي قوميت نوم اخلی؟

ټولنيز احساس

د ټولنيز عمل دويمه ګټه او فايده دا وي چې په خلکو کې فطري او اصلي يوالې او وحدت پيداکيږي. نژاد، نسل، ژبه، جغرافيوي پولې او اقتصادي ګډون اصلي او حقيقي يوالې او وحدت منځ ته نشي راوړلای. د انسان زړه هغه چاته نژدې کيږي چې فکر، نظر او عقيده يې سره يوه او عمل يې سره ګډوي، دا حقيقي او اصلي تار او رشته ده چې دوه انسانان سره تړي. د چا سره چې په

....

که هغه کلې او ابادي ازاد او خپلواک وي نو د هغوی امتحان پدې ډول اخستل کيږي چې هغوی څومره الوتکې لري، څومره اورګاډي لري، ښوونځي او فابريکې څومره لري، خپلې ميرمنې يې څومره لوڅې او بې حيا کړيدي؟ په تمدن، کلتور او دود رواج کې يې څومره د لويديځ تقليد کړيدې؟ که دا شيان يې ښه وه نو بيا وايي شکر الحمدلله اسلام ژوندې دی، نو بيا وايي چې((څمونږ کاروان به همداسې روان وي.))

نظر، فکر، عقيده او عمل کې يووالې او اتفاق نه وي د هغه سره يوځای والې زړه نه غواړي، سره لدې چې دواړه به ديو مور او پلار څخه پيداشوې وي.

کله چې يو سړی خپل چاپيرپال د خپلې عقيدې، فکر او عمل مخالف او ضد ګوري نو هغه خپل ځان د هغوی په منځ کې پردې او نااشنا بولي خو کله چې ډير انسانان په يو ذهني او فکري کيفيت سره يو ډول عمل کوي نو د هغوی په منځ کې سره د نسلي، نژادي، ژبني او وطني جلاوالي وحدت، يوالې، ملګرتيا، ورورې او ژور اړيکې پيداکيږي او هيڅ ډول پردې والې او نااشنايي پکې نه ليدل کيږي . د زړه او روح ګډون او شراکت او د عمل يو شانته والی هغوی سره يو تر بله تړي او يو بدن ورڅخه جوړوي.

که نيکي وي که بدي په دواړو صورتونو کې ټولنيز روحيات همدارنګه کار کوي، په غلو کې د غلا يو شانتوالې، او په شرابيانو کې د شرابو يو شانته والې ملګرتيا او عزيزولي منځ ته راوړي. توپير دا دی چې د بدۍ په لاره کې د خلکو نفسي خواهشات او غوښتنې داخلي وي چې په ښکاره سره يو شانته خو په زړونو او فطرت کې سره يوبل ته غله او دښمن وي ځکه نو پداسې لارو کې هيڅکله هم ملګرتيا دوام نکوي (پښتو متل دی: د غلو څه ښه ياري وه چې په ويش سره تالا شوه).

ددې په خلاف په نيکۍ کې نفساني غوښتنې ترپښو لاندې کيږي، انساني روح ډاډ ترلاسه کوي او انسان د پاکو او سپيڅلي احساساتو سره پدې لاره

روانیږي. له همدې امله د نیکو او صالحو افکارو او تصوراتو او د عمل یوالې هغه غوره اوښه تار دی چې د انسانانو ترمنځ اخوت او ورورولي پیداکوي. چې د هغه څخه غوره، ښه او بهتر ټولنیز اړیکې نشي پیداکیدای .

د جماعت د لمانځه په شان د رمضان ټولنیزې روژې هم د مسلمانانو ترمنځ ورورولي پیداکوي، د ټولو خلکو له لوري د یو الله تعالی رضا او خوښي غوښتل، د هغه د رضا او خوښۍ لپاره لوږه او تنده تیرول، د هغه له ویرې او ډار څخه بدۍ پریښودل اویوبل نیکۍ ته هڅول. همدا کارونه او چارې د هغوی په منځ کې ترټولو غوره یوالې اصلي او فطري قومیت، سپیڅلې ټولنیز فکر او ذهنیت او داسې ملګرتیا او خواږي

پيداکوي چې له هر ډول خيري او چل څخه پاک وي.

د خپل منځي خواخوږۍ روح

ددې ټولنيز عبادت دريم لوی او غټ کار دا دی چې د څه وخت لپاره ټول مؤمنان د ژوند په يوه سطحه، ليول او کچه سره برابره وي. سره لدې چې شتمن هماغسې شتمن وي او غريب هماغسې غريب خو هره ورځ د دولس، ديارلس ساعتونو لپاره په شتمن او مالدار باندې هم هغسې حالت او کيفيت راولي چې کوم حالت او کيفيت په غريب او بې وځلې باندې تيريږي او ددې پايله او نتيجه دا راوځي چې شتمن د غريب او بې وځلې مصيبت او کړاؤ په حقيقي توګه حس کوي.

او د الهي رضا غوښتلو احساس او جذبه هغه دې ته هڅوي چې د غريبو او بې وځلو سره مرسته وکړي. په څرګنده خو دا يوه وړه او کوچنۍ خبره معلوميږي خو په اخلاقي لحاظ د هغې ګټې او فايدې ډيرې زياتې دي.

د کوم قوم د شتمنو سره چې د غريبو او بې وځلو ورونو د کړاؤ او تکليف د خواخوږۍ احساس وي، په کوم ځاى کې چې يواځې ادارو ته زکات نه ورکول کيږي بلکې هر يو ته په يواځې يواځې توګه مرسته ر سوي نو پداسې قوم او ملت کې غريب او بې وځلي د تباه کيدو او بربادېدو څخه ساتل کيږي او د ټولنې اقتصادي حالت يو شانته کيږي بلکې د شتمنو او غريبو ترمنځ مينه، محبت، مننه او احسان مننه راپيداکيږي، بيا

هيڅ وخت هغه طبقاتي جنګ او جګړې منځ ته نه راځي کوم چې د قومونو ترمنځ پيداکيږي، دا ځکه چې د شتمنو سره د غريبو غم او درد وي.

که د لوږې، قحطۍ او وچ کالۍ په وخت کې شتمن پوښتي چې دا خلک ولې د لوږې څخه مړه کيږي؟ که ډوډۍ نه پيداکيږي نو ولې کُلچې او کيک نه خوري؟

روژه د اسلام دويم عملي رکن دی چې ددې په وسيله اسلام غواړي خپل کسان هريو بيل بيل په ځانګړو اخلاقي اصولو وروزي او بيا دا ټول سره يوځای کړي او يو امت ورڅخه جوړ کړي.

د اسلام آخري مقصد او هدف چې د يو صالح او نيک تمدن منځ ته راوړل دي د هغه جوړونکي اجزاء د روژې او لمانځه د يوځای کيدو څخه جوړيږي.

د دوی مامورين، چارواکې، ښوونکي، پروفيسران، قاضيان، مفتيان، سوداګران، مزدوران، فابريکې لرونکي، رايه روکوونکي، استازي او ولسي خلک ددې روزنې او تربيت څخه وروسته ددې ور ګرځي چې د هغوی څخه يو صالح، نيک او د خير نظام جوړشي چې د خلافت على منهاج النبوة په نامه سره ياديږي.

يواځې ګډوډ کسان سره يوځای کول او د هغوی څخه الهي خلافت جوړول هغه خام اوکاواکه کار دی چې الله تعالی او رسول اللهε ورڅخه بيزاره او بري دی.

يواځې پدې بسوالې نه کيږي بلکې ددې پسې نور روزنيز کارونه هم راځي چې دريم رکن يې زکات دی.

والســــلام